

कृषि जर्नल

जल, जमीन र जंगल हात्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०८३ भाद्र (krishijournal-2026, (August-September)

भाद्र १० गते आएको भोटेकोशी बाढीले
पश्यायो जनधनको अकल्पनीय क्षति,
नेपालले विश्व समुदायसँग मागेको
क्षतिपूति पाउँला ?

UNCCD COP17 - High-Level Ministerial
Dialogue on Food Systems and Soil Health

यस अङ्कमा

१. भाद्र १० गते आएको भोटेकोशी ३
२. भूमि भोगचलन गरुञ्जेल मात्र ... ११
३. दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस २०८३
विविध ... १४
४. ढिकीदेखि मेसिनसम्म : प्रविधिसँग....१७
५. खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण.....१८
६. किसानहरूमा सेवा खेतिप्रति बढ्दो
आकर्षण २१
७. मन्त्री चौधरीको कृषि वस्तु २५
8. IFAD reaffirms commitment 8
to rural development in Argentina 29
9. FAO at UNCCD COP17:
Advancing solutions for land 30
10. Somalia and IFAD Award 32
11. SAARC Workshop on 33
12. Today an estimated 900,00034
13. UNCCD COP 17 -Local
communities must be at the center...35
14. UNCCD COP17 High-Level ... 36

व्यक्तिगत मूल्य रु.१००/-
संस्थागत मूल्य रु.२००/-

प्रकाशक : कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि

सल्लाहकार : कृष्ण कोपिला, छविन्द्रराज कँडेल

प्रधान सम्पादक : धनबहादुर मगर, सह-सम्पादक : वैरागी जेठा, बजार व्यवस्थापक : रमेश श्रेष्ठ

मुख्य कार्यालय : बागबजार २८, टोखेल मच्छेगाउँ ९, चन्द्रागिरी नगरपालिका

फोन : ०१४२८८७४३, मोबाईल नं. ९८४१४४५७५३, मुद्रण : प्रिन्ट स्काई, भुरुङ्खेल, काठमाडौं

website : www.krishijournal.com.np, ईमेल : krishijournal@yahoo.com

ग्रीन फण्ड नेपालले पाउनु पर्छ

भाद्र १० गते आएको भोटेकोशी बाढीले सोच्नै नसक्ने गरि अकल्पनीय क्षति पुऱ्याएको छ । यसलाई जलवायु परिवर्तन भन्ने कि स्वाभाविक प्रकृतिको नियम भन्ने ? रसुवाको भोटेकोटी बाढीका कारण रसुवा, नुवाकोट धादिङमा ठूलो क्षति पुऱ्याएको छ । हजारौं मानिसहरु घरबार विहिन वेपत्तामा अवस्थामा छ । फेला परेका र नपरेका गरि करिब ५ हजार हजारभन्दा बढी मानवीय क्षति भएको अनुमान छ । जलविद्युत आयोजनाहरु, पुल पुलेसाहरु, घर, कृषि, चौपायहरु बाढीले खर्बौंको क्षति गरेको छ ।

यो घटना नेपाललाई विश्वमा एकपटक सनसनी पैदा गरिदिएको छ । धेरै देशहरुले हामीलाई सहयोग गरेको । नेपाल र नेपाल बाहिरका नेपालीहरुले समेत सहयोगहरु गरेको अवस्था छ भने विदेशमा समेत विदेशी राष्ट्र र त्यहाँको जनताले खुलेर आत्मैदेखि आफ्नो गाँस कटाएर नेपालको बाढी पीडित जनतालाई सहयोग पुऱ्याएको छ ।

भयानक घटना घटेपछि नेपालको यस घटनालाई विश्व समुदायले र विशेष गरि संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संरचना अन्तर्गतको एक कोषसँग क्षतिपूर्ति दावी गर्नु पर्छ भनेर सबैले आवाज उठाएको छ । उनीहरुले भनिरहेका छन् नेपालले खाँदै नखाएको विष लागेको भन्दै फन्ड फर रेस्पोन्डिङ टु लस एन्ड डयामेज (हानि तथा नोक्सानी कोष)लाई सहयोग गर्न आग्रह गरेको छ ।

हिमाल मुहान भएका नदीहरुबाट सफा पानी बग्ने, स्वच्छ हावा बहने र कार्वन सञ्चितमार्फत जलवायु सन्तुलनमा ठूलो योगदान दिएको नेपालले यतिबेला कल्पनै गर्न नसकिने गरि धनजनको क्षति बहोर्नु परेको छ ।

अझै पनि कैयौ घरहरु पुरिएका र बगाएका छन् । विद्युत गृहका टनेलहरु पुरिएका कारण अझै मानिसका सबैहरु समेत बाहिर निकाल्न सकिरहेको छैन ।

सुरुङमा पुरिएका मानिसहरु अब जीवित भेटिने सम्भावना छैन । यो अवस्थामा कैयौ घर परिवारले सास र लासको पर्खाईमा नबसी परम्परा अनुसार कुशको लास बनाएर सतगत गरेको अवस्था छ ।

अब पुनर्निर्माणको अवस्था छ । वेपत्ताहरुको खोजी र पहिचानको आवश्यकता छ । पीडामा परेका परिवारहरुलाई सहयोग गर्नु

छ ।

जलवायु परिवर्तनकै कारण रसुवा बाढी आएको र त्यसले खर्बौंको क्षति गरेको भन्दै नेपालले संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संरचनाअन्तर्गतको एक कोषसँग क्षतिपूर्ति दावी नेपालले गरेको छ ।

विश्व बैंकका अनुसार एकजना नेपालीले वर्ष भरिमा ०.५४ टन कार्वन डाइअक्साइड उत्सर्जन गर्छ, जुन विश्वव्यापी औसतभन्दा निकै कम हो । यो दर चीनमा ९.३, भारतमा २.१७ र अमेरिकामा १३.६ टन छ । विश्व बैंकको सन् २०२४ को आंकडा अनुसार प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष विश्वको औसत उत्सर्जन दर ४.६७ टन हो ।

यी आंकडाहरुको अर्थ हो, कार्वन डाइअक्साइड उत्सर्जनमा नेपालको भूमिका नगन्य मात्र छ । तर, त्यसको प्रभावका कारण नेपालले वर्षेनी ठूलो मात्रामा क्षति बेहोर्नु परिरहेको विज्ञहरुले औल्याउने गरेको छ ।

रसुवाको भोटेकोशी बाढीलाई वातावरणविद्हरुले जलवायुजन्य विपद् भनेका छन् । नेपालीले गर्दै नगरेको गल्तीका कारण १० भदौमा बाढी आएको र त्यसबाट ठूलो जनधनको क्षति भोग्नुपरेको छ ।

विकसित तथा औद्योगिक राष्ट्रहरुले व्यापक कार्वन उत्सर्जन गरेको र त्यसमा नेपालको योगदान नगण्य रहेको पृष्ठभूमिमा आफ्नै कारणले भन्दा पनि अरूको कारणले पीडित बन्नुपरेको स्पष्ट हुन्छ ।

जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावबाट विशेष रूपमा जोखिममा रहेका विकासशील देशहरुलाई पुनर्जाने हानि तथा क्षतिमा अनौपचारिक रूपमा छलफल गरिसकेपछि नेपालको अहिलेको समस्यालाई अन्तर्राष्ट्रिय समुदायले कसरी सम्बोधन गर्न सक्छ भनेर छलफल गर्ने उद्देश्यले अनुरोध पत्र पठाएको छ ।

यद्यपि, नेपालले पीडितको रूपमा मात्र क्षतिपूर्ति मागेको भने होइन । नेपालले हिमाल, वनजंगल, वनस्पति र जैविक विविधताको संरक्षण गरेको, बाघको संख्या बढाएको छ । हिमाल मुहान भएका नदीहरुबाट सफा पानी बग्ने, स्वच्छ हावा बहने र कार्वन सञ्चितमार्फत जलवायु सन्तुलनमा ठूलो योगदान दिएको छ ।

केवल जलवायु पीडितका रूपमा मात्र नभई जलवायु सन्तुलनका योगदानकर्ताका रूपमा पनि मूल्याङ्कन र शोधभर्ना पाउनुपर्छ ।

सम्पादकीय

कोषको सञ्चालक समितिका सह-अध्यक्षहरुलाई सम्बोधन गरिएको पत्रमा नेपालले यति रकम चाहिन्छ भनेको छैन । सडक विभागका अनुसार क्षतिग्रस्त सडक र पुल पुनर्निर्माणमा मात्र ५० अर्ब रुपैयाँ लाग्ने प्रारम्भिक अनुमान गरेको छ । कोष आफैले वित्तीय अभाव रहेको स्वीकार गरिसकेको छ । उसले १३४ देशसँग ५ देखि २० मिलियन डलरसम्मको प्रस्ताव आह्वान गरेको थियो । कोषमा एकसय भन्दा बढी देशले करिब तीन अर्ब डलर बराबरको सहयोग माग गरिसकेका छन् । भोटेकोशीमा घटेको घटना एकदमै आकस्मिक, अकल्पनीय र विशेष प्रकृतिको भएकाले बोर्डले यसलाई 'विशेष केस' को रूपमा ग्रहण गरिदेओस् भन्ने मुख्य आग्रह हो ।

विकसित देशहरुले जलवायुमा हरित गृह ग्याँस उत्सर्जन गरेको कारण हरित गृह ग्याँस उत्सर्जन नगर्ने देशहरुका लागि दिइने कोषको सहयोग हो । हामी हरित गृह ग्याँस उत्सर्जन गर्छौं र पृथ्वीलाई तताउँछौं र प्राणी जगतलाई विनाश तर्फ लान्छौं भन्ने मनसायले स्थापित ग्रीन फण्डको स्थापना भएको थियो । यो कुरा कोष महासम्मेलनमा हरेक वर्ष उठाउने गरेको छ ।

८२ करोड डलर बराबरको सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता जनाएको छ । त्यसमध्ये कोषको खातामा ४० करोड रकममात्र जम्मा भएको छ । मानिस, पूर्वाधार, कृषि, पानी, वन वा अन्य प्राकृतिक प्रणालीलाई जलवायु परिवर्तनको असर सामना गर्नेगरी तयार पार्नुलाई जलवायु अनुकुलन भनिन्छ । त्यसमा जलवायु परिवर्तनमा धेरै भूमिका भएका देशले बढी योगदान गर्नुपर्ने हो । तर त्यस्ता देशहरु जिम्मेवारीबाट भागीरहेका छन् । जलवायु परिवर्तन गराउन सबैभन्दा बढी योगदान गरेका देशहरुले यसको मूल्य तिर्नरहेका छैनन् ।

कोषले सहयोग गरे पनि नगरे पनि देशहरु कार्वन डाइअक्साइड धेरै उत्सर्जन गर्ने देशहरुले कोषमा योगदान गर्नु पर्छ ।

भाद्र १० गते आएको भोटेकोशी बाढीले पन्यायो जनधनको अकल्पनीय क्षति

धनबहादुर मगर

काठमाडौं भाद्र १६, बिहान लाङटाङ लिरूङ हिमालको उत्तरी भिरालो पाखामा बरफ मात्र फुटेको थिएन, हिमनदीको विशाल भाग र त्यो हिमनदी मुनिको चट्टानी पहाडको ठूलो हिस्सा नै फुटेर तल खसेको थियो। त्यसले ल्याएको ढुंगा, माटो र ग्रेनायुक्त बहाव ल्हेन्दै खोलामा मिसिएपछि पानीको ठूलो परिमाण थपियो। र, भन् ठूलो लेदो(ग्रेनायुक्त बाढी बन्यो।

लाङटाङमा पहाड खसेपछि सुरुआती ७ मिनेटमा के-के भए, त्यसबारे विस्तारमा चर्चा गर्यौं।

अहिले एउटा नयाँ वैज्ञानिक तथ्य बाहिर आएको छ, जसले विपद् सुरु हुनुभन्दा अगाडिदेखि लाङटाङको त्यस क्षेत्रमा भइरहेको भौगर्भिक हलचलको कथा भन्छ।

असाधारण गम्भीरता र व्यापकतालाई मध्यनजर गर्दै, नेपाल सरकार हानी नोक्सानी कोषको सञ्चालक समितिलाई आफ्नो कार्यविधिअनुसार द्रुत, प्रत्यक्ष र प्रभावकारी रूपमा सम्बोधन गर्न विशेष निर्णय लिन सादर अनुरोध गर्दछ," भनिएको छ।

रसुवा नुवाकोट बाढीले कुन क्षेत्रमा कति क्षति ?

◆जलविद्युत आयोजनामा क्षति : १३

◆क्षतिग्रस्त जलविद्युत आयोजनाको

क्षमता: ७८३ मेगावाट

◆क्षतिग्रस्त घर : ७,५७०

◆प्रत्यक्ष प्रभावित जनसंख्या : ३२,९३३

◆क्षतिग्रस्त सरकारी संरचना : ४८

◆क्षतिग्रस्त विद्यालय : १८

◆क्षतिग्रस्त स्वास्थ्य संस्था : ७

◆सडक क्षति (पुरै बगेको): ५५ किलोमिटर

◆भोलुङ्गे पुलमा क्षति : ६८

◆कृषि जमिनमा क्षति : १,८०६ हेक्टर

◆खाद्य उत्पादनमा असर : ७,६८६ मे.टन

◆बैंक शाखा: १७

◆होटेल : १४२

◆रेष्टुरेन्ट : ५७

◆पर्यटक सवारी : १४१

◆सम्पदा : २७

यो भौगर्भिक हलचलले नै भदौ १० गतेको विपद् निम्त्याउने आधार तयार पारेको आंकलन गरिएको छ।

एक अमेरिकी भौगर्भिक वैज्ञानिकले राडार इमेज विश्लेषणका आधारमा विनाशकारी बाढी आउनुभन्दा ७ दिन अघि सम्म लाङटाङको उच्च हिमाली क्षेत्रको जमीन विस्तारै तल सरिरहेको बताएका छन्।

अमेरिकाको भर्जिनिया टेक विश्वविद्यालयका भूगर्भ वैज्ञानिक तथा सहायक प्राध्यापक मनुचेहर सिर्जाइले अगष्ट ३० (आइतबार)मा यस्तो विश्लेषण सार्वजनिक गरेका हुन्।

उनले युरोपको 'कोपरनिकस सेन्टिनल-१' स्याटलाइटबाट प्राप्त राडार इमेज हेरेर अगस्ट २६ (भदौ १०) मा

हिमनदी र त्यसमुनिको चट्टानी पहाड खस्नुअघि नै त्यो क्षेत्र विस्तारै तलतिर सरिरहेको विश्लेषण गरेका छन्।

उनले यस्तो विश्लेषण गर्न सन् २०२६ जनवरी ८ देखि अगस्ट १९ सम्म स्याटलाइटबाट प्राप्त तस्विर र तथ्याङ्कहरू केलाएका छन्।

यसबीच त्यहाँको जमीन प्रतिमहिना करिब १० मिलिमिटरका दरले तल सरिरहेको उनको भनाइ छ।

भूगर्भ वैज्ञानिक सिर्जाइले अन्तिम तथ्यांक संकलन गरेको ७ दिनपछि नै लाङटाङ क्षेत्रमा हिमनदी फुटेर त्यो सँगसँगै चट्टानी पहाडको ठूलो हिस्सा तल खसेको थियो। र, विनाशकारी बाढी निम्त्याएको थियो।

उनले 'एक्स' (ट्विटर) मार्फत सार्वजनिक गरेको आफ्नो विश्लेषणमा लेखेका छन्, 'हिमचट्टान खस्नुअघि नै उक्त भिरालो हिमाली पाखामा १० एमएम प्रतिमहिनाका दरले जमीन तल सरिरहेको देखिन्छ।'।

स्रोत: समाचार एजेन्सीको सहयोग

बाढीपछि सम्पर्कविहीन हुनेको संख्या एकैदिन ह्वात्तै बढ्यो, कसरी ?

काठमाडौं भाद्र १५, तिब्बत हुँदै भोटेकोशी(त्रिशूलीमा आएको बाढीमा परी सम्पर्कविहीन भएकाहरूको संख्या बढिरहेको छ।

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्युनिकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणले बाढीमा परी

सम्पर्कविहीन हुनेको संख्या सोमबार ४ हजार २४७ पुगेको तथ्याङ्क सार्वजनिक गरेको छ ।

यो भनेको एकै दिनमा १ हजार ७४५ जना थपिएका हुन् ।

प्राधिकरणले आइतबार राति सार्वजनिक गरेको तथ्याङ्कमा सम्पर्कविहीनको संख्या २ हजार ५०२ थियो ।

सम्पर्क विहीनको संख्या एकै दिन २ हजार हाराहारीमा कसरी थपियो भनेर बारेमा प्राधिकरणकी प्रवक्ता रहेकी उपसचिव शान्ति महतका अनुसार सुरुमा प्राधिकरणले त्यस्तो डेटा कसरी संकलन गर्छ भनेर बुझ्यो । प्रवक्ता महतका अनुसार प्रत्येक जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र (डिओसी) भन्ने युनिटले त्यस्तो डेटा संकलन गर्छ ।

डिओसीले यस्तै विपदका समयमा तथ्याङ्क संकलन गरी केन्द्रीय आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र (एनडिओसी)लाई पठाउँछ । सोही विवरण भेरिफाइ गरेर प्राधिकरणले सार्वजनिक गर्छ ।

सोमबार रसुवा र नुवाकोटबाट सम्पर्क विहीनहरूको सूची बढेर आएका कारण संख्या ह्वातै बढेको देखिएको बताइन् । प्राधिकरणले सार्वजनिक गरेको विवरण अनुसार नुवाकोटबाट मात्रै सम्पर्कविहीन हुनेको संख्या सोमबार १ हजार ५५८ जना छन् ।

आइतबार रातिसम्म नुवाकोटबाट सम्पर्कविहीन भएकाको संख्या ११५ जना मात्रै थियो । रसुवाबाट हराउनेको संख्या भने ५६२ थियो ।

दुई जिल्लाबाट मात्रै सम्पर्कविहीन हुनेको संख्या एकै दिन १ हजार ७४६ जना थपिएका छन् ।

‘दुई जिल्लाबाट मात्रै सम्पर्कविहीन हुनेको संख्या बढेपछि कुल संख्या पनि बढेको छ, पहिचान नभएसम्म उनीहरूलाई बेपत्ताकै सूचीमा राखिन्छ । अहिले फेला पारिएकोमध्ये धेरै शव पहिचान भएका छैनन् । सम्पर्कविहीनको संख्यामा मृतकको संख्या गाभने सम्भावना पनि बढी हुन्छ ।

सम्बन्धित निकायहरूले पत्रसहित पठाएका र आधिकारिक रूपमा दर्ता भएका विवरण मात्र सार्वजनिक गरिने र मौखिक सूचनाका आधारमा तथ्याङ्क राखिदैन बताइन् ।

सरकारी निकायबाट पठाएका सूचनाहरू पनि सूचीमा समावेश हुने उनले बताइन् । ‘रसुवाकै माथिल्लो तटीय क्षेत्रमा रहेका कार्यालयहरूबाट बेपत्ताहरूको छुट्टै संख्या

हुन सक्छ । जिल्लाको डिओसीले पठाएको छुट्टै विवरण पनि समावेश भएको हुन्छ । सूची नदोहोरियोस् भनेर रूजू र भेरिफाइ नगर्ने पनि बताइन् ।

कोही सम्पर्कविहीन छन् भने उहाँहरूलाई पहिले सम्बन्धित जिल्लाको जिल्ला आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र डिओसीमा निवेदन दिनु पर्छ ।

प्राधिकरणले आम नागरिकले पनि विवरण दर्ता गर्न सक्नु भनेर ‘सेतु एप’ पनि सञ्चालनमा ल्याएको छ । यसमा व्यक्तिले पनि विवरण हेर्न सक्ने गरी बनाइएको छ । ‘अहिले एउटै व्यक्तिको धेरै आफन्तले विवरण हालेको हुन सक्ने भएकाले मिसिडको केसमा चाहिँ अबै भेरिफाइड र अपडेटेड डेटा दिन कोसिस गरिरहेका बताइन् ।

रसुवाका सहायक प्रमुख जिल्ला अधिकारी ध्रुवप्रसाद अधिकारीले रसुवाको तथ्याङ्क अबै बढ्ने बताएका छन् ।

साथै रसुवा प्रशासनले जिल्ला भित्रका सम्पर्क विहीन भएकाहरूको विवरण सार्वजनिक गर्ने तयारी गरिरहेको जनाएको छ ।

आपतकालीन रकम उपलब्ध गराउन जलवायु हानि नोक्सानी कोषलाई सरकारले पठायो पत्र

काठमाडौँ भाद्र १५, कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन महाशाखाका प्रमुख डा.महेश्वर ढकालले नेपालले कोषसमक्ष औपचारिक पत्राचार गरेको र बाढीले पुऱ्याएको क्षतिको परिमाण नेपालको आन्तरिक स्रोत र तात्कालिक सम्बोधन गर्ने क्षमताभन्दा निकै माथि रहेको विषय उल्लेख गरेको हो ।

सरकारले भोटेकोशी बाढीपछि “अन्तर्राष्ट्रिय हानि नोक्सानी कोष” सँग आपतकालीन कोष तत्काल उपलब्ध गराउन औपचारिक अनुरोध गरेको छ ।

अर्थमन्त्री स्वर्णिम वाग्ले र कृषि, वन तथा पर्यावरणमन्त्री गीता चौधरीले बोर्डका सह(अध्यक्षहरूलाई संयुक्त पत्र पठाएका हुन् । पत्रमा बाढीको क्षति नेपालको आन्तरिक स्रोत र तत्काल सम्बोधन गर्ने क्षमताभन्दा धेरै माथि रहेको उल्लेख गर्दै विशेष निर्णय गर्न आग्रह गरिएको छ ।

अर्थमन्त्री डा. स्वर्णिम वाग्ले र कृषि, वन तथा पर्यावरणमन्त्री गीता चौधरीको संयुक्त हस्ताक्षरमा कोषको सञ्चालक समिति (बोर्ड) का सह(अध्यक्षहरूलाई सम्बोधन गर्दै आज एक आधिकारिक पत्र पठाएको हो । भोटेकोशी नदी बेसिनमा हालै आएको

विनाशकारी बाढीबाट भएको व्यापक जनधनको क्षतिपछि सरकारले “विशेष बैठक” बसेर सो निर्णय लिएको हो ।

कृषि वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन महाशाखाका प्रमुख डा. महेश्वर ढकालले विशेष निर्णयमार्फत तत्काल वित्तीय सहयोग उपलब्ध गराउन औपचारिक पत्र लेखेको जानकारी दिएका हुन् ।

पत्रमा भोटेकोशी बाढीलाई उच्च हिमाली क्षेत्रबाट सुरु भएको चरम जलवायुजन्य विपद्को रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालयमा आयोजित बहुसरोकारवाला छलफल कार्यक्रमका प्रवक्ता डा. महेश्वर ढकालले नेपालले कोषसमक्ष औपचारिक पत्राचार गरेको र बाढीले पुऱ्याएको क्षतिको परिमाण नेपालको आन्तरिक स्रोत र तात्कालिक सम्बोधन गर्ने क्षमताभन्दा निकै माथि रहेको विषय उल्लेख गरेको हो ।

नेपाल सरकारका तर्फबाट पठाइएको पत्रमा बाढीले संवेदनशील अन्तरदेशीय हिमाली नदी प्रणालीमा गम्भीर असर पुऱ्याएको र त्यसको श्रृंखलावद्ध प्रभाव बाढी प्रभावित क्षेत्रभन्दा धेरै टाढाको तल्लो तटीय समुदायसम्म फैलिएको विस्तृत विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

पत्रमा खोजी, उद्धार, राहत तथा द्रुत क्षति मूल्याङ्कनको काम अबै जारी रहेको र आर्थिक तथा गैर-आर्थिक क्षतिको पूर्ण विवरण आउन बाँकी भएपनि प्रारम्भिक जानकारीहरूले यसको असर निकै गम्भीर र देशको धान्ने क्षमताभन्दा धेरै बढी रहेको औल्याइएको ढकालले बताए ।

पत्रमा नेपालले जलवायु न्यायको पक्षलाई जोडदार रूपमा उठाउँदै विश्वव्यापी हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा नेपालको भूमिका शुन्यप्रायः भएपनि जलवायु परिवर्तनको असमान र घातक प्रभाव मुलुकले निरन्तर खेप्नुपरेको उल्लेख गरेको छ ।

भोटेकोशीको यस विपदले उच्च हिमाली क्षेत्रको हिउँ पग्लिएर कसरी क्षणभरमै घना मानववस्ती भएका तल्लो तटीय क्षेत्रसम्म पानी, खाद्य, ऊर्जा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार, पारिस्थितिकीय प्रणाली र समग्र मानव सुरक्षामा बहुआयामिक संकट निम्त्याउँछ, भन्ने प्रस्ट पारेको पत्रमा स्पष्ट पारिएको छ ।

विपद्को जटिलता र मानवीय संकटलाई दृष्टिगत गर्दै पठाइएको पत्रमा “विपद्को असाधारण गम्भीरता र व्यापकतालाई

मध्यनजर गर्दै, नेपाल सरकार हानी नोक्सानी कोषको सञ्चालक समितिलाई आफ्नो कार्यविधिअनुसार द्रुत, प्रत्यक्ष र प्रभावकारी रूपमा सम्बोधन गर्न विशेष निर्णय लिन सादर अनुरोध गर्दछ," भनिएको छ।

पत्रमा समयको संवेदनशीलतालाई जोड दिँदै तत्काल प्राप्त हुने सहयोगले प्रभावित नागरिकहरूको सुरक्षा गर्न, अत्यावश्यक सेवाहरू पुनर्स्थापित गर्न र थप मानवीय पीडा रोक्न मद्दत पुग्ने उल्लेख छ।

साथै, यस्तो संकटको घडीमा नेपाललाई सहयोग गरेर कोषले जलवायु जोखिममा रहेका मुलुकहरूका लागि अन्तर्राष्ट्रिय ऐक्यवद्धतालाई समयमै वास्तविक सहयोगमा बदल्न सक्छ भन्ने उदाहरण विश्वसामु प्रस्तुत गर्न सक्ने विश्वास व्यक्त गरिएको छ। सरकारले यस सम्बन्धी प्रारम्भिक मूल्याङ्कन, आधिकारिक तथ्याङ्क, भू-उपग्रहबाट प्राप्त जानकारी तथा क्षेत्रगत क्षतिको विवरण उपलब्ध गराउन पूर्ण रूपमा तयार रहेको र कोषसँग समन्वयका लागि तत्काल सम्पर्क अधिकृत (फोकल प्वाइन्ट) तोक्न पनि बोर्डलाई आग्रह गरेको छ।

भोटेकोशी र त्रिशूली नदीका माछा नखान प्रहरीको आग्रह काठमाडौं भाद्र १५, भोटेकोशी तथा आसपासका नदी किनारबाट माछा एवम् अन्य नदीजन्य खाद्यपदार्थ निकाल्ने, घरमा लैजाने वा खाने जस्ता कार्य नगर्न प्रहरीले सबैलाई सूचित गरेको छ।

नेपाल प्रहरीले रसुवाको बाढीपछि नदीजन्य पदार्थमा समस्या हुनसक्ने भन्दै भोटेकोशी र त्रिशूली नदीका माछा तथा नदीजन्य पदार्थ नखान आग्रह गरेको छ।

भोटेकोशीमा बाढीसँगै बगेर आएका शव, मृत जीवजन्तु तथा अन्य फोहोरजन्य र प्रदूषित पदार्थका कारण पानीमा हानीकारक कीटाणु मिसिएकाले नदीबाट निकालिएका माछा तथा अन्य खाद्यपदार्थ नखान प्रहरीले आग्रह गरेको हो। यस्तै, ती नदीको पानी नपिउन प्रहरीले आग्रह गरेको छ।

दूषित पानी तथा खाद्यपदार्थको प्रयोगले हैजा, भुङ्गापखाला, छालामा संक्रमणलगायत रोग फैलिन्छ।

भोटेकोशी बाढीपछि ३१५ विदेशी पर्यटकको उद्धार, ५ जना सम्पर्कमा पर्यटन बोर्ड काठमाडौं भाद्र १५, भोटेकोशी र त्रिशूली नदीमा आएको बाढीपछि प्रभावित क्षेत्रमा रहेका ३१५ जना विदेशी नागरिक तथा पर्यटकको उद्धार गरिएको नेपाल पर्यटन बोर्डले जनाएको छ।

बोर्डले आज सार्वजनिक गरेको 'सिचुएसन अपडेट(११)' अनुसार ५ जना विदेशी नागरिक सम्पर्कमा आएका छन् भने ५८३ जना अभै सम्पर्कविहीन छन्।

बोर्डका अनुसार उद्धार गरिएकामध्ये भारतका १८७, चीनका १०८, जर्मनीका ४, माल्टाका ४, इटालीका २, रुसका २, टर्कीका २ र अमेरिकाका २ जना छन्। त्यस्तै बुल्गेरिया, ओमान, पोर्चुगल र स्वीट्जरल्यान्डका एक-एक जना नागरिकको पनि उद्धार गरिएको बोर्डले जनाएको छ।

बाढीपछि संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उद्ययन मन्त्रालय, नेपाल पर्यटन बोर्ड, पर्यटक प्रहरी, सुरक्षा निकाय र स्थानीय प्रशासनबीच समन्वय गरी प्रभावित विदेशी नागरिक तथा पर्यटकको अवस्था पहिचान, खोजी, उद्धार, सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण र सहयोगको काम भइरहेको बोर्डले जनाएको छ।

बोर्डका अनुसार उद्धार गरिएका तथा सम्पर्कमा आएका पाँच जनामध्ये तीन जना स्पेनिस, एकजना अमेरिकी र एक जना बेल्जियन नागरिक छन्। अभै सम्पर्कविहीन रहेका ५८३ जनाको अवस्था पहिचान तथा खोजीको काम जारी छ।

बाढीका कारण प्रभावित क्षेत्रमा रहेका घाइते तथा अन्य प्रभावितको खोजी, उद्धार र सहायता कार्य पनि जारी रहेको बोर्डले जनाएको छ।

बोर्डले मनसुनको अवधि मध्य सेप्टेम्बरसम्म रहने भएकाले नेपालमा यात्रा गर्ने पर्यटकलाई आफूले प्रयोग गरिरहेको वा प्रयोग गर्ने योजनामा रहेको सडकको अवस्थाबारे जानकारी लिएर मात्र यात्रा गर्न आग्रह गरेको छ।

बोर्डका अनुसार धादिङको बेनीघाट रोराङ गाउँपालिकास्थित कृष्णभीरमा पहिरोले सडक बगाएपछि काठमाडौं(मुग्लिन सडक पूर्ण रूपमा अवरुद्ध भएको छ। नदी कटानका कारण सडकको केही भाग भत्किएको बोर्डले जनाएको छ।

प्रभावित जिल्ला हुँदै वा प्रभावित जिल्लातर्फ यात्रा गर्ने पर्यटकलाई यात्रा सुरु गर्नुअघि सडक तथा मौसमको पछिल्लो अवस्था बुझ्न र स्थानीय प्रशासन तथा सुरक्षा निकायको निर्देशन पालना गर्न बोर्डले आग्रह गरेको छ।

बोर्डले रसुवा, नुवाकोट, धादिङ र गोरखा हुँदै बग्ने भोटेकोशी(त्रिशूली नदीको करिडोरबाहेक अन्य स्थानमा पर्यटकीय स्थल तथा गतिविधि पूर्ण रूपमा सञ्चालनमा

रहेको पर्यटन बोर्डले जनाएको छ।

प्रधानमन्त्री राहत कोषमा सोमबारसम्म ६ अर्ब ३६ करोड रकम जम्मा काठमाडौं भाद्र १५, रसुवा बाढीपछि प्रधानमन्त्री दैवी प्रकोप उद्धार तथा राहत कोषमा ६ अर्ब ३६ करोड भन्दा बढी रकम जम्मा भएको छ। प्रधानमन्त्री बालेन्द्र शाहले सोमबार साँझ फेसबुकमार्फत दिएको जानकारी अनुसार नेपाल सरकारले प्रधानमन्त्री दैवी प्रकोप कोष र प्रधानमन्त्री कोषमा उक्त रकम जम्मा भएको हो।

प्रधानमन्त्री राहत कोषमा आज दिउँसोसम्म ९ वटा वाणिज्य बैंकका खाताहरूमा ५ अर्ब ८७ करोड ९२ लाख २३ हजार ८४२ रुपैयाँ जम्मा भएको प्रधानमन्त्री शाहले लेखेका छन्।

यस्तै, हिमालयन र लक्ष्मी बैंकमा ३१ लाख ९३ हजार २३८ अमेरिकी डलर जम्मा भएको छ। जुन नेपाल राष्ट्रबैंकको सोमबारको विनिमय दर अनुसार करिब ४८ करोड ६३ लाख ६२ हजार ८० नेपाली रुपैयाँ हुन आउँछ।

दुवै रकम जोडदा कुल ६ अर्ब ३६ करोड ५५ लाख ८५ हजार बढी रुपैयाँ पुग्छ। प्रधानमन्त्री शाहले थप कतिपय देश तथा संघसंस्थारूले आर्थिक सहयोगको प्रतिवद्धता जनाएको उल्लेख गरेका छन्।

सरकारले प्रधानमन्त्री दैवी प्रकोप कोष र प्रधानमन्त्री कोषमार्फत पीडितहरूका लागि आर्थिक सहयोग जुटाइरहेको प्रधानमन्त्री शाहले बताएका छन्। जसमा सहयोग आउने क्रम बढेको बताएका छन्।

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले 'उद्धार अनुरोध पोर्टल' सञ्चालन गरी स्वदेश तथा विदेशबाट प्राप्त रकमको विवरण पारदर्शी रूपमा सार्वजनिक गरेको बताएका छन्।

हालसम्म २५ अर्ब ८७ करोड बीमा दावी: जनधनको अकल्पनीय क्षति काठमाडौं भाद्र १७, गत साता भाद्र १० गते बुधवार भोटेकोशी र त्रिशूली नदीमा आएको विनाशकारी बाढीका कारण ठूलो जनधनको क्षति भएको छ।

बाढीले जलविद्युत् आयोजना, सार्वजनिक पूर्वाधार र निजी सम्पत्तिमा व्यापक नोक्सानी पुऱ्याएको छ। यस विपद्पछि क्षति भएका भौतिक पूर्वाधार र मानवीय क्षतिको बीमा दावी भुक्तानी कसरी हुन्छ र कति दावी पर्छ भन्ने विषय सबैको चासोको केन्द्र बनेको

छ। विपद्का कारण देशभर अबैरुपैयाँ बराबरको क्षति भएको प्रारम्भिक अनुमान छ भने बीमा कम्पनीहरूमा क्षतिको विवरण (दावी) आउने क्रम सुरु भइसकेको छ। नेपाल बीमा प्राधिकरणका अनुसार सोमबारसम्म विभिन्न बीमा कम्पनीहरूमा कुल २५ अर्ब ८७ करोड ३५ लाख ७९ हजार रुपैयाँ बराबरको प्रारम्भिक बीमा दावी परेको छ। प्राधिकरणमा भदौ १५ गतेसम्म प्राप्त विवरणअनुसार कुल ५८३ वटा बीमालेखबाट क्षतिको दावी परेको हो। बाढीले पुऱ्याएको मानवीय र भौतिक क्षतिले बीमा कम्पनीहरूमाथि ठूलो दायित्व थपेको छ।

क्षतिको विवरणअनुसार सबैभन्दा धेरै दावी दि ओरिएन्टल इन्स्योरेन्समा परेको छ। यस कम्पनीमा मात्रै ८ वटा बीमालेखमार्फत १३ अर्ब ४ करोड २१ लाख रुपैयाँ बराबरको दावी परेको छ। त्यसैगरी युनाइटेड अजोड इन्स्योरेन्समा ४ अर्ब ९७ करोड ४८ लाख र सानिमा जीआईसी इन्स्योरेन्समा २ अर्ब १० करोड २८ लाख रुपैयाँको दावी परेको छ। सिद्धार्थ प्रिमियर र शिखर इन्स्योरेन्समा पनि १ अर्ब ८० करोड रुपैयाँभन्दा बढीको दावी परेको प्राधिकरणले जानकारी दिएको छ।

साना बीमा कम्पनीहरू र लघु बीमातर्फ पनि दावीको संख्या उल्लेख्य छ। नेपाल माइक्रो इन्स्योरेन्समा ५ लाख रुपैयाँको एउटा दावी परेको छ भने स्वास्थ्य बीमातर्फ ४ वटा बीमालेखबाट ४१ लाख ६० हजार रुपैयाँको दावी आएको छ।

बीमा दावी भुक्तानीमा समस्या हुँदैन, तत्काल भुक्तानी गछौं: बीमा कम्पनी बाढीका कारण भएको जनधनको क्षतिको बीमा दावी भुक्तानीलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउने बीमा कम्पनीहरूले बताएका छन्। प्रभु इन्स्योरेन्सका अध्यक्ष राजेन्द्र मल्लले बीमितहरूले आवश्यक कागजात पेस गरेलगत्तै 'फास्ट ट्याक'मा दावी भुक्तानी गरिने प्रतिवद्धता जनाएका छन्।

'समग्र बीमा क्षेत्रमै अबैरुपैयाँको दावी भुक्तानी गर्नुपर्ने अवस्था आएको छ। व्यक्तिगत रूपमा प्रभु इन्स्योरेन्समा पनि करोडौंका दावीहरू आइरहेका छन्। तर यसले डराउनुपर्ने अवस्था छैन,' अध्यक्ष मल्लले भने, 'निर्जीवन बीमा क्षेत्रमा कम्पनीहरूले केही प्रतिशत मात्र जोखिम आफूले वहन गरेर बाँकी सबै अन्तर्राष्ट्रिय पुनर्बीमा कम्पनीहरूमा पठाएका हुन्छन्। त्यसैले यहाँको दावी तिर्न विदेशबाटै पैसा आउँछ।'

बीमितहरूले समयमै आवश्यक कागजात र वास्तविक दावी पेस गरेको खण्डमा दुःखको बेला छिटो माध्यमबाटै भुक्तानी दिइने उनले बताए। संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्वअन्तर्गत राज्यलाई परेको विपत्तिमा राहत कोषमा समेत बीमा कम्पनीहरूले सहयोग गरिरहेको मल्लले उल्लेख गरे।

यसैगरी, अध्यक्ष मल्लले नेपालमा अबैरुपैयाँ पनि व्यक्तिगत घर तथा सम्पत्तिको बीमा गर्ने चलन नरहेकोमा चिन्ता व्यक्त गरे। 'बैंकबाट ऋण लिएको छ भने मात्र घरको बीमा गर्ने चलन छ, नत्र स्वेच्छाले बीमा गर्ने परिपाटी छैन। १ करोड रुपैयाँ बराबरको घरको बीमा गर्न वर्षमा जम्मा ४ हजार रुपैयाँ जति मात्र लाग्छ,' मल्लले भने, 'अहिले बाढीपहिरोले यति धेरै घरहरू बगाएको छ, यदि बीमा गरिएको थियो भने सबैले क्षतिपूर्ति पाउँथे। तर दायरामा नआएका कारण धेरै घरधनीले क्षतिपूर्ति नपाउने अवस्था छ।' जीवन बीमक संघका अध्यक्ष पोषक पौडेलले बीमा क्षेत्र यस्ता ठूला विपद्को सामना गर्न सक्षम रहेको भन्दै दावी भुक्तानीमा कुनै समस्या नहुने बताए। यस्ता ठूला विपद्पछि आउने दावीहरू व्यवस्थापन गर्न नेपाली बीमा क्षेत्र पूर्ण रूपमा अनुभवी र सक्षम रहेको उनको भनाइ छ।

'अहिले समग्र क्षतिका दावीहरू आउन सुरु भएको छ। दावी आएपछि सर्भेयर खटाएर क्षतिको यकिन गर्ने काम हुन्छ,' पौडेलले भने, 'यसअघि भूकम्पको बेलामा पनि बीमा कम्पनीहरूले राम्रो काम गरेर भुक्तानी दिएका हुन्। विगतका ठूला बाढीपहिरोमा पनि २२/२३ अर्ब रुपैयाँसम्मको दावी भुक्तानी भइसकेको छ। त्यसैले यस्ता ठूला घटनाहरू व्यवस्थापन गर्न बीमा क्षेत्र अभ्यस्त भइसकेको छ।'

ठूला विपद्मा बीमा कम्पनीहरूले पुनर्बीमा (रि-इन्स्योरेन्स) र रेट्रो सेसनमार्फत जोखिम हस्तान्तरण गरेका हुने हुनाले दावी भुक्तानीमा कुनै कठिनाई नहुने उनले प्रस्ट पारे। बीमा कम्पनीहरूसँग पर्याप्त सञ्चित कोष र पुनर्बीमाको बलियो आधार रहेकाले बीमितहरूलाई नआतिन र प्रक्रिया पुऱ्याएर दावी पेस गर्न उनीहरूको आग्रह छ।

इन्जिनियरिङ क्षेत्रको बढी दावी प्राधिकरणले दिएको जानकारीअनुसार कुल दावी रकममध्ये सबैभन्दा ठूलो हिस्सा इन्जिनियरिङ तथा ठेकेदार जोखिम बीमाले ओगटेको छ। बाढी प्रभावित क्षेत्रमा रहेका

ठूला जलविद्युत् आयोजना र निर्माणाधीन पूर्वाधारहरूमा क्षति पुगेका कारण ५२ वटा बीमालेखबाट मात्रै २० अर्ब ५० करोड ७७ लाख ९० हजार रुपैयाँको प्रारम्भिक दावी परेको छ। यसले मुलुकको ऊर्जा क्षेत्र र भौतिक निर्माणमा बाढीले पुऱ्याएको गम्भीर धक्कालाई प्रस्ट पार्छ।

इन्जिनियरिङ क्षेत्रबाहेक सम्पत्ति बीमातर्फ ११३ वटा बीमालेखबाट २ अर्ब ३४ करोड ६२ लाख २० हजार रुपैयाँ र मोटर बीमातर्फ ३१३ वटा बीमालेखबाट १ अर्ब ५५ करोड ९ लाख ३९ हजार रुपैयाँ बराबरको दावी परेको छ। त्यसैगरी परिवहन बीमातर्फ ४७ वटा बीमालेखबाट ८९ करोड ७७ लाख ३७ हजार रुपैयाँ र अन्य विभिन्न बीमा शीर्षकमा ५२ करोड ९२ लाख रुपैयाँभन्दा बढीको दावी दर्ता भएको छ। बाढीका कारण सिर्जित यो कठिन परिस्थितिमा अर्थमन्त्री डा. स्वर्णिम वाग्लेले बीमा कम्पनीहरूलाई पीडितको पक्षमा उभिन निर्देशन दिएका छन्। बाढीका कारण देश शोकमा रहेको बेला सबैलाई हातेमालो गर्न आग्रह गर्दै उनले बीमा कम्पनीहरूलाई व्यावसायिक नाफाभन्दा माथि उठेर पीडितको क्षतिमा मल्हम लगाउन र दावी भुक्तानी प्रक्रियालाई अत्यन्तै सहज र सरल बनाउन आग्रह गरेका छन्। मन्त्री वाग्लेले भुक्तानी प्रक्रियामा कुनै समस्या परेमा वा सरकारले केही गर्नुपर्ने अवस्था आएमा तुरुन्त जानकारी गराउनसमेत भनेका छन्। निगरानी र सर्भेयर परिचालनमा नयाँ व्यवस्था

दावी भुक्तानी प्रक्रियालाई थप चुस्त र पारदर्शी बनाउन नेपाल बीमा प्राधिकरणले सर्भेयर परिचालनमा ब्याङ्केट सहमति दिने र प्रणालीमार्फत स्वचालित रूपमा सर्भेयर खटाउने व्यवस्था मिलाउने भएको छ। दावी भुक्तानीको दैनिक अनुगमन र सहजीकरण गर्न प्राधिकरणमा विशेष कार्यदल गठन गर्ने निर्णयसमेत भइसकेको छ। उक्त कार्यदलले बीमा कम्पनीहरूले गर्ने भुक्तानीको नियमित अनुगमन गर्नुका साथै बीमितका गुनासाहरूलाई सम्बोधन गर्नेछ।

विपद् क्षतिको विवरण संकलन गर्न पाँचवटा विभागलाई द्रुत कार्य समूह गठन गर्न मन्त्री चौधरीको निर्देशन

अठमौडौं, भाद्र ११, कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्री माननीय गीता चौधरीले बाढीबाट भएको क्षतिको तत्काल विवरण संकलन

तथा आवश्यक समन्वयका लागि मन्त्रालयअन्तर्गतका पाँचवटा सम्बन्धित विभाग तथा निकायलाई द्रुत कार्य समूह गठन गरी तत्काल परिचालन गर्न निर्देशन दिनुभएको छ ।

मन्त्री चौधरीले सम्बन्धित निकायहरूले आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र विपद्बाट भएको क्षतिको स्थलगत विवरण तत्काल संकलन गरी उद्धार, राहत, पुनःस्थापना तथा आगामी कार्ययोजना निर्माणमा सहयोग पुग्ने गरी आवश्यक प्रतिवेदन तयार गर्न निर्देशन दिनुभएको हो ।

बाढीका कारण कृषि, वन, पशुपन्छी तथा वन्यजन्तुसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा भएको जनधन तथा भौतिक क्षतिको यथार्थ विवरण तत्काल प्राप्त गर्न सम्बन्धित निकायलाई सक्रिय र समन्वयात्मक रूपमा परिचालन गर्न मन्त्री चौधरीले निर्देशन दिनुभएको छ । मन्त्रीको निर्देशनअनुसार गठित कार्य समूहमा योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखाका सहसचिव डा. हरि बहादुर के.सी., वन तथा भू-संरक्षण विभागका उपमहानिर्देशक धनञ्जय लामिछाने, कृषि विभागका उप(महानिर्देशक राजेन्द्र कोइराला, केन्द्रीय पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाका प्रमुख डा. वरुण कुमार शर्मा, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका इकोलोजिस्ट हरिभद्र आचार्य तथा जल तथा मौसम विज्ञान विभागका उप(सचिव विभूति पोखरेल रहनुभएको छ ।

कार्यसमूहले सम्बन्धित क्षेत्रमा क्षतिको प्रकृति, परिमाण, प्रभावित क्षेत्र तथा तत्काल आवश्यकतासम्बन्धी विवरण संकलन गर्नेछ। संकलित विवरणका आधारमा तत्काल आवश्यक राहत, उद्धार तथा पुनःस्थापनाका लागि सम्बन्धित निकायसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।

मन्त्री चौधरीले विपद्बाट भएको क्षतिको वास्तविक र तथ्यपरक विवरण तत्काल प्राप्त गरी त्यसलाई राहत, पुनःस्थापना तथा आगामी कार्ययोजना निर्माणको आधार बनाउने उद्देश्यले सम्बन्धित निकायलाई प्रभावकारी, सक्रिय तथा समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न निर्देशन दिनुभएको छ । (बाढीपछि पशुपन्छी रोग फैलिन नदिन विशेष सतर्कता अपनाउन पशु सेवा विभागलाई मन्त्री चौधरीको निर्देशन ।

काठमाडौं भाद्र ११ गतेनै कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्री माननीय गीता चौधरीले बाढीका कारण पशुचौपायामा रोग फैलिन

सक्ने सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै आवश्यक रोकथाम तथा नियन्त्रणका उपाय तत्काल अवलम्बन गर्न पशु सेवा विभागलाई निर्देशन दिनु भएको छ ।

बाढीका कारण पशुचौपायाको आवतजावत तथा सम्पर्क बढ्न सक्ने र त्यसबाट संक्रामक रोग फैलिन सक्ने जोखिम रहेकाले पशु स्वास्थ्यमा विशेष निगरानी तथा सतर्कता अपनाउन उहाँले निर्देशन दिनु भएको हो ।

विशेषगरी रसुवा, नुवाकोट तथा धादिङ जिल्लामा विशेष टोली परिचालन गरी पशु स्वास्थ्यसम्बन्धी निगरानी, रोग पहिचान, रोकथाम तथा नियन्त्रणका आवश्यक कार्य अघि बढाउन पशु सेवा विभागलाई निर्देशन दिनु भएको छ ।

मन्त्री चौधरीले विपद्को समयमा मानव स्वास्थ्यसँगै पशु स्वास्थ्यलाई पनि समान प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने बताउनु भएको छ । सम्भावित पशुपन्छी रोगको जोखिम न्यूनीकरणका लागि सम्बन्धित निकायबीच प्रभावकारी समन्वय कायम गर्दै तत्काल आवश्यक कदम चाल्नुपर्नेमा उहाँले जोड दिनु भएको छ ।

राहत, उद्धार र पशुपन्छी उपचार सम्बन्धमा पशु सेवा विभागको अपिल मिति २०८३ भाद्र १० गते भोटेकोशी नदीमा आएको विनाशकारी बाढीका कारण रसुवा, नुवाकोट र धादिङ लगायतका जिल्लाका नदी तटिय क्षेत्रमा भएको जनधन तथा पशुपन्छीको अपूरणीय क्षतिप्रति पशु सेवा विभाग गहिरो दुःख व्यक्त गर्दछ । यस प्राकृतिक विपद्मा परी ज्यान गुमाउनुहुनेहरूप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जलीका साथ शोकसन्तप्त परिवारजनमा हार्दिक समवेदना प्रकट गर्दै सम्पूर्ण घाइते नागरिकहरूको शीघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गर्दछौं ।

विपद् प्रभावित क्षेत्रमा प्रदेश तथा स्थानीय सरकार र सुरक्षा संयन्त्रहरूको समन्वयमा घाइते पशुपन्छीहरूको उद्धार, आकस्मिक उपचार, मृत पशुपन्छीको सुरक्षित विसर्जन र जैविक सुरक्षाको प्रबन्ध गर्न औषधि उपचार सहितको प्राविधिक टोली पशु सेवा विभागले परिचालन गरेको छ ।

यस विषम परिस्थितिमा प्रभावित क्षेत्रका पशुपन्छीको प्रभावकारी उद्धार, उपचार, असहाय पशुपन्छीको आकस्मिक व्यवस्थापन तथा सम्भावित महामारी रोकथाम कार्यमा सक्रियतापूर्वक जुट्न पशु सेवासँग सम्बन्धित

सम्पूर्ण सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू, पेशागत संघ-संस्थाहरू, उद्यमी तथा व्यवसायीहरू, पशु कल्याणसम्बद्ध संस्थाहरू, निजी पशु सेवाकर्मीहरू तथा नागरिक समाज लगायत सबैमा हार्दिक आह्वान गर्दछ ।

स्वास्थ्य तथा खाद्य स्वच्छता मन्त्रालयको आग्रह

काठमाडौं, भाद्र ११ गते, स्वास्थ्य तथा खाद्य स्वच्छता मन्त्रालय सिंहदरबारले विज्ञापित प्रकाशित गरि नेपाली सेनाले आज बिहान सञ्चालन गरेको रेस्क्यु अपरेसनमार्फत रसुवाको टिमुरेबाट ११६ जनालाई सकुशल उद्धार गर्न सफल भएको छ । उद्धार गरिएकामध्ये ९५ जना नेपाली र २१ जना भारतीय नागरिक रहेका जनाएका छन् । यसै क्रममा टनेलबाट ७ जना नेपाली नागरिकलाई समेत सफलतापूर्वक उद्धार गरिएको छ । अत्यावश्यक सहयोग सामग्रीहरू द्रुत रूपमा पुर्याउने काम भइरहेको छ । प्रभावित स्थलहरूमा अत्यावश्यक सहयोग सामग्रीहरूसहित जेनेरेटर, पोर्टेबल मोबाइल टावर, मेडिकल सामग्री, टेन्ट, फलाम(ढुङ्गा काट्ने मेसिन आदि पुर्याइँदैछ ।

छिट्टै विपद् प्रभावित क्षेत्रमा मोबाइल नेटवर्क तथा मोबाइल चार्जिङको अस्थायी व्यवस्था हुनेछ, जसले सम्पर्क स्थापित गर्न सहयोग पुर्याउनेछ ।

नुवाकोटमा अस्थायी शिविर तयार गरिसकिएको छ । खाना तथा पानीको व्यवस्था गरिएको छ । ड्युन सर्वेबाट सबै ठाउँको जानकारी संकलन अन्तिम चरणमा छ । यसले चुस्तदुरुस्त उद्धार तथा राहतका लागि सहयोग पुग्नेछ ।

उद्धारको क्रममा हेलिकोप्टरमा सुरुमा सिकिस्त, वृद्ध, महिला र बालबालिकाहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ । सम्पूर्णमा धैर्य तथा संयम राखी उद्धार तथा राहतको प्रतीक्षा गर्नुहुन र यो विपद्को सामना गर्न अनुरोध गर्दछौं । यथाशीघ्र उद्धारका लागि राज्यको सम्पूर्ण संयन्त्र परिचालित छन् ।

आशा र विश्वासका साथ हामी सबै एक भएर यो विपद्को डटेर सामना गर्नुपर्नेछ । यस क्रममा हातेमालो गर्नुहुने सम्पूर्णमा हार्दिक धन्यवाद समेत मन्त्रालयले जारी गरेको विज्ञापितमा जनाएको छ ।

सयुक्त राष्ट्रसंघ विश्व खाद्य कार्यक्रमको आग्रह

काठमाडौं भाद्र ११, गते संयुक्त राष्ट्रसंघ विश्व खाद्य कार्यक्रम नेपालले प्रेस विज्ञापित प्रकाशित गरि यही भाद्र १० गते विहान ८ बजे आएको अकास्मिक बाढी पहिरोको कारण हुन गएको क्षतिप्रति गहिरो दुःख व्यक्त गर्दै राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय निकायलाई उद्धारमा लाग्न आग्रह गरेको छ ।

बाढी प्रभावितलाई 'विश्व खाद्य कार्यक्रम'को २९ टन खाद्य सामग्री

काठमाडौं भाद्र १५, संयुक्त राष्ट्रसंघ विश्व खाद्य कार्यक्रमले २९ टनसहित ३० टन खाद्य सामग्री भोटेकोशी बाढीबाट प्रभावित रसुवा र नुवाकोटका नागरिकका लागि पठाइएको छ ।

कृषि, वन तथा पर्यावरणमन्त्री गीता चौधरीको पहलमा ३० टनभन्दा बढी खाद्य सामग्री बाढीबाट प्रभावित क्षेत्रमा पठाइएको हो । सो खाद्यान्न सवारीसाधनमार्फत रसुवा र नुवाकोटतर्फ पठाइएको मन्त्री चौधरीको सचिवालयले जनाएको छ ।

विपद्बाट प्रभावित नागरिकलाई तत्काल खाद्य सहायता उपलब्ध गराउने उद्देश्यले राहत सामग्री सम्बन्धित प्रभावित क्षेत्रमा पठाइएको हो । कृषिमन्त्री चौधरीले प्रभावित क्षेत्रमा खाद्य तथा अन्य अत्यावश्यक सामग्रीको आपूर्ति तथा व्यवस्थापनलाई प्राथमिकता दिँदै आएको छ ।

बाढी प्रभावितलाई 'विश्व खाद्य कार्यक्रम'को २९ टन खाद्य सामग्री

काठमाडौं भाद्र १५, संयुक्त राष्ट्रसंघ विश्व खाद्य कार्यक्रमले २९ टनसहित ३० टन खाद्य सामग्री भोटेकोशी बाढीबाट प्रभावित रसुवा र नुवाकोटका नागरिकका लागि पठाइएको छ ।

कृषि, वन तथा पर्यावरणमन्त्री गीता चौधरीको पहलमा ३० टनभन्दा बढी खाद्य सामग्री बाढीबाट प्रभावित क्षेत्रमा पठाइएको हो । सो खाद्यान्न सवारीसाधनमार्फत रसुवा र नुवाकोटतर्फ पठाइएको मन्त्री चौधरीको सचिवालयले जनाएको छ ।

विपद्बाट प्रभावित नागरिकलाई तत्काल खाद्य सहायता उपलब्ध गराउने उद्देश्यले राहत सामग्री सम्बन्धित प्रभावित क्षेत्रमा पठाइएको हो । कृषिमन्त्री चौधरीले प्रभावित क्षेत्रमा खाद्य तथा अन्य अत्यावश्यक सामग्रीको आपूर्ति तथा व्यवस्थापनलाई प्राथमिकता दिँदै आएको छ ।

रसुवामा भोटेकोशीको भीषण बाढी : टिमुरे

र स्याफ्रुवेंसीमा ठूलो क्षति, तल्लो तटीय क्षेत्रमा उच्च सतर्कता

काठमाडौं भाद्र १०, रसुवाको भोटेकोशी नदीमा बुधवार विहान आएको आकस्मिक भीषण बाढीले टिमुरे, स्याफ्रुवेंसीलगायतका क्षेत्रमा ठूलो क्षति पुऱ्याएको छ । विहान करिब ९ बजेतिर तिब्बततर्फबाट ठूलो मात्रामा पानी भोटेकोशीमा प्रवेश गरेपछि नदीले उग्र रूप लिएको हो । बाढीका कारण बजार क्षेत्रका घर तथा विभिन्न भौतिक संरचनामा क्षति पुगेको प्रारम्भिक विवरण प्राप्त भएको छ ।

बाढीको सबैभन्दा ठूलो प्रभाव टिमुरे क्षेत्रमा परेको छ । स्थानीयका अनुसार बाढीले टिमुरे बजारका धेरै घर तथा संरचना बगाएको छ । रसुवा भन्सार कार्यालयको क्षेत्रमा समेत ठूलो क्षति पुगेको छ । भन्सार क्षेत्रमा रहेका सवारीसाधन तथा अन्य सामग्रीसमेत बाढीले बगाएको प्रारम्भिक विवरण छ । रसुवाका प्रमुख भन्सार अधिकृत राजेन्द्र ढुंगानाका अनुसार भन्सार क्षेत्र र बजारमा ठूलो क्षति भएको छ ।

बाढीले टिमुरेमा रहेको सुरक्षा निकायका संरचनामा समेत असर परेको छ । प्रारम्भिक विवरणअनुसार टिमुरेमा खटिएका १५ जना प्रहरीमध्ये आठ जना मात्रै सम्पर्कमा आएका छन् । बाँकी प्रहरीको अवस्थाबारे थप विवरण संकलन भइरहेको छ । प्रभावित क्षेत्रमा सञ्चार तथा सडक सम्पर्कसमेत प्रभावित भएकाले क्षतिको पूर्ण विवरण तत्काल प्राप्त हुन कठिन भइरहेको अधिकारीहरूले बताएका छन् ।

बाढीले स्याफ्रुवेंसी क्षेत्रमा पनि ठूलो क्षति पुऱ्याएको छ । बजार तथा नदी आसपासका बस्तीमा बाढी पसेको स्थानीयले बताएका छन् । भोटेकोशी नदीको बहावसँगै तल्लो तटीय क्षेत्रमा समेत जोखिम बढेको छ । यसलाई ध्यानमा राख्दै प्रशासनले रसुवा हुँदै नुवाकोट, धादिङ, गोरखा र चितवनसम्मका नदी तटीय क्षेत्रका वासिन्दालाई उच्च सतर्कता अपनाउन आग्रह गरेको छ ।

बाढीको स्रोत र कारणबारे भने अहिलेसम्म यकिन हुन सकेको छैन । रसुवाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी नरेन्द्र परियारले अचानक ठूलो बाढी आएको र माथिल्लो क्षेत्रमा हिमताल फुटेको हो कि भन्ने आशंका भए पनि त्यसबारे पुष्टि भइनसकेको बताएका छन् । सदरमुकाम धुन्चे आसपासमा त्यति ठूलो वर्षा नभए पनि माथिल्लो क्षेत्रमा अचानक बाढी देखिएको प्रशासनले जनाएको

छ ।

यसैबीच, बाढी पूर्वानुमान महाशाखाले तिब्बततर्फबाट विहान करिब ९:१५ बजे ठूलो बाढी भोटेकोशीमा प्रवेश गरेको जनाउँदै त्रिशूली नदीको तटीय क्षेत्रमा मुग्लिनसम्म उच्च सतर्कता अपनाउन आग्रह गरेको छ । नदी किनारमा नजान तथा जोखिमयुक्त स्थानमा रहेका नागरिकलाई सुरक्षित स्थानतर्फ जान प्रशासनले अनुरोध गरेको छ ।

बाढीको सम्भावित असरलाई ध्यानमा राख्दै धादिङ प्रशासनले समेत त्रिशूली नदी आसपासका बस्ती तथा क्षेत्रमा विशेष सावधानी अपनाउन आग्रह गरेको छ । नदीको बहाव बढ्न सक्ने भएकाले मुग्लिनसम्मका तटीय क्षेत्रमा अनावश्यक आवतजावत नगर्न र सुरक्षित रहन भनिएको छ ।

बाढीका कारण सडक तथा यातायात सम्पर्कमा समेत समस्या देखिएको छ । गृह मन्त्रालयले पृथ्वी राजमार्ग, गल्छी, नुवाकोट, रसुवा, स्याफ्रुवेंसी सडक तथा मुग्लिन, नारायणगढ सडकखण्डमा यात्रा नगर्न र जोखिमयुक्त क्षेत्रमा आवतजावत रोक्न सम्बन्धित निकायलाई आग्रह गरेको छ । घटनापछि उद्धार तथा राहतका लागि नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाली सेना तथा स्थानीय प्रशासन परिचालन भएका छन् । प्रभावित क्षेत्रको अवस्था बुझ्ने, सम्पर्कविहीन व्यक्तिको अवस्था पत्ता लगाउने र क्षतिको विवरण संकलन गर्ने काम भइरहेको छ । अर्थ मन्त्रालयको नेतृत्वमा समेत टिमुरे भन्सार कार्यालय तथा सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरी खोज तथा उद्धारका काम अघि बढाइएको जनाइएको छ ।

सरकारले रसुवा र आसपासका नदी तटीय क्षेत्रमा थप जोखिम हुनसक्ने भन्दै सुरक्षा निकाय, जिल्ला प्रशासन, स्थानीय तह तथा विपद् व्यवस्थापन निकायलाई उच्च सतर्कतामा रहन निर्देशन दिएको छ । उद्धार तथा राहतका लागि आवश्यक तयारी अवस्थामा रहन र जोखिम न्यूनीकरणका सबै उपाय अपनाउन सम्बन्धित निकायलाई भनिएको छ ।

बाढीबाट भएको मानवीय तथा भौतिक क्षतिको पूर्ण विवरण भने आउन बाँकी छ । प्रभावित क्षेत्रमा उद्धार तथा खोजी कार्य जारी रहेकाले थप विवरण प्राप्त भएपछि मात्र क्षतिको वास्तविक अवस्था स्पष्ट हुने प्रशासनले जनाएको छ ।

पशुधनमा ठूलो क्षति, मृत पशु विसर्जनको चुनौती

काठमाडौँ भाद्र १७, रसुवाको भोटेकोशीमा आएको बाढीले मानवीय क्षतिका साथै पशुपालन क्षेत्रमा पनि ठूलो क्षति पुऱ्याएको छ ।

एकहजार भन्दा बढी मानिसको शव भेटिसकिएको छ भने करिब ४ हजार सम्पर्कविहीन छन् ।

बाढीले पशुचौपायामा कति क्षति गऱ्यो भन्ने अबै अनुमान गर्न सकिएको छैन । यद्यपि पशुपालन क्षेत्रमा ठूलो क्षति भएको प्रारम्भिक विवरणहरूले देखाएका छन् ।

पशु सेवा विभागको प्रारम्भिक विवरण अनुसार नुवाकोट र धादिङ जिल्लामा पशुधनको क्षति निकै उच्च छ । विभागका अनुसार नुवाकोटमा मात्रै १ हजार २७८ गाईभैँसी, २ हजार बाख्रा, १ लाख २० हजार ९१३ कुखुरा र १ हजार ५ सय बाँगरको मृत्यु भएको छ । नुवाकोटको त्रिशूलीमा रहेको सरकारी मत्स्य फार्म बाढीले बगाउँदा अनुसन्धानका लागि राखिएका १०० वटा पोखरीका २६ हजार ५८९ गोटा र ६८८ केजी माछा पूर्ण रूपमा नष्ट भएका छन् । यसका साथै नुवाकोटमै १० हजार क्षमताको कुखुरा फार्म र २०० भन्दा बढी बाँगर रहेको निजी फार्म पनि बाढीले बगाएको छ ।

बाढी आएपछि निजी क्षेत्रतर्फ नुवाकोटको देवीघाटमा रहेका त्रिवेणी एग्रो भेट, किसान औषधि पसल र २५ वटा विभिन्न फार्महरू, हुगेको कृषक एगोभेट, बेलावतीको प्रदिप भेट सेन्टर र रातोमाटेको नेपाल भेटेरिनरी पूर्ण रूपमा क्षतिग्रस्त भएका छन् । बुमनिबेसीका सोमप्रसाद अर्यालको नमूना पोल्टी फार्मका दुईवटा खोर, बढारको नुवाकोट पोल्टी फार्म र त्रिशूली ब्रिडिङ फार्म प्रा.लि.का दुईवटा फार्महरू पनि बाढीले बगाएर लैजाँदा ठूलो आर्थिक रूपमा क्षति पुऱ्याएको छ ।

धादिङको बेनीघाट रोराङमा २२ वटा पशु गोठमा क्षति पुगेको विवरण प्राप्त भएको छ भने जिल्लाभर ४७ गाईभैँसी, ७० बाख्रा, ३ हजार ६२६ कुखुरा र ८३ बाँगर मरेका छन् । गोरखा, चितवन र नवलपरासी पूर्वमा क्षतिको विस्तृत रिपोर्टिङ प्राप्त नभए तापनि नारायणी नदीमा बगाएर ल्याएका मृत पशुहरूको व्यवस्थापन कार्य तीव्र रूपमा भइरहेको छ । हालसम्म चितवनमा ३ भैँसी, ३ बाँगर र १ कुकुर तथा नवलपरासी पूर्वमा १ बाख्रा, ३ बाँगर र १ कुकुरको शव सुरक्षित

रूपमा विसर्जन गरिएको छ ।

बाढी प्रभावित क्षेत्रमा मृत पशुचौपायाको खोजी गर्ने, तिनीहरूको सुरक्षित व्यवस्थापन गर्ने र सम्भावित महामारी नियन्त्रणका लागि द्रुत प्रतिकार्य अधि बढाइएका छन् । नेपाल भेटेरिनरी एशोसिएशन र पशु सेवा विभागले स्थानीय तह र जिल्ला प्रशासनको समन्वयमा प्राविधिक टोलीहरू यतिबेला कार्यक्षेत्रमा खटाएका छन् ।

रसुवाको गोसाइँकुण्ड र उत्तरगया गाउँपालिकामा यातायात र सञ्चार सेवा अवरुद्ध हुँदा कुन क्षेत्रमा कति पशुधनको क्षति भयो र कृषकहरूको अवस्था कस्तो छ भन्ने यकिन विवरण तत्काल प्राप्त हुन नसकेको पशु सेवा विभागले जनाएको छ । बाढी गएको दुई दिनपछि भदौ १२ गते विभागबाट खटिएको विशेष प्राविधिक टोली रसुवाको कालिकास्थान र नुवाकोटको बेलावतीसम्म पुगेको थियो । टोलीले पशु स्वास्थ्यका लागि आवश्यक औषधि, आकस्मिक राहत सामग्री तथा प्राथमिक उपचारका उपकरणहरू साथमै लगेको थियो । यद्यपि विपद्को सुरुवाती चरणमा मानवीय खोजी, उद्धार र राहत कार्यलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखिएका कारण पशु स्वास्थ्यसम्बन्धी काम नभएको पशु सेवा विभागले जनाएको छ ।

पशुहरूको उपचार र व्यवस्थापनका लागि सहज वातावरण नभएपछि प्राविधिक टोलीले रसुवाको जिल्ला प्रशासन कार्यालयसँग आवश्यक समन्वय गरी राहत तथा औषधि सामग्रीहरू हस्तान्तरण गरेर फर्कनुपरेको बताएका थिए ।

भौगोलिक विकटताका कारण रसुवाका कतिपय गाउँमा पशु(धन)को क्षतिको पूर्ण र यकिन तथ्याङ्क संकलन हुन बाँकी छ । स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गरी विवरण संकलन गर्ने कार्य क्रमिक रूपमा अधि बढिरहेको भए तापनि सडक सञ्जाल पुनः सञ्चालन हुन नसक्दा दुर्गम बस्तीहरूमा पुग्न प्राविधिकहरूलाई कठिन भइरहेको छ । नेपाल भेटेरिनरी एशोसिएशनका महासचिव शंकर न्यौपानेका अनुसार बाढी प्रभावित जिल्लाहरूमा मृत पशुचौपायाको व्यवस्थापन र सम्भावित सरुवा रोगको महामारी नियन्त्रणका लागि हाल करिब ५० जना भेटेरिनरी चिकित्सक तथा प्राविधिकहरू प्रत्यक्ष रूपमा परिचालन गरिएका छन् । बागमती, गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशका बाढी प्रभावित जिल्लाहरूमा एशोसिएशनका प्राविधिक टोलीहरू स्थानीय तहसँग मिलेर

काम गरिरहेका छन् ।

रसुवा, नुवाकोट, धादिङ, गोरखा, चितवन र नवलपरासी लगायतका जिल्लाहरूमा स्थानीय सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरी खोजी तथा व्यवस्थापन कार्यलाई तीव्र बनाइएको छ । नुवाकोटमा एशोसिएशनका पूर्व पदाधिकारी र केन्द्रीय सदस्यहरू सम्मिलित ६ सदस्यीय विशेष टोली गठन गरेर स्थलगत रूपमा खटाइएको छ ।

पशु सेवा विभागले भदौ ११ गते नै उच्चस्तरीय आकस्मिक बैठक डाकेर तत्काल समन्वय र प्रतिकार्य प्रक्रिया अधि बढाइएको थियो । विभागले वरिष्ठ पशु चिकित्सकहरूको नेतृत्वमा विभिन्न जिल्लामा सम्पर्क व्यक्ति (फोकल पर्सन) तोकेर प्राविधिक टोलीहरू परिचालन गरिएको छ ।

विभागका अनुसार रसुवामा डा.नवराज श्रेष्ठ, नुवाकोटमा डा.प्रवेश शर्मा, धादिङमा डा.बब्लु ठाकुर र डा.गणेश रानाभाट तथा गोरखामा डा.अनन्त कोइरालालाई जिम्मेवारी सुम्पिएको छ । त्यसैगरी चितवन र नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व) का लागि डा.विजय श्रेष्ठ र डा.प्रभात न्यौपाने तथा नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) का लागि डा.भक्त निउरेको नेतृत्वमा टोलीहरू कार्यक्षेत्रमा खटिएका छन् ।

टोलीले प्रभावित क्षेत्रमा आवश्यक प्राथमिक उपचार सामग्री तथा औषधिहरू व्यवस्थापन गरी जिल्ला प्रशासन कार्यालय र स्थानीय गाउँपालिकाहरूलाई हस्तान्तरण गरिसकेका छन् ।

बाढीले बगाएका पशुहरू जीवित भेटिने सम्भावना अत्यन्त न्यून रहने र मृत शरीरहरू कुहिन थालेपछि गम्भीर स्वास्थ्य संकट निम्तिन सक्ने भएकाले पशु सेवा विभागले मृत पशुपन्छीको सुरक्षित व्यवस्थापनका लागि विशेष निर्देशिका जारी गरेको छ । विभागका महानिर्देशक डा.उमेश दाहालका अनुसार मृत पशुपन्छीलाई जथाभावी छाड्दा वा असुरक्षित रूपमा गाड्दा सङ्क्रामक पशु रोग फैलनुका साथै मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा समेत गम्भीर असर पर्ने भएकाले सुरक्षित संकलन र व्यवस्थापन विधिलाई बुँदागत रूपमा स्पष्ट पारिएको छ ।

निर्देशिका अनुसार मृत पशुपन्छी गाड्नका लागि स्थान छनौट गर्दा विशेष सावधानी अपनाउनुपर्ने हुन्छ । शव गाड्ने स्थान खानेपानीको स्रोत, मानव बस्ती, विद्यालय

तथा अन्य सार्वजनिक स्थानभन्दा टाढा हुनुपर्छ। सम्भव भएसम्म उच्च, सुक्खा र पानी नजम्ने स्थान छनोट गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। यदि ठुला पशुलाई भौगोलिक कठिनाइका कारण स्थानान्तरण गर्न नसकिएमा ती पशुहरू भेटिएकै स्थान नजिक खानेपानीको स्रोतलाई दूषित नगर्ने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुन्छ।

शव व्यवस्थापन कार्यमा संलग्न हुने प्राविधिक तथा स्थानीय व्यक्तिहरूका लागि व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्री जस्तै रबर बूट, एप्रोन, डिस्पोजेबल ग्लोभ्स, मास्क र चस्मा अनिवार्य गरिएको छ। यसका साथै खन्ने उपकरणहरू, कीटाणुनाशक पदार्थहरू नुन, जिप(लक ब्याग र साबुनपानीको उचित व्यवस्था गरेर मात्र कार्य अघि बढाउन निर्देशित गरिएको छ।

मृत पशुको शव गाड्ने सुरक्षित विधिको सन्दर्भमा पशुपन्छीको संख्या र आकार अनुसार कम्तीमा ३ फिट माटोले ढाक्न मिल्ने गहिराइ र चौडाइ भएको खाल्डो तयार गर्नुपर्छ। शवलाई सावधानीपूर्वक खाल्डोमा राखेपछि त्यसमाथि बाक्लो गरी नुन, चुना तथा उपलब्ध भएमा जैविक सुक्ष्म जीव छर्कनुपर्छ। खाल्डोलाई जमीनको सतहबाट कम्तीमा ३ फिट माटोले पूर्ण रूपमा पुरेर माथिबाट थप माटोको ढिस्को बनाउनुपर्छ। जंगली जनावर वा कुकुरहरूले उत्खनन गर्न नसक्ने गरी माटोलाई राम्रोसँग थिचेर पुर्न र धेरै संख्यामा पशुपन्छी गाडिएको स्थानमा पहिचानका लागि कुनै सकेत वा चिह्न राख्ने जनाएको छ। पानीको बहाव उच्च र गति तीव्र भएका कारण मृत पशुहरू फेला पार्न र व्यवस्थापन गर्न केही कठिनाइ भएको थियो। नदीको बिच भागमा वा उच्च बहाव क्षेत्रमा रहेका शवहरू सुरक्षाका कारण निकाल्न कठिन भए पनि किनारमा भेटिएका शवहरूको व्यवस्थापनलाई भने विभागले तीव्रता दिएको छ।

विभिन्न जिल्लामा स्थानीय कार्यालयहरूमा फर्त नदी किनारमा अड्किएका पशुहरूको व्यवस्थापन भइरहेको छ। धादिङमा भेटेरिनरी अस्पतालको प्राविधिक टोली, नवलपरासीको भैरहवा क्षेत्रमा पशु क्वारेन्टाइन कार्यालयको टोली र चितवनमा पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशालाको टोलीले नदी किनारमा भेटिएका मृत पशुहरूको सुरक्षित विसर्जन र व्यवस्थापन गरिरहेका छन्।

बाढी प्रभावित क्षेत्रमा मृत पशुका कारण सरुवा रोग तथा महामारी फैलिन नदिन

पशु सेवा विभाग र नेपाल भेटेरिनरी एशोसिएशनले विभिन्न जनस्वास्थ्यमूलक कार्यक्रमहरू अघि सारेका छन्। पशु रोग फैलन सक्ने जोखिमलाई ध्यानमा राख्दै विभागले विपद्को समयदेखि नै खोप कार्यक्रम र स्वास्थ्य शिविर सञ्चालनको तयारी गरिरहेको छ।

सङ्क्रामक रोगको प्रकोप रोक्न पशु सेवा कार्यालय चितवन लगायतका क्षेत्रमा खोरेत, भ्यागुते, चरचरे र रेबिज रोग विरुद्धका खोपहरू पठाइसकिएको छ। यस्ता खोपहरूले प्रभावित क्षेत्रमा जीवित रहेका पशुहरूको स्वास्थ्य रक्षा गर्न र महामारी फैलिनबाट

जोगाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ।

नुवाकोटको त्रिशूली पारि र रसुवा जिल्लामा यातायात अवरुद्ध भएका कारण तयारी कृषुराको बजार, दूध र दानाको आपूर्ति पूर्ण रूपमा रोकिएको छ। यसले गर्दा कृषकहरू दोहोरो मारमा परेका छन्। एकातिर पशुधनको क्षति भएको छ भने अर्कोतिर जीवित रहेका पशुपन्छीका लागि दानाको अभाव भएको छ र उत्पादित सामग्री बजारसम्म पुर्‍याउन नसकिएको विभागले जनाएको छ।

सामूहिक टिमुर(कागती खेतीमा गर्दै कार्मारोडका महिला

जीवन सेजुवाल

मुगु, साउन २७, कार्मारोड महिला कृषि सहकारी संस्थामा आवद्ध महिलाहरूले सामूहिक रूपमा टिमुर र कागती खेती शुरु गरेका छन्।

राष्ट्रिय भू(संरक्षण दिवसको अवसर पारेर आइतवार मुगुमा कार्मारोड गाउँपालिका(९, स्थित कार्मारोड महिला कृषि सहकारी संस्थामा आवद्ध महिलाहरूले छायाल गाउँको मागुडी र चिमात गाउँको लिगुडीमा सामूहिक टिमुर तथा कागती खेती शुरु गरेका हुन्।

छा(याँ नेपालको आर्थिक सहयोगमा उक्त सहकारी संस्थालाई ८ सय वोट टिमुर र २ सय कागतीका गरी १ हजार विरुवा उपलब्ध गराइएको थियो।

विरुवा खरिद, ढुवानी, रोप्न आवश्यक घेरवार, गोठेमल, सिँचाई तथा खाडल निर्माणका लागि छा(याँ नेपालले २ लाख २२ हजार २४ रुपैयाँ आर्थिक सहयोग गरेको सहकारीकी अध्यक्ष तारादेवी बुढाले बताइन्।

अध्यक्ष बुढाका अनुसार सामूहिक खेतीसँगै सहकारीमा आवद्ध प्रत्येक सदस्यलाई आफ्नो घरबारीमा समेत टिमुर र कागती खेती गर्न चारवटा टिमुर र एउटा कागतीको विरुवा वितरण गरिएको छ।

सहकारीले यसअघि सामूहिक तरकारी खेतीसमेत गर्दै आएको छ। तरकारी खेतीसँगै संस्थाको दिगो आयआर्जनका लागि सबै महिलाको सहभागितामा टिमुर र कागती खेती शुरु गरेका हौं, सहकारीकी सदस्य उजेली विकले भनिन्, दुई स्थानमा गरिएको

खेतीमा सिँचाई, गोडमेलदेखि विरुवाको संरक्षणसम्मका सबै काम सदस्यहरूले मिलेर गर्ने निर्णय गरेका छौं।"

करिब तीन रोपनी जग्गामा टिमुर र कागतीका विरुवा रोपिएको छ। विरुवाका लागि आवश्यक सिँचाई, मलखाद तथा घेरवार व्यवस्थापनका लागि सहकारीले छा(याँ नेपालसँग आर्थिक सहयोग माग गरेको थियो।

राष्ट्रिय भू-संरक्षण दिवसको अवसरमा विरुवा रोपेर सामूहिक खेतीको सुरुवात गरिएको सहकारीका सदस्यहरूले बताएका छन्।

स्थानीय बजारमै टिमुर प्रतिकिलो १ हजार २ सयदेखि १ हजार ४ सय रुपैयाँसम्ममा बिक्री हुने भएकाले यसको व्यावसायिक सम्भावना राम्रो देखेर सामूहिक खेती शुरु गरिएको उनीहरूको भनाई छ।

महिला सशक्तीकरणका लागि सञ्चालित जीविकोपार्जन परियोजना अन्तर्गत सहकारीको कृषि व्यवसाय विकास, सहकारी सुदृढीकरण तथा वन(वातावरण संरक्षणमा स्थानीयको सहभागिता बढाउने उद्देश्यले सहकारीको मागका आधारमा सामूहिक खेतीका लागि आवश्यक सहयोग गरिएको छा(याँ नेपालका जीविकोपार्जन विज्ञ लोकेन्द्र रावलले बताए।

उनका अनुसार स्थानीय महिलाहरूलाई कृषि उत्पादनमार्फत आयआर्जनमा जोड्दै सहकारीलाई दिगो र आत्मनिर्भर बनाउने उद्देश्यले टिमुर तथा कागती खेतीलाई प्राथमिकता दिइएको छा(याँ नेपालले बताएको छ।

भूमि भोगचलन गरुञ्जेल मात्र होः भूमि अधिकारकर्मीहरु

राष्ट्रिय पुँजीवादी, औद्योगिक पुँजीवाद भएको भए त्यस प्रकारको प्रणालीको विकास विकास भएको भए औपचारिक, अनौपचारिक अर्थतन्त्रले गति लिने थियो । गाउँमा मात्र होइन शहरमा समेत दलितलाई डेरा लिनपनि गाह्रो छ । अहिले जमीन बाँझो छ । गाउँमा कृषि श्रम गर्ने मान्छे छैन ।

धनबहादुर मगर

काठमाडौँ भाद्र ६, भूमि व्यक्तिको नभई राज्यको हुनुपर्छ । भूमिकालाई राष्ट्रियकरण गरि कृषि गर्न चाहनेहरुका लागि न्यायोचित वितरण गर्नु पर्छ । भूमि किनबेचको साधान होइन । भूमि भोगचलन गरुञ्जेल मात्र भोगाधिकारको व्यवस्था हुनु पर्ने विज्ञहरुले जोडदिएको छ ।

उक्त कुरा काठमाडौँको अनामनगरको सामाजिक सेवा भवनमा भाद्र ६ गते भएको शनिवार प्रगतिशील रुपान्तरण आन्दोलन वहस डबलीको आयोजनामा नेपालको कृषि, भूमि, सुकुम्वासी समस्याका विषयमाथि विभिन्न व्यक्तिहरुको सहभागीतामा प्यानल छलफल बताएका हुन् ।

उक्त प्यानल छलफल कार्यक्रममा अखिल नेपाल किसान महासंघका महासचिव तथा राष्ट्रिय भूमि आयोगका पूर्व उपाध्यक्ष नहेन्द्र खड्काले भूमि बैंकको अवधारणा किसानहरुलाई सुकुम्वासी बनाउने रहेको बताउनु भयो ।

खड्काले किसानको जमीन भूमि बैंकलाई दिएपछि । उक्त जमीन ३९ वर्षको र ९९ वर्षको सम्झौता हुने प्रावधान हुने भएकाले किसानले भूमि बैंकलाई दिएको जमीन जमीनवालाको नाममा फिर्ता नहुने नसक्ने बताए । साथै यो पुस्ता पछिको अर्को पुस्ताले उक्त भूमि फिर्ता पाउने कल्पना धेरै टाढा विषय रहेको बताउनु भयो । अन्तराष्ट्रिय अभ्यास अनुसार भूमिलाई क्रान्तिकारी भूमि सुधार गरि राष्ट्रियकरण गर्नुपर्ने कुरामा जोडदिएका छ ।

समस्याको समाधान :

अध्यादेशबाट सहयोग गर्ने हो । कानून भनेको घरको डायरी होइन । जनवादी आन्दोलन सफल भयो कि भएन, क्रान्ति भन्ने, क्रान्तिको प्रश्न सत्ताको प्रश्नसँगै जोडिएको छ । पुँजी निर्माणको आधार पनि भूमि हो ।

भूमि पुँजी निर्माणको आधार सवाल भूमिको हो । भूमि जोत भोगको नापीले गोलो लगाएदिए पुग्छ । भूमि ऐन २०२१ सालको भूमि सुधार ऐनले जमीनलाई कर प्रणालीमा

ल्याउने हो । त्यसपछि भूमिको नापी नै भएन । भूमि समस्या के हो त ? बाहिरबाट हेर्दा भूमि समस्या साधारण छ । आयोगलाई दिएको अधिकार भूमिको समस्या समाधान गर्ने हो । गरेको महत्वपूर्ण छ । भूमि समस्याको मुलबाटो होइन । सरकारले सुकुम्वासी वस्तीमा डोजर लगाएर वर्ग दृष्टिकोण देखाएको छ । समस्या भन्दा पनि विचारको सवाल हो ।

कृषि क्रान्ति दोस्रो भूमिको सुधार हुनसकेको छैन भने । भूमि सुधारको कार्यक्रम जनवादी आन्दोलनमा

समग्र भूमिको राष्ट्रियकरण गर्ने हो । समाजवादी क्रान्तिको नारामा आधारित छ ।

१. भोगाधिकार कार्यमा गर्ने
२. लालपुर्जा हुँदैन
३. निजी स्वामित्व
४. बेच्न शिलिङ्गको आधारमा दिने

५. भोगाधिकार चलाइयरहने लाइ दिने

६. खेती गर्दैन भने छोड्ने

अन्तरविरोध कटाउन:

क) समाजिक न्याय

ख) अव्यवस्थित बसोवासीहरुलाई बसोवासको व्यवस्थापन गर्ने

ग) भूमि उपयोग सामाजिक न्याय सँग जोडिएको छ ।

घ) कम्पोजेन्टमा रहेर क्रान्तिकारी

भूमि सुधारको मातहतमा हुन्छ ।

क्यूवामा कृषि गर्न चाहनेलाई भूमिदिने दुईचिज नपाएकालाई रोजगार दिने ।

प्यानल छलफल कार्यक्रममा भूमि विज्ञ जगत देउजाले नेपालको भूमिको विषय भन्नु पछि भन्नु जटिल बन्दै गएको बताउनु

भयो ।

देउजाले नेपालको किसानको पारिवारिक पृष्ठभूमि भएकाले उनीहरुको भोगाधिकारलाई सुरक्षित गर्दै बाँकी अनुपस्थित बाँझो जमीन कृषि गर्नेलाई उपभोग गर्न दिनुपर्ने कुरामा जोड दिएको छ । भूमि प्रकृतिक संशाधन भएकाले सधैंभरि एकैव्यक्तिको नाम राख्नु नहुने र उसले भोग चलन गरुञ्जेल मात्रै उपभोगको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने कुरामा जोड दिए । अर्का भूमि विज्ञ भलक सुवेदीले लामो समयदेखि वहसको केन्द्र बन्दै आएको भूमिको समस्या राजनीतिक रुपमा नै सुल्झाउनु पर्ने विचार व्यक्त गर्नु भएको थियो ।

सुवेदीले नेपालको भूमि अनुत्पादक बन्दै गएको अवस्थामा भूउपयोगको व्यवस्थापन पुरानो तरिकाले नहुने बताउनु भयो ।

भूमि अधिकारकर्मी भगवती अधिकारीले

सुकुम्वासी समस्या समाधान गर्न प्रयास भइरहेको बताइन् ।

सुकुम्वासीहरूको समस्या स्थायी रूपमा समाधान गर्न सरकारले विभिन्न आयोगहरू मार्फत काम गरे पनि स्थायी रूपमा समाधान नहुँदा उनीहरूको बसोबासको अधिकारलाई कसरी व्यवस्थित गर्ने भन्ने विषय अबै टुंगोमा पुग्न नसक्दा समस्या समाधानको विषयले अन्यौलता ल्याएको बताइन् ।

चिटिक्क शहरमा सुकुम्वासीले पनि बस्न पाउनु पर्छ भनेर सोचेको थियो । हामीले खोजको कुरा चाबिहलमा साँघुरो थियो । शहर भनेपछि काठमाडौँमा मात्र नभएर समुदायले चिनेको संरचनाले नचिनेको जस्तो छ ।

मानव अधिकार आयोगमा पाउनु पर्छ । तर, भन्ने कुरामा रोकिएको छ । स्थानीय सरकारले दिएको भोट परिचयपत्र आज उठीवास भएपछि चिन्दैनौं । यो सवालको परिस्थिति भोगेका छौं । एकले अर्कालाई दोष दिने पिल्सिनेमा सुकुम्वासी छन्, पुर्जा केही होइन ।

प्रतिपक्षमा रहेकाहरूबाट अब संघर्षको रूपमा ल्याउनु पर्छ । उठीवास भएकालाई पुनर्स्थापना अहिले देखिनै तयारी गर्नु पर्छ । महिलाहरू सुरक्षित अनुभव गर्ने, दैनिक रूपमा महिलाहरूले कुटाई खाईरहेको अवस्थामा उनीहरू सुरक्षित छन् कि छैन भन्ने हो । मिडिया सापेक्षिक हुनसक्छ । युवाको नेतृत्वमा आन्दोलन जरुरी छ ।

सुकुम्वासीलाई सामाजिक सहयोग पाएन यहाँ ? छलफलमा भने भएका छ । ५८ जनाको नाम बाहिर आएको छ । लिस्टिङ गरियोस् ट्युमिलिएटको सिचुएसन सिर्जना भएको छ । गाउँ फर्कौं भन्नौं भने भनै जटिल छ ।

सुकुम्वासी भनेहरू गाउँ फर्केका छन् । बालेनको पुर्जा ल्याउ अनि जमिन दिन्छौं भनेर उताबाट पनि लखेटेका छन् । यताबाट पनि लखेटेका छन् । कानून एकातिर, समस्या अर्को तिर छ ।

नहेन्द्र खड्का

भूमि ठूला कम्पनीमा गयो भने तरकारी फलफूल खान पनि पाउँदैन । ४९ र ९९ वर्षको वर्षको लागि लिजमा जान्छ । लालपुर्जा भएकालाई पनि सुकुम्वासी बनाउने कुरा हो ।

भूमि बैंक समस्याको समाधान होइन । संविधानमा जमिन नभएका दलित जातिले एकपटक जमीन पाउनु पर्छ भनिएको छ । तीनै तहको सरकारको साभ्ना प्रस्तावको

रूपमा राखिएको छ । एउटा जातिले पाउने अरुले नपाउने भन्ने हुँदैन । ३ लाख ८६ हजारले फाराम भएएको छ । अहिलेको सरकारले पनि भरेका होलान । छुटेको भर्न पाउनु पर्छ भूमिहिन, मुक्त कर्मैया एउटा जातिको कुरा मात्र होइन । २०७४ मा बनेको बहमुतको सरकारले चलाउने कम्युनिष्टहरूले निर्धक्सँग गर्न सक्थ्यो, गरेन । अर्का भूमि अधिकारकर्मी निर्मल विकले सदियौँदेखि दलित समुदायलाई भूमिमा अधिकार विहिन बनाउँदै आएको बताउनु भयो ।

विकले मुलुकमा धेरै राजनीतिक परिवर्तनहरू आए तर परिवर्तनकारी राजनीतिक पार्टीहरूले समेत दलित समुदायलाई उपेक्षा गर्दै आएको बताए । उनले विगतमा बनेका विभिन्न आयोगहरूले भूमि उपलब्ध गराउने सवालमा विभेद गरेको आरोप समेत लगाउनु भएको छ ।

भूमि अधिकार कर्मी सुशील दर्लालले दलित समुदायको अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासहरू कस्तो छ ? दलित समुदाय ७०० वर्षदेखि भूमिहिन भएको छ । हाम्रो मूल बसोबास सुदुर पश्चिम हो । ७०० वर्षअघि भारतबाट केही मान्छे आए । लडाइमा हारेपछि दोस्रो कूठाराघाठ भयो । पृथ्वी नारायण शाहले एकै ठाउँमा ५०० जना डोम समुदायलाई एकै ठाउँमा मारिएको इतिहास पाइन्छ । जारीको कारण जमीन दिनबाट बञ्चित गरियो । भूमिको अधिकार भन्दापनि जमीन र खाद्य सुरक्षासँग दलितलाई अधिकार दिएन । ब्राह्मण, क्षेत्रीलाई मात्र थियो । तपाइहरू नलो बनाउने जाति भनेर जातिवादी मानसिकता छ । इतिहास वर्ण व्यवस्थामा आधारित गरेको कारण दलित जातिले भूमि पाएन । पाइँदैन पनि क्रिटीकल सवाल आयोग, सरकार एनजीओ, हिन्दु धर्मका कारण दलित समुदायलाई दिन हुन्न भन्ने मान्यता थियो । दलित समुदाय जबसम्म कम्युनिष्टहरू चिया बगान विक्री गर्ने जातभातको दलित समुदाय एकदमै पीडाको अवस्थामा छौं । नेपालको जमीन २५ प्रतिशत बाँफो छ ।

मलाई नकारात्मक नभन्नु, भूमिको प्रयोग, ४५ प्रतिशत देशलाई चाहिन्छ ? अमेरिकामा १७ प्रतिशत, स्विजरल्याण्डमा ३ प्रतिशत छन् । अमेरिकामा मास स्केलमा डिफोरेष्टेशन गरे ।

क) क्रान्तिकारी भूमि सुधार

ख) सुधारात्मक भूमि सुधार भनेको भूमि सुधार गर्ने हो । उपनिवेशवादसँग लड्न भूमि सुधार गरौं । वन, जमीन राष्ट्रियकरण

गर्ने हो । पानी र पहाड कसैको नाममा हुँदैन ।

नेपालभित्रै कबुलियती वनमा धान लगाउने भन्दा अरु लगाउने । जापान सरकारले जमीन किनेर धेरै थोरै व्याजदरमा किसानहरूलाई दियो । भूमि बैंक नेपाल पनि जानु पर्छ । हलिको मानसिकता, र भूमि निजी सम्पत्तिको मानसिकता छ । परिवर्तन गर्नु पर्छ जो भूमिसँग छैन ।

वामपन्थ विचारक भलक सुवेदीले अधिकांश सुकुम्वासीहरू गाउँबाट भर्नेका हुन् । आज काठमाडौँका धेरै नेवार वस्तीहरू सुकुम्वासीकरण भए । शहरमा पनि वेदखल भएर सुकुम्वासी भए । सामाजिक न्यायको पाटोबाट विस्थापित गरिएका दलित समुदायहरूका लागि मधेशतिर पनि आफ्नो नाममा केही भएन ।

गाउँमा कमाएर खान गाहो छ । जमीन भाडामा लिँदा १ भाग पनि पाउँदैनन् । भारततिर गएर भूमि कमाउनुको कारण पनि त्यही हो । भारतमा पुँजीवादी मोडलको छन् । दलाल पुँजीवादी समाजले विकास गरेको प्रणाली नेपालमा पनि राष्ट्रिय पुँजीवादी, औद्योगिक पुँजीवाद भएको भए त्यस प्रकारको प्रणालीको विकास विकास भएको भए औपचारिक, अनौपचारिक अर्थतन्त्रले गति लिने थियो । गाउँमा मात्र होइन शहरमा समेत दलितलाई डेरा लिनपनि गाहो छ । अहिले जमीन बाँफो छ । गाउँमा कृषि श्रम गर्ने मान्छे छैन । गाउँमा खेती गरेर मात्र बाँच्न सक्दैन । अहिले सामान्ती भूमि सकिस्केको छ । र पुँजीवादी मोडलमा गएको छ ।

समस्याको समाधान गर्न जमीन कमाइरहेका छन् भने उसको नाममा गनु पर्छ । दलितको हकमा सामाजिक न्यायको हिसाबले कार्यन्वयन हुन्छ भन्ने विश्वास छैन । राज्यले अनुभूत नगर्ने हो भने जमीन कस्को हातमा छ । नाफा नहुने दुःखमात्र गर्ने हो भने भाडामा लिएर कस्ले काम गर्छन् । सुकुम्वासीलाई मान्छेनै होइन भन्ने हेर्ने दृष्टिकोण छ ।

भूमि अधिकारकर्मी निर्मल विशवकर्मा मुल प्रश्न राजनीति रूपमा हल गरौं । सुकुम्वासी आन्दोलन राजनीति हल भन्दा अर्को विकल्प छैन । विगतमा कम्युनिष्ट नेताहरू मनमोहन अधिकारी, पुष्पकमल दाहाल (प्रचण्ड), माधवकुमार नेपाल, भलनाथ खनाल भए आगामी दिनमा के गर्ने ग्यारेन्टी छैन । भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान गर्ने के आधार छ र ?

भूमिको अध्यायन भूमि अधिकारको लागि लड्दै गर्दा हेर्ने दृष्टिकोणमा प्रष्ट हुनुपर्छ । अर्का अधिकारकर्मी दिल्ली चौधरीले मेरो २२ का जमीन भुमाफियले ठगेर लगेको छ । मसँग जोताह पुर्जा छ । २०२५ सालमा सर्वे भयो । मेरो बुवा, बाजेको नाममा ५ दिनपछि सरकारले ४ किल्ला भनेर रोक्का गरे । धेरै पटक कुरा उठाएँ । तर समस्याको समाधान भएन । १९७९ देखि भोगचलन गरेको कागजात छ । त्यसको लालपुर्जा हामीसँग हुनु पर्ने हो । विपक्षीले निकालिएको छ । म पीडित भएको छु । भूमिको अधिकार संगठन बनाउँदै जाँदा अनौठो घटना, ऐलानी जग्गा हडप्ने साधारण तमसुक बनाउने घटना पाएँ । दलित र थारुको कुरा गर्दा प्रथाजनित परम्परामा जेठोले जमीन पाउने, महिला हलो चलाउने, कान्छो गोठालो बन्ने चलन थियो ।

भूमि अधिकार हेमराज दाहालले आन्दोलन एनजिओ र आइएनजिओको काम भूमि अधिकार कमजोर बनाउने हतियारको हो कि होइन ? साझा जमीनको मोडलमा ल्याउने कतिको सम्भव होला ?

भूमि बैंक करपोरेट मोडलको छ, समाधान गर्ला ? लगायत प्रश्न उठाएका थिए ।

भूमि अधिकारकर्मी जगत देउजाले अहिलेको संविधानबाट भूमिको समस्या समाधान गर्न सक्ने प्रशस्त आधार बताएका छन् । संविधानलाई टेकेर समाधान गर्नुपर्छ भनेर आएको छ । दलित, आदिवासी जनजातिले कमाउने जमीन, गुठी, सरकारी जमीन, जमिन्दारको नाममा जग्गा भोग गरेको चौधरी समुदाय छ । न्यायका प्रकृयाबाट आवाज बुलन्द गर्ने पर्ने कुरामा जोड दिएको छ ।

सुकुम्वासीहरु वस्तीहरु योजनामा भत्काएको हो । घर भत्काउने धेरै लेफ्टहरुका हुन् । सुकुम्वासी वस्तीहरु लेफ्टहरुको आधार भएकाले आधारलाई कमजोर बनाउन भत्काएको हो । सशस्त्र शहरी विद्रोह हुने वातावरण बन्दै छ भन्ने रिपोर्टका आधारमा सुनियोजित ढंगले भत्काएका हुन् । एक अर्कालाई कम्युनिष्ट बनाउने भन्ने हाम्रो संस्कार छ ।

विकृति विसंगती छन् । यो देशको कम्युनिष्टहरुले सकेन भने कुन देशको कम्युनिष्ट निस्केला ।

कार्यक्रममा सहभागी श्याम सुनारले नेपाली समाजवाद कहिले लागु होला अभैपनि तराईमा १ लाख हरुवा, चरुवा, कमलरीहरु छन् ।

सुकुम्वासीलाई सरकारले घरवारविहिन बनाएको छ । अब इतिहासको आन्दोलन हुने त होइन ?

सिराह जिल्ला जमीन सम्बन्धी धेरै मुद्दाहरु छन् । सुकुम्वासीहरुले विगाहको विगाह जमीन भोगचलन गरिरहेका छन् । नेपालमा भूमि समस्या भनेको जमीनको सामस्या हो । अहिले गर्न सक्ने केही पनि होइन । हामी जस्तो मान्छेलाई जातिवादी भन्ने रहिरहोइन । तपाईं हामी जस्तो मान्छे हावामा दौडेका छौं । संविधानमा एकपटक भूमिदिने भनेको छ । हामीले भोगेर भनेका छौं । अखिल नेपाल किसान महासंघका महासचिव तथा राष्ट्रिय भूमि आयोगका उपाध्यक्ष नहेन्द्र खड्काले उठेका प्रश्नहरुको जवाफ दिँदै भने भूमि बैंकका कुरा धेरैजसो विषय, एक्सेन्ट्री ल्याण्डका हुन् । रुपान्तरण गर्न भूमि सुधारले गर्ने हो । सारांसमा सम्पत्ति, बैकाली, लिलामी, बुक गरेर त्यसलाई सुकुम्वासी भन्ने कि भन्ने ? घरवारविहिन बन्दैछन् । भूमि सुधार गर्न सकेको भए लोकतान्त्रिक गणतन्त्र हुने थिएन । अझ उच्च ढंगले कम्युनिष्टहरु नजोडिएको भए त्यति पनि हुने थिएन । भीमदत्त पन्त, ऋषि लुम्साली, भूमि समस्याको ज्ञानलाई स्थापित गरे । विक्रम सम्वत् १९९० को दसकमा अहिलेको जस्तो समस्या थिएन । छिटो ढंगले काम गर्दा पुरा गर्ने अवस्था थियो ।

अहिले पनि ८६,४०० पुराना आयोगले बुझाएका लालपुर्जाहरु मालपोतमा छन् । नापीले नै लालपुर्जा खोलेन । धेरै जसो भूमि आयोगहरु पहिलो चरण पार गरेर कृषि भूमि समस्यामा जोडदिएका थिए । त्यो तहमा गरेको भए समाधान गर्न सहज हुने थियो, दोहोर्न्याएर काम गरेन ।

अधिकारिक रुपमा १४ लाख ५२ हजार निवेदन आए । परिचय पत्र दिनेकी निस्सा दिने भन्ने भयो । स्थानीय तह वडाको छाप लगाएर ९ लाख परिवारलाई निस्सा काम भए ।

१४ लाख निवेदनमा १० लाख २९ हजार निस्सा बनाए । सबैको हातमा जमीन भयो भने अनागरिकबाट नागरिक बन्छ । भूमि सुधार गर्न भूमि सुधारकै काम गर्ने हो । समाजवादीहरु जनमूखी भएर आवाज उठाउन सक्दैन । सुकुम्वासीहरु मान्छे हो भनेर सोच्ने मानसिकता सम्भ्रान्त वर्गहरुमा अहिले पनि परेको छ ।

भूमि बैंक लालपुर्जा भएको व्यक्तिहरुलाई सुकुम्वासी बनाउने विधि हो । पुस्ता(पुस्ताको

जग्गा भुमाफियले कब्जा गरेको छ । सिंगो कानूनी व्यवस्थालाई चुनौती दिने अवस्था छ ।

तीनवटा राजनीतिक दल बीचमा सहकार्य गरि समाधान गर्ने कुरा छ । राजनीतिक दलहरुको अर्थनीति बैंक र वित्तीय समस्याले उत्पीडन जनतालाई दिनप्रतिदिन सुकुम्वासी बनाएको अवस्था छ । जातिय कुरामा असहमती छ । दमन, उत्पीडन, परेको साँचो हो । वर्गीय रुपमा हेर्ने हो भने भूमिहिन आन्दोलन निरन्तर गरिरहेको छ । अहिले तथ्यालाई स्वीकार गर्ने हो । हाम्रो संघर्षले पुगेन राजनीतिक दलहरु जागुन । अहिले नै आन्दोलन निष्कर्षमा पुग्ने अवस्था छैन । कार्यक्रम वामपन्थ पत्रिकाको संयोजन गरेको हो ।

दोस्रो राष्ट्रिय

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद अन्तर्गत कोदोजन्य बालीमा अनुसन्धान गरि हालसम्म कोदोका ६ वटा चिनोको १ वटा कागुनोको १ वटा गरि ८ वटा जातहरु उन्मोचन तथा दर्ता गरिएको छन् भने कोदोजन्य बाली र तिनीहरुको जंगली प्रजातिहरुको संरक्षण कार्य राष्ट्रिय जिन बैंकमार्फत हुँदै आएको छ । राष्ट्रिय जिन बैंकमा हालसम्म कोदोजन्य बालीका १२८० परिग्रहणहरु सुरक्षित गरि राखिएको छ । विभिन्न सामुदायिक वीउ बैंकहरुले स्थानीयस्तरमा कोदो र अन्य रैथाने बालीहरुको संरक्षण एवं दिगो उपभोगका लागि कार्य गरिरहेका छन् । स्थानीय ठाँउहरुमा छरिएर गरिएको कोदोजन्य बालीहरुको संकलन, प्रशोधन र बजारीकरणमा स्थानीय तह र नीजि क्षेत्रबाट आवश्यक सहयोग र सहजिकरण हुँदै आएको छ ।

बालीहरुबाट बन्ने रोटी, ढिँडो र सातु जस्ता परम्परागत परिकारका अलावा केक, ब्रेड, चाउमिन, कुकिज, विस्कट, पिज्जा, दुनट जस्ता आधुनिक परिकारमा विविधिकरण गरिएमा वर्तमान पिढीका जनमानसमा समेत हाम्रा कोदोजन्य बालीको उपभोग बढाउन सकिन्छ । कोदोजन्य बालीको परिकार विविधिकरण भएमा नीजि उद्यमी तथा होटल व्यवसायी र होमस्टे सञ्चालकहरु मार्फत आन्तरिक र बाह्य पर्यटक सम्म पनि बजार विस्तार गर्न सकिने विज्ञहरुको भनाइ छ । पछिल्ला वर्षहरुमा कोदोजन्य उत्पादनप्रति उपभोक्ताको आकर्षण बढिरहेकाले उत्पादन बढाउनमा सरकार तथा सरोकारवाला माथि जिम्मेवारी बढेको देखिन्छ ।

दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस २०८३ विविध कार्यक्रम सहित मनाईयो

धनबहादुर मगर

काठमाडौं, २०८३ श्रावण १५, नेपालमा शताब्दीयौंदेखि विभिन्न जातजाति तथा समुदायले खेती, संरक्षण र उपभोग गर्दै आएको कोदो नेपालको महत्वपूर्ण रैथाने अन्नबाली हो। विशेषगरी पहाडी क्षेत्रमा मकैपछिको प्रमुख बालीका रूपमा खेती गरिँदै आएको कोदो नेपाली कृषि प्रणाली, खाद्य संस्कृति, परम्परा तथा ग्रामीण जीवनसँग गहिरो सम्बन्ध जोडिएको छ। कोदो पौष्टिक, खडेरी सहनशील तथा जलवायु अनुकूलन क्षमतायुक्त अन्नबालीका रूपमा परिचित छ। यसमा मानव स्वास्थ्यका लागि आवश्यक विभिन्न पोषण तत्वहरू पाइन्छन्। उपलब्ध तथ्याङ्कअनुसार कोदोमा करिब ७६.३२ प्रतिशत कार्बोहाइड्रेट, ९.२ प्रतिशत प्रोटीन, ६.९ प्रतिशत खनिज पदार्थ र १.३ प्रतिशत चिल्लो पदार्थ पाइन्छ। कम उर्वराशक्ति भएका जमीन तथा सीमित कृषि स्रोत भएका क्षेत्रमा समेत उत्पादन गर्न सकिने कोदो खाद्य तथा पोषण सुरक्षाका दृष्टिले महत्वपूर्ण बाली हो। जलवायु परिवर्तनका कारण कृषि उत्पादन प्रणालीमा देखिएका चुनौतीका बीच कोदो जस्ता खडेरी

सहनशील तथा जलवायु अनुकूलनशील बालीको संरक्षण, उत्पादन तथा प्रवर्द्धनको आवश्यकता अझ बढ्दै गएको छ।

नेपालको कृषि जैविक विविधता तथा मौलिक खाद्य प्रणालीमा कोदोको महत्वपूर्ण स्थान रहेको छ। कोदो, कागुनो, धानकोदो, सामा, घो गे, चिनो, जुनेलो लगायतका रैथाने अन्नबालीहरूले नेपालको विविध कृषि प्रणाली र खाद्य संस्कृतिलाई समृद्ध बनाएका छन्। यी बालीहरू सामाजिक, साँस्कृतिक, आर्थिक तथा वातावरणीय दृष्टिले समेत महत्वपूर्ण छन्।

कोदो तथा अन्य रैथाने अन्नबालीको संरक्षण, प्रवर्द्धन, उत्पादन, प्रशोधन,

बजारीकरण तथा उपभोगलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस २०८३ विविध कार्यक्रमसहित मनाईएको छ।

दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस २०८३ सन्दर्भ पारेर “कोदोबाली संरक्षण र प्रवर्द्धन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा संवर्द्धन” भन्ने मूल नाराका साथ आज २०८३ श्रावण १५ गते, शुक्रवार काठमाडौंको धापासीस्थित रैथाने एग्री प्रडक्ट्स नेपालको कार्यालय परिसरमा विशेष कार्यक्रम आयोजना गरि मनाएको छ। कार्यक्रमको उद्घाटन यसै वार्ड नं ४ का ८२ वर्षिय जेष्ठ नागरिक श्री राम प्रसाद खतिवडाबाट भएको थियो। उक्त कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिका रूपमा कृषि विभागका महानिर्देशक प्रकाश कुमार सञ्जेल, अन्य अतिथीहरूमा डा.वालकृष्ण जोशी, वरिष्ठ वैज्ञानिक, श्री निमा लामा, नुमचुव्री गा.पा, गोरखा, माधव अर्याल, उत्तरगया गा.पा. रसुवा, धर्मेन्द्र श्रेष्ठ, अध्यक्ष, वार्ड नं ४, टोखा न.पा. लगायत विभिन्न संघ-संस्थाका प्रतिनीधिहरू सहभागी रहेका थिए।

कार्यक्रम अन्तर्गत “कोदोबालीको अवस्था,

चुनौती र अवसर” विषयमा प्रस्तुतिकरण वरिष्ठ वैज्ञानिक डा.वालकृष्ण जोशीले गर्नु भएको थियो। प्रस्तुती उपर विभिन्न सहभागीले जिज्ञासा राखेका थिए। अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम दिउँसो १:०० बजेदेखि सञ्चालन भएको थियो। कार्यक्रममा विभिन्न वक्ताहरूले कोदोको महत्व, रैथाने कृषि, सीप, ज्ञान, प्रविधि र कोदोका परिकार प्रवर्द्धनमा सबैले योगदान पुर्याउनु पर्ने कुरामा जोड दिएका थिए। कोदोबाली विशेष रैथाने कृषि बजार तथा मौलिक नेपाली खाना परिकार मेला भने बिहान ११:०० बजेदेखि नै सञ्चालन भएको थियो। मेलामा कोदो तथा अन्य रैथाने अन्नबालीबाट उत्पादित खाद्य सामग्री, कृषि उपज तथा मौलिक नेपाली परिकारहरूको प्रदर्शनी तथा बिक्री गरिएको छ। कोदोजन्य बालीका बीउहरूको प्रदर्शनले स्थानीय तथा रैथाने बीउको संरक्षण, प्रवर्द्धन र आदान(प्रदानमा समेत योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको थियो। रैथाने कृषि तथा स्थानीय खाद्य प्रणालीको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा पत्रकारितामार्फत महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउँदै आएका ४ जना पत्रकारलाई कार्यक्रममा सम्मान तथा प्रशंसापत्र प्रदान गरिएको छ।

कार्यक्रममा शिक्षक, विद्यार्थी, पत्रकार, पर्यटन व्यवसायी, किसान, व्यापारी, विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधि, उद्यमी तथा उपभोक्तालगायतको उल्लेख्य सहभागिता रहको थियो। आयोजक संस्था रैथाने प्रोडक्टका अध्यक्ष तिलक ढकालका अनुसार कृषि मेला तथा प्रदर्शनीका क्रममा करिब रु.५ लाख बराबरको कारोबार गरिएको जानकारी गरिएको छ।

रैथाने एग्री प्रडक्ट्स नेपालले कोदो तथा अन्य रैथाने बालीहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धनलाई खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, कृषि जैविक विविधता संरक्षण, स्थानीय अर्थतन्त्रको सुदृढीकरण तथा दिगो कृषि विकाससँग जोडेर अघि बढाउनुपर्नेमा जोड दिँदै आएको छ। आयोजकका अनुसार कोदो केवल एउटा अन्नबाली मात्र नभई नेपालको कृषि इतिहास, मौलिक खाद्य संस्कृति, जैविक विविधता बोकेको महत्वपूर्ण सम्पदा हो। त्यसैले यसको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन किसान, उपभोक्ता, सरकार, निजी क्षेत्र, अनुसन्धान

तथा विकास साभेदार र आम नागरिकको साभ्ना जिम्मेवारी हो । कार्यक्रम भव्य रुपमा सम्पन्न गर्नको लागि टोखा नगरपालिका, बाली विकास तथा कृषि जैविक विविधता संरक्षण केन्द्र, राष्ट्रिय जीन बैंक, संयुक्त राष्ट्रसंघीय खाद्य तथा कृषि संगठन, विश्व प्रकृति संरक्षण नेपाल, रैथाने संरक्षण नेपालको सहकार्य रहेका थिए ।

दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस सम्पन्न, कोदो उत्पादन, बजारीकरण र संरक्षणमा जोड काठमाडौं, साउन १६, “कोदोबाली संरक्षण र प्रवर्द्धन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा संवर्द्धन” भन्ने मूल नाराका साथ दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस शुक्रवार नयाँ बानेश्वरस्थित मौलिक भान्साघरमा सम्पन्न भएको छ ।

कोदो तथा फापर संघका अध्यक्ष डीबी बस्नेतको सभापतित्व तथा संघीय सांसद माननीय प्रकाश सिंह कार्कीको प्रमुख आतिथ्यतामा सम्पन्न कार्यक्रममा पूर्वमन्त्री एवम् नेकपाका नेता नारायणकाजी श्रेष्ठ, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका केन्द्रीय सदस्य तथा कृषि उद्यम केन्द्रका सभापति शिवप्रसाद घिमिरे, नेपाल निर्यात महासंघका अध्यक्ष गोविन्द घिमिरे, एफएओका प्रतिनिधि डाल प्रसाद पुडासैनी, नेपाल कृषि महासंघका अध्यक्ष शिवसुन्दर श्रेष्ठ, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका केन्द्रीय सदस्यहरू राजकुमार कार्की, सुनिता निमाफुकी, नानीराज घिमिरे, विश्वनाथ खनाल, सुदर्शन कार्की, मौलिक भान्साघरका प्रबन्ध निर्देशक सुमन दाहाल, कालिकोट राजकोटका पूर्वमेयर काशीराज बराल, विभिन्न वस्तुगत संघका अध्यक्षहरू, कोदो तथा फापर संघका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको विशेष उपस्थिति रहेको थियो ।

कार्यक्रम नेपाल डेरी एसोसिएसन, मौलिक भान्साघर, कृषि विकास बैंक, कृषि विभाग, नार्क लगायत विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाको सहकार्यमा आयोजना गरिएको थियो ।

कार्यक्रममा एडीबीका प्रतिनिधि दीपेन्द्र जोशीले प्रमुख प्रस्तुतकर्ताका रूपमा कोदोको उत्पादन, सम्भावना र यसको आर्थिक महत्वबारे धारणा राखेका थिए । त्यसैगरी एफएओका प्रतिनिधि डाल प्रसाद पुडासैनीले कोदोको पोषण, खाद्य सुरक्षा तथा दिगो कृषि प्रणालीमा यसको भूमिकाबारे प्रकाश पारे ।

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका केन्द्रीय सदस्य सुनिता निमाफुकीले कोदो उत्पादनको महत्व, महिला सहभागिता र

ग्रामीण अर्थतन्त्रमा यसको योगदानबारे चर्चा गरिन् । महासंघका केन्द्रीय सदस्य राजकुमार कार्कीले विगतमा कोदोलाई हेर्ने दृष्टिकोण र वर्तमान समयमा बढ्दो महत्वबीच ठूलो परिवर्तन आएको उल्लेख गरे ।

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका केन्द्रीय सदस्य तथा कृषि उद्यम केन्द्रका सभापति शिवप्रसाद घिमिरेले कोदो उत्पादन वृद्धि गर्न किसानलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने तथा सरकारले कोदोको समर्थन मूल्य निर्धारण गर्न आवश्यक रहेको बताए । नेपाल निर्यात महासंघका अध्यक्ष गोविन्द घिमिरेले कोदोको बजार स्वदेशमा मात्र सीमित नराखी अन्तर्राष्ट्रिय बजारसम्म विस्तार गर्नुपर्ने तथा यसको प्रशोधन र विविधीकरणमा जोड दिनुपर्ने धारणा व्यक्त गरे ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि संघीय सांसद प्रकाश सिंह कार्कीले विगतमा कोदोलाई पछाडि परेको खाद्यवस्तुका रूपमा हेरिने भए पनि अहिले यसको पोषण, स्वास्थ्य तथा आर्थिक महत्वका कारण जनचासो बढ्दै गएको उल्लेख गरे । उनले कृषि क्षेत्रको विकास, विशेषगरी कोदो प्रवर्द्धनका लागि प्राप्त सुभाव र सल्लाहका आधारमा आवश्यक नीतिगत पहल गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरे ।

कार्यक्रमका सभापति तथा कोदो तथा फापर संघका अध्यक्ष डीबी बस्नेतले उपस्थित सम्पूर्ण अतिथि, कृषक, उपभोक्ता, सञ्चारकर्मी तथा सहयोगी संस्थाहरू प्रति आभार व्यक्त गर्दै कोदो उत्पादन, बजारीकरण र उपभोगलाई राष्ट्रिय अभियानका रूपमा अधि बढाउन सबैको सहकार्य आवश्यक रहेको बताए । उनले सबै नेपालीलाई कोदो उत्पादन र नियमित सेवन गर्न आग्रह गर्दै दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस सफल बनाउन सहयोग गर्ने सम्पूर्ण व्यक्ति तथा संस्थाप्रति विशेष धन्यवाद व्यक्त गरेका थिए ।

दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस बजारीकरण बढाउन जोड काठमाडौं, साउन १६, रैथाने बाली कोदोको संरक्षण, उत्पादन वृद्धि, मूल्य अभिवृद्धि र बजारीकरणलाई प्रभावकारी बनाउन मूल्य श्रृंखला सुदृढ गर्नुपर्नेमा सरोकारवालाले जोड दिएका छन् ।

दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस (२०८३ को अवसरमा शनिवार सिन्धुपाल्चोकको सुनकोशी गाउँपालिका-२, ठोक्पा मा आयोजित कार्यक्रममा वक्ताहरूले कोदोको बढ्दो महत्वसँगै यसको उत्पादन, प्रशोधन

र बजार विस्तारमा राज्य, निजी क्षेत्र र सहकारीबीच सहकार्य आवश्यक रहेको बताएका हुन् ।

“कोदो बाली संरक्षण र प्रवर्द्धन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा संवर्द्धन” भन्ने मूल नारासहित आयोजित दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस(२०८३ कृषि, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, कृषि विभाग, बाली विकास तथा कृषि जैविक विविधता संरक्षण केन्द्र, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नार्क), लिबर्ड नेपाल, खाद्य तथा कृषि संगठन नेपाल (एफएओ) तथा एसोसिएसन अफ एग्रिकल्चर जर्नालिस्ट (अनाज)को संयुक्त आयोजनामा सम्पन्न भएको हो ।

कार्यक्रममा बोल्दै कोदो दिवस मूल समारोह समितिका अध्यक्ष तथा कृषि विभागका महानिर्देशक प्रकाशकुमार सञ्जेलले कोदो उत्पादन र मूल्य श्रृंखला निर्माणमा योगदान पुऱ्याएका किसानप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दै किसानका समस्या समाधानका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले समन्वयात्मक रूपमा काम गरिरहेको बताए ।

मल व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन सरकारले आवश्यक पहल गरिरहेको उल्लेख गर्दै सञ्जेलले विद्यालयको दिवा खानामा स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने रैथाने खाद्यान्न समावेश गर्न स्थानीय तहलाई आग्रह गरे । यसबाट किसानले उत्पादनको सुनिश्चित बजार पाउने र स्थानीय अर्थतन्त्र समेत सुदृढ हुने उनको भनाइ थियो ।

सुनकोशी गाउँपालिका(३ का वडाध्यक्ष पूर्णबहादुर महतले आफ्नो वडाका किसानहरू कृषि व्यवसायमाफत आत्मनिर्भर बन्दै गएको बताए । पछिल्लो समय कोदो खेतीप्रति किसानको आकर्षण बढेको, उत्पादनमा सुधार आएको र बजारको पहुँच पनि विस्तार हुँदै गएको उनले जानकारी दिए ।

कृषि, वातावरण तथा पर्यावरण मन्त्रालयका सहसचिव रामकृष्ण श्रेष्ठले नेपालमा कोदोको उत्पादनसँगै यसको उपभोग र माग निरन्तर बढिरहेको बताए । सरकारले कोदो प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको र निजी क्षेत्रको सहकार्यले यस अभियानलाई थप बल पुगेको बताएका छ्छे ।

सञ्जेलले कोदोको पोषण तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी महत्वलाई दृष्टिगत गर्दै नेपाल सरकारले २०८२ सालदेखि राष्ट्रिय कोदो दिवस मनाउने निर्णय गरेको स्मरण गराए । कोदो उत्पादन विस्तारले किसानको आम्दानी वृद्धि हुनुका साथै ग्रामीण अर्थतन्त्र

सुदृढ बनाउन समेत महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने उनले बताउनु भयो ।

खाद्य तथा कृषि संगठन नेपाल (एफएओ) का कार्यक्रम विशेषज्ञ महेश बडालले सरकारले राष्ट्रिय कोदो दिवसलाई प्राथमिकताका साथ मनाउनु सकारात्मक कदम भएको उल्लेख गर्दै आगामी दिनमा कोदो प्रवर्द्धनका लागि अझ प्रभावकारी नीति र कार्यक्रम आवश्यक पर्ने बताए । उनले विगतमा हेलामा परेको बालीका रूपमा लिइने कोदो पछिल्लो समय स्वास्थ्य, पोषण र बजारका दृष्टिले महत्वपूर्ण बन्दै गएको उल्लेख गर्दै उनले यसको दीगो विकासका लागि मूल्य श्रृंखला स्थापना अपरिहार्य रहेको बताएको छन् ।

बडालले नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (नार्क) ले कोदोका उन्नत बीउको अनुसन्धान तथा संरक्षण गरिरहेको र सहकारी तथा निजी क्षेत्रले समेत यसको प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याइरहेको जानकारी दिए । मूल्य श्रृंखलासम्बन्धी समस्या समाधानका लागि एफएओले विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको पनि जानकारी गराए ।

बाली विकास तथा कृषि जैविक विविधता संरक्षण केन्द्रका प्रमुख केशव भट्टराईले अन्य खाद्यान्नसरह कोदो पनि महत्वपूर्ण बाली भएको उल्लेख गर्दै गाउँघरमा उत्पादन घट्दै गए पनि सहरी क्षेत्रमा यसको प्रयोग र माग बढेकाले आयातसमेत वृद्धि भएको बताए । उनले उत्पादन वृद्धि गर्न सरकारले थप पहल गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै राष्ट्रिय जीन बैंकमार्फत कोदोका स्थानीय जातको संरक्षण भइरहेको जानकारी दिएका छन् । रैथाने बालीप्रति जनचेतना अभिवृद्धिका लागि विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन् । कोदोसहितका बालीको उत्पादन बढाउन रोपाईँदेखि कटानीसम्म आवश्यक कृषि औजार तथा यान्त्रिकीकरणमा विशेष जोड दिनुपर्ने उनको भनाइ थियो ।

राष्ट्रिय कृषक समूह महासंघका अध्यक्ष पञ्चकाजी श्रेष्ठले कोदोलाई विगतमा 'गरिबको खाना' भनेर हेर्ने प्रवृत्ति रहेपनि व्यावसायिक खेती विस्तारसँगै यसको महत्व उल्लेखनीय रूपमा बढेको बताए । कृषि बजेटको ठूलो हिस्सा रासायनिक मलमा खर्च हुँदा रैथाने बाली प्रवर्द्धनका कार्यक्रम प्रभावित भएको उल्लेख गर्दै किसानलाई रासायनिक मलको प्रयोग घटाई जैविक तथा स्थानीय उत्पादनमुखी खेती प्रणाली अपनाउन आग्रह गरेका छन् ।

कार्यक्रममा कोदो बाली संरक्षण तथा प्रवर्द्धनमा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउने बाजुराको बडीमालिका नगरपालिका निवासी किसान सत्य खत्रीलाई सम्मान गरिएको थियो । त्यसैगरी लमजुङको घनापोखरी सहकारी संस्थालाई सम्मान गरिएको छ । कृषि पत्रकारितामा योगदान पुऱ्याएकोमा एसोसिएसन अफ एग्रिकल्चर जर्नालिस्ट (अनाज) को सिफारिसमा कृषि पत्रिकाका प्रकाशक तथा सम्पादक गोपाल आले मगर तथा सिन्धुपाल्चोकको सुनकोशी गाउँपालिकालाई समेत कदरपत्र प्रदान गरिएको थियो ।

कोदो जन्य बालीका उत्पादन र उत्पादकत्वमा ह्रास आउने क्रम बढिरहँदा कोदो प्रवर्द्धनका लागि २०७८ देखि राष्ट्रिय कृषक समूह महासंघ र एसोसिएसन अफ नेपाली एग्रिकल्चरल जर्नालिस्टस् (अनाज)ले साउन १५ लाई कोदो दिवसका रूपमा मनाउन शुरु गरेका थिए । हरेक वर्ष दिवस मनाउँदै कोदोजन्य बालीको दिवस घोषणा गर्न सरकारलाई दबाव दिँदै आइरहेकोमा सरकारले बालीका उत्पादन र उत्पादकत्वमा ह्रास आउने क्रम बढिरहँदा कोदो प्रवर्द्धनका लागि २०७८ देखि राष्ट्रिय कृषक समूह महासंघ र एसोसिएसन अफ नेपाली एग्रिकल्चरल जर्नालिस्टस् (अनाज)ले साउन १५ लाई कोदो दिवसका रूपमा मनाउन शुरु गरेका थिए । हरेक वर्ष दिवस मनाउँदै कोदोजन्य बालीको दिवस घोषणा गर्न सरकारलाई दबाव दिँदै आइरहेकोमा सरकारले यस विषयलाई सकात्मक रूपमा लिँदै २०८२ सालदेखि साउन १६ गते कोदो दिवस मनाउने मन्त्रिपरिषदबाट निर्णय भएपछि औपचारिक रूपमा राष्ट्रिय दिवसको रूपमा कोदो दिवस साउन १६ लाई मनाउन थालिएको हो ।

संयुक्त राष्ट्र संघले सन् २०२३ लाई "अन्तर्राष्ट्रिय कोदोजन्य बाली वर्ष"को रूपमा मनाउने घोषणा गरेसँगै विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय एवं सञ्चार माध्यमबाट भएको प्रचारप्रसार तथा स्वास्थ्य प्रति सचेतनाको कारण कोदोजन्य उत्पादनको बढ्दो मागसँगै आयात पनि बढ्दै गएको देखिन्छ ।

चौरी देउरालीमा छुट्टै कार्यक्रम

दिवसको आयोजनामा दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, काभ्रे, चौरीदेउराली गाउँपालिकामा छुट्टै कार्यक्रम गरि सम्पन्न भएको छ ।

जिल्ला कृषि विकास कार्यालय काभ्रे, चौरीदेउराली गाउँपालिका, खाद्यका लागि कृषि अभियान र एसोसिएसन अफ नेपाली एग्रिकल्चरल जर्नालिस्टस् (अनाज)को संयुक्त आयोजनामा चौरीदेउराली गाउँपालिका, काभ्रेमा कार्यक्रम सम्पन्न भएको हो ।

कोदो सम्बन्धी वहसपश्चात स्थानीय सहभागीले कोदो रोपेर कोदो प्रवर्द्धनका कार्य गरेका छन् । कार्यक्रममा सहभागी वक्ताहरूले रैथाने कोदोका जातहरू संरक्षण गर्नमा जोड दिएका छन् । कोदोको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउँदै स्थानीय अर्थतन्त्र प्रवर्द्धनमा जोड दिन अनुरोध गरिएको छ । गत वर्ष राष्ट्रिय कोदो दिवस घोषणा भएपछि संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार तथा सरोकारवालाको आयोजनामा देशभर कोदो प्रवर्द्धनका कार्यक्रम भइरहेका छन् ।

तथ्य र तथ्यांकमा कोदो:

कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालयको आ.व. २०८१/८२ को तथ्याङ्कअनुसार २ लाख १४ हजार ४७७ हेक्टर जमिनमा कोदोजन्य बालीको खेती भई २ लाख ८४ हजार ३५२ मे.टन कोदो उत्पादन भएको जनाएको छ । कोदोजन्य बालीको उत्पादकत्व १.३३ मे. टन प्रति हेक्टर मात्र रहेको छ । कोदोजन्य बालीहरूमा उन्नत प्रविधिको प्रयोग, सिँचाई, मलखादको व्यवस्था गर्न सकेमा उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन सकिने देखिएको हो ।

भन्सार विभागको तथ्याङ्क अनुसार गत आ.व. २०८२/८३ मा कोदोजन्य बाली र जुनेलो बाली (बीउ बीजन समेत) ६२ करोड २८ लाख ९८ हजार बराबरको करिब ४४.८८ मे.ट. कोदोजन्य वस्तुको आयात भएको देखिन्छ भने सोही आ.व. मा १३ लाख २५ हजार बराबरको २.११ मे.ट. कोदोबाली र बीउ बीजन निर्यात भएको तथ्याङ्कबाट देखिन्छ । त्यसकारण कोदोजन्य बालीहरूको आयात रोक्न उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

कोदोजन्य बालीहरू प्रोटिन, फाइबर, भिटामिन, आइरन, क्याल्सियम, म्याग्नेसियमलगायतका तत्वहरूको राम्रो स्रोत हुन् । पछिल्लो समय अस्वस्थकर खानपान र आधुनिक जीवनशैलीका कारण नसर्ने रोगको तीव्र वृद्धि जनस्वास्थ्यको सबैभन्दा ठूलो चुनौतिको रूपमा देखापरेको स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको ठम्याइ छ ।

बाँकी १३ पेष्ठ

ढिकीदेखि मेसिनसम्म : प्रविधिसँग जोडिदै कोदोको नयाँ भविष्य

सरस्वती मानन्धर

कुनै समय नेपालको पहाडी गाउँको बिहान ढिकीको लयसँगै सुरु हुन्थ्यो । घर(आँगनमा कोदो कुट्ने त्यो आवाज केवल अन्न प्रशोधनको संकेत थिएनस त्यो हाम्रो कृषि संस्कृति, आत्मनिर्भरता र स्थानीय ज्ञानको जीवन्त प्रतीक थियो। आज ती ढिकीहरू विस्तारै मौन बन्दै गएका छन् । गाउँमा श्रमशक्ति घटेको छ, युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा छन्, खेती गर्ने हात कम भएका छन्। तर, एउटा कुरा भने परिवर्तन भएको छैन(कोदोको महत्वा बरु जलवायु परिवर्तन, पोषण सुरक्षा र स्वस्थ आहारप्रतिको बढ्दो चासोसँगै कोदो फेरि भविष्यको खाद्य प्रणालीको केन्द्रमा आउन थालेको छ ।

यस वर्षको दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवसको नारा “कोदोवाली संरक्षण र प्रवर्द्धन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा संवर्द्धन” ले पनि यही आवश्यकता औल्याउँछ । कोदोको संरक्षण केवल परम्परा जोगाउने प्रयास होइनस यसलाई आधुनिक प्रविधि, प्रशोधन र बजारसँग जोडेर किसानको आय, उपभोक्ताको पोषण र देशको खाद्य सुरक्षालाई एकसाथ सुदृढ बनाउने अवसर पनि हो । त्यसैले आजको बहस कोदो उत्पादन बढाउने मात्र होइन, यसलाई प्रविधिसँग जोडेर मूल्यवान् कृषि उपज बनाउनेतर्फ केन्द्रित हुनुपर्छ ।

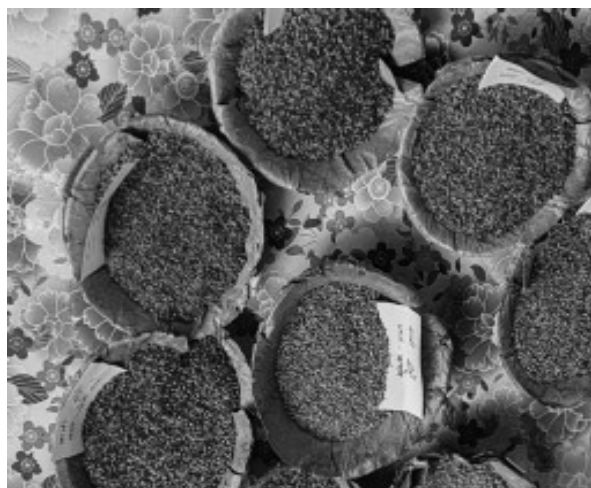
१. किन फेरि चर्चामा छ कोदो ?

नेपालका पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा सदियौँदेखि खेती हुँदै आएको कोदो कम पानीमा उत्पादन हुने, प्रतिकूल मौसमसँग तुलनात्मक रूपमा अनुकूल हुने र पोषणका दृष्टिले अत्यन्त महत्वपूर्ण वाली हो । यसमा क्याल्सियम, आइरन र आहारजन्य रेशा प्रशस्त पाइन्छ। विश्वभर ग्लुटेनमुक्त खाद्य पदार्थको माग बढिरहेका बेला कोदोबाट बनेका पिठो, बिस्कुट, कुकीज, नुडल्स र अन्य प्रशोधित उत्पादनको बजार पनि विस्तार हुँदै गएको छ। तर यति धेरै सम्भावना हुँदाहुँदै पनि किसानले यसको अपेक्षित आर्थिक लाभ लिन सकेका छैनन्। यसको एउटा प्रमुख कारण उत्पादनपछिको व्यवस्थापन हो ।

२. खेतपछि सुरु हुन्छ वास्तविक चुनौती : आज पनि धेरै पहाडी गाउँमा कोदो काटिसकेपछि चुट्ने, दाना छुट्याउने, सफा

गर्ने, बोक्रा हटाउने र पिस्ने काम अधिकांश रूपमा हातैले गर्नुपर्छ । परम्परागत रूपमा कोदो प्रशोधनसँग जोडिएको ठूलो हिस्सा महिलाको श्रममा निर्भर छ । धेरै गाउँमा एउटा परिवारले कोदो चुट्ने दुई-तीन दिनसम्म श्रम गर्नुपर्ने अवस्था अबै छ। यसले किसानको समय मात्र होइन, कोदो खेतीलाई व्यावसायिक बनाउने सम्भावनालाई पनि सीमित गरेको छ ।

यदि यही काम केही घण्टामै सम्पन्न गर्न सकियो भने किसानले बचत भएको समय अन्य कृषि कार्य, पशुपालन, सीप विकास र उद्यमशीलता, वा आयआर्जनका गतिविधिमा

प्रयोग गर्न सक्छन् । कृषि यान्त्रिकरणको वास्तविक अर्थ यही हो(मेसिनले मानिसलाई विस्थापित गर्नु होइन, कठिन श्रमलाई सहज बनाउनु ।

नेपालमा धान, गहुँ र मकैमा यान्त्रिकरण विस्तार हुँदै गए पनि कोदो, चिनो र कागुनोजस्ता रैथाने वालीका लागि उपयुक्त प्रविधिको विकास र प्रयोग अबै सीमित छ । साना दानावाला वालीको प्रशोधन कठिन भएकाले किसान प्रायः कच्चा उत्पादन बेच्न बाध्य हुन्छन् । यसले उनीहरूको आमदानी बढ्ने सम्भावना पनि सीमित बनाएको छ । त्यसैले प्रविधिको आवश्यकता उत्पादन बढाउन मात्र होइन, श्रम घटाउन, गुणस्तर सुधार गर्न र उत्पादनलाई बजारयोग्य बनाउन पनि हो। यही आवश्यकताले पोस्ट(हार्भेस्ट इन्जिनियरिङ र कृषि यान्त्रीकरणको महत्व बढाएको छ ।

३. किसानका समस्याबाट जन्मिएका प्रविधि

:

नेपालमा कोदो तथा अन्य रैथाने वालीको उत्पादनपछिको व्यवस्थापन सहज बनाउन विभिन्न प्रविधि विकास भइरहेका छन्। कोदो चुट्ने तथा दाना छुट्याउने पेडल चालित थ्रेसर, चिनो तथा कागुनो कुट्नेप्रशोधन उपकरण, अन्न सफा गर्ने मेसिन र बहुउपयोगी कम्बाइन मिल जस्ता प्रविधि यस दिशामा महत्वपूर्ण प्रयास हुन् । यी प्रविधिहरूको परीक्षणले परम्परागत श्रमको तुलनामा समय र मेहनत घटाउने सम्भावना देखाएको छ ।

विशेषगरी पेडल कोदो

थ्रेसर ग्रामीण क्षेत्रलाई लक्षित गरेर विकास गरिएको प्रविधि हो । विद्युत् नभएको ठाउँमा पनि सञ्चालन गर्न सकिने र आवश्यक परे सानो मोटर जडान गर्न मिल्ने भएकाले यो पहाडी गाउँका लागि उपयोगी विकल्प बन्न सक्छ । यसले परम्परागत ढङ्गले दिनौँ लाग्ने कामलाई केही घण्टामा सम्पन्न गर्न मद्दत पुऱ्याउन सक्छ ।

यसैगरी चिनो र कागुनोका

लागि विकास तथा पहिचान गरिएका प्रशोधन उपकरणले स्थानीय स्तरमै मूल्य अभिवृद्धिको सम्भावना बढाएका छन् । अन्न सफा गर्ने मेसिनले उत्पादनको गुणस्तर सुधार गर्छ भने बहुउपयोगी कम्बाइन मिलले कुट्ने, पिस्ने र अन्य प्रशोधन कार्य एउटै प्रणालीबाट गर्न सक्ने भएकाले साना उद्यमका लागि उपयोगी हुन सक्छ ।

यस्ता प्रविधिले किसानको श्रम र समय बचत गर्नुका साथै स्थानीय स्तरमै प्रशोधन, मूल्य अभिवृद्धि र ग्रामीण उद्यम विकासको सम्भावना बढाउन सक्छन् । यसको महत्व केवल मेसिनको प्रयोगमा सीमित छैनस यसले उत्पादनको गुणस्तर सुधार, किसानको श्रमको सम्मान, प्रशोधन लागत घटाउने र रैथाने वालीलाई बजारसँग जोड्ने आधार तयार गर्छ । यसरी कृषि यान्त्रिकरणले उत्पादन वृद्धि मात्र होइन, किसानको आय सुधार र ग्रामीण अर्थतन्त्र सुदृढीकरणमा समेत महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ ।

खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागको वार्षिक प्रतिवेदन

काठमाडौं खाद्य तथा गुण नियन्त्रण विभागले आ. व. २०८२/८३ को वार्षिक प्रगति विवरण सम्बन्धी विवरण सार्वजनिक गरेको छ।

विभागका प्रवक्ता वरिष्ठ खाद्य अधिकृत डा.बालकुमारी शर्माद्वारा जारी गरिएको उक्त वार्षिक प्रतिवेदनमा वर्षभरिको विभागले गरेको कार्य प्रगति उल्लेख गरेका छन्।

आम उपभोक्ताको स्वास्थ्य तथा सुविधा कायम राख्न खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर

थियो। संकलित नमूनाहरू मध्ये २,९४८ वटा नमूनाहरूको विश्लेषण परीक्षण भएकोमा खाद्यान्न/दलहनका ९८२ वटा, तेल तथा घ्यूजन्य पदार्थका ३६६ वटा, फल तथा सागपात जन्य पदार्थका २८८ वटा, मसलाका ३६५ वटा, प्रशोधित पिउँने पानीका १६३ वटा, गुलियो पदार्थ ७७ वटा, कन्फेक्सनरीका ७९ वटा, चिया/कफीका १२६ वटा, दुध तथा दुग्ध पदार्थका १७१ वटा, नुनका ३७ वटा, मासु तथा मासुजन्य पदार्थका ८ वटा, दाना पदार्थका १२६ वटा

ऐन, २०८१ र खाद्य नियमावली, २०२७ को प्रभावकारी कार्यान्वयन, खाद्य प्रविधिको विकास तथा खाद्यमा आधारित पोषणको सुधारका लागि विभिन्न प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन, खाद्य पदार्थको नियमन, खाद्य पदार्थको विश्लेषण परीक्षणका लागि विश्वसनीय प्रयोगशाला सेवा प्रदान गर्ने र स्वच्छ व्यापार तथा व्यवसायमा सहजीकरण गर्ने कार्य खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट हुँदै आएको छ।

खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को चौथो त्रैमासिक एवं वार्षिक अर्थात् २०८२ श्रावण १ देखि २०८३ असार मसान्तसम्ममा सम्पन्न मुख्य मुख्य कार्यहरू र सो बाट हासिल प्रगति यस प्रकार रहेका छन्।

१. खाद्य उद्योग तथा बजार निरीक्षण अनुगमन र गुणस्तर नियमन

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा ३,३६५ नमूनाहरू संकलन भएको

र अन्य खाद्य पदार्थका १६० वटा नमूनाहरू रहेका थिए। उक्त विश्लेषण परीक्षण प्रतिवेदन अनुसार खाद्यान्न/दलहनका ४७ वटा, तेल तथा घ्यूजन्य पदार्थका ९ वटा, प्रशोधित पिउँने पानीका २१ वटा, मसलाका ७ वटा, दुध तथा दुग्ध पदार्थका १७ वटा, फल तथा सागपातजन्य पदार्थका १० वटा, चिया/कफीका १ वटा, गुलियो पदार्थ २ वटा, कन्फेक्सनरीका ३ वटा र दाना पदार्थका १० गरी जम्मा १२७ वटा (४.३०%) नमूनाहरू प्रतिकूल पाइएको थियो।

(यस वार्षिक अवधिमा खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐन, २०८१ अनुसार न्यूनस्तर तथा दूषित खाद्य तथा दाना पदार्थ उत्पादन तथा विक्री वितरण गरेको कसूरमा जम्मा १४२ वटा खाद्य तथा दाना व्यवसायीलाई विभिन्न जिल्ला प्रशासन कार्यालय तथा जिल्ला अदालतमा मुद्दा दायर गरिएको थियो। दायर गरिएका १४२ मुद्दा मध्ये तेल तथा घ्यूजन्य पदार्थका २७ वटा, खाद्यान्न/दलहनका ३२ वटा, प्रशोधित पिउँने पानीका १२ वटा, गुलियो पदार्थका २१ वटा, कन्फेक्सनरीका १९ वटा, दुध

तथा दुग्ध पदार्थका १२ वटा, चिया/कफीका ३ वटा, मसलाका ७ वटा, फल तथा सागपात जन्य पदार्थका १८ वटा, नुनमा १ वटा, दाना पदार्थका १ वटा र अन्य खाद्य पदार्थका ८ वटा रहेका थिए। उक्त १४२ मुद्दा मध्ये ७३ वटा मुद्दा न्यून गुणस्तरयुक्त खाद्य पदार्थ, ३२ वटा मुद्दा दूषित खाद्य पदार्थ, १२ वटा मुद्दा ऐन नियम निर्देशिका उल्लंघन सम्बन्धी र २५ वटा मुद्दा लेबल सम्बन्धी रहेका थिए। खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐन, २०८१ बमोजिम दूषित खाद्य पदार्थका मुद्दा सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा र अन्य मुद्दा सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दायर हुने व्यवस्था बमोजिम तत् विषयमा मुद्दा दायर गरिएको थियो।

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा ४,३९१ वटा खाद्य स्वच्छता सर्भिलेन्सका नमूना संकलन गरिएको थियो। (आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा खाद्य तथा दाना उद्योग, होटल तथा रेष्टुरेण्ट, राजमार्गका होटल विरुद्ध प्राप्त भएका विभिन्न उजुरी गुनासो सम्बोधन गर्ने क्रममा विभाग तथा विभाग मातहतका कार्यालयको एकल तथा विभिन्न निकायहरू सहितको संयुक्त अनुगमन गरी जम्मा १२,८०६ पटक निरीक्षण अनुगमन गरिएको थियो।

(यस वार्षिक अवधिमा ७३२ वटा उद्योगको अनुमतिपत्र जारी, १,७३१ वटा उद्योगको अनुमतिपत्र नवीकरण तथा १,७३४ वटा खाद्य उद्योगको स्थापना गर्न सिफारिस गरी जम्मा ४,२४७ वटा उद्योगको अनुमतिपत्र जारी, नवीकरण तथा उद्योग दर्ता सिफारिसको कार्य गरिएको थियो।

("NeFFILS-Nepal Food and Feed Industries Licensing System Æ Digital Service System मार्फत खाद्य उद्योग सिफारिस, अनुमतिपत्र जारी तथा नवीकरणको प्रक्रियालाई सरलीकृत गर्न आवश्यक तयारी सम्पन्न गरी अनलाईन मार्फत गरिएको थियो र सो कार्य देशभर रहेका अन्य ८ वटा खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयहरूबाट पनि भइरहेको छ।

२. मोबाइल खाद्य प्रयोगशाला भ्यानद्वारा निरीक्षण अनुगमन

(विभाग तथा विभाग अन्तर्गत ५ वटा मोबाइल खाद्य प्रयोगशाला भ्यानहरू रहेकोमा २०८२/०५/२३ र २४ गतेको जेनजि आन्दोलनको क्रममा विराटनगर कार्यालयको मोबाइल खाद्य प्रयोगशाला

भ्यान पूर्ण रूपमा नष्ट भएको र धनगढी कार्यालयको आंशिक रूपमा नष्ट भएकोले अपेक्षित रूपमा मोबाइल खाद्य प्रयोगशाला भ्यानद्वारा अनुगमन गर्न नसकिए पनि बाँकी भ्यानहरूबाट अनुगमन जारी रहेको थियो।

(यस अवधिमा मोबाइल खाद्य प्रयोगशाला भ्यान संचालन गरी खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागले ७२ पटक; खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, विराटनगरले ९ पटक; खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, धनगढीले २५ पटक; खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, पोखराले ५ पटक र खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, भैरहवाले १२ पटक अनुगमन निरीक्षण गरी जम्मा १२३ पटक अनुगमन निरीक्षण गरी नमूना परीक्षण गरिएको थियो। अनुगमनको क्रममा कैफियत देखिएका नमूना जफत, नष्ट तथा तत्काल सुधारका लागि निर्देशन दिइएको र कैफियत देखिएको व्यवसाय उपर मुद्दा दायरी गरिएको छ।

३. खाद्य पदार्थ रिक्कल सम्बन्धी

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा पफ, क्रोसान्ट, धुलो मिक्स मसला, प्रशोधित पिउँने पानी, फलफूलको पेय पदार्थ, मिक्स्ट फलफूलको वेभरेज, पिरो कागती क्यान्डी, मिक्स दालमोठ, चिया, चाउचाउ, विस्कुट, आइसक्रिम, मह, तोरी तेल, प्रशोधित फ्लेभर्ड दूध, करी पाउडर गरी २९ पटक खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐन, २०८१ को दफा ३८ बमोजिम विभिन्न खाद्य पदार्थहरूको फिर्ता (रिक्कल) आदेश जारी गरिएको थियो।

४. आहारपूरक खाद्य पदार्थ नियमन

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा ९९७ वटा आहारपूरक खाद्य पदार्थको उत्पादन दर्ता र १,८३६ आहारपूरक खाद्य पदार्थको दर्ता नवीकरण गरी जम्मा २,८३३ वटा आहारपूरक खाद्य पदार्थको दर्ता तथा नवीकरण गरिएको थियो।

५. खाद्य प्रयोगशाला स्तरीकरण तथा विश्लेषण सेवा

क) खाद्य प्रयोगशाला स्तरीकरण तथा सुदृढीकरण

(विभागको राष्ट्रिय खाद्य तथा दाना रिफरेन्स प्रयोगशालाले ६७२ वटा केमिकल पारामिटर तथा १४२ वटा माइक्रोबायोलोजिकल पारामिटर गरी कुल ८१४ वटा प्यारामिटर परीक्षणको लागि भारतको NABL बाट ISO/IEC १७०२५:२०१७ एक्रिडिटेशन

प्रमाणपत्रको सन् २०२७ मार्च ३० सम्मका लागि नवीकरण प्राप्त गर्न सफल भएको छ। साथै, भारतको खाद्य पदार्थको स्वच्छता तथा गुणस्तर हेर्ने नियामक निकाय 'ययम Safety and Standard Authority of India -FSSAI' बाट NABL सँग ब्य(अचभमप्लवतप्यल बामप्ल गरी मिति सन् २०२५ अप्रिल ४ मा FSSAI ले आदेश जारी गरी ८ वटा खाद्य पदार्थहरू (जुस, जाम, जेलि, अचार, क्यान्डी, अदुवा, ताजा तरकारी तथा फलफूलहरू र तयारी चाउचाउ) मा विभागद्वारा जारी गरिएको प्रयोगशाला विश्लेषण प्रतिवेदनको आधारमा भारत सरकारले आयात अनुमति दिने गरेको र सो कार्यले नेपालबाट भारतमा निर्यात सहजीकरण भइरहेको छ।

(विभागको प्रयोगशालाबाट औद्योगिक ट्रान्स फ्याट, रसायनिक प्रदूषक (chemical contaminants), टक्सिन, सुक्ष्म पोषकतत्वहरूमा उल्लेख्य मात्रामा एक्रिडिटेशनको क्षेत्र विस्तार भएको छ। जसले गर्दा निर्यातमा सहजीकरण तथा अभिवृद्धि भएको छ।

(यसका साथै विभाग अन्तर्गतका खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, विराटनगरको खाद्य प्रयोगशाला पनि सन् २०२३ देखि NABL बाट एक्रिडिटेशन भएकोमा सो एक्रिडिटेशनमा निरन्तरता तथा प्रत्यायन क्षेत्र विस्तार गर्दै सन् २०२५ मा विभिन्न ९ प्रकारका खाद्य पदार्थको ४६ वटा प्यारामिटरमा एक्रिडिटेशन क्षेत्र विस्तार भई हाल सो को नवीकरणको प्रमाणपत्र हासिल भएको छ।

(यस अवधिमा खाद्य पदार्थमा औद्योगिक ट्रान्स फ्याट परीक्षणका लागि प्रयोगशालाको विश्लेषण क्षमता विस्तार गरी परीक्षण भइरहेको छ। यसै गरी विभाग र खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, नेपालगञ्जबाट पशुजन्य खाद्य पदार्थमा सुक्ष्म जीवाणु परीक्षण कार्य पनि भइरहेको छ।

(तरकारी तथा फलफूलमा जीवनाशक विषादी अवशेषको विश्लेषण दायरा विस्तार सम्बन्धी अध्ययन, खाद्य वस्तुहरूमा तबततथ बअष्म उच्चयार्थभ र औद्योगिक ट्रान्स फ्याट को अध्ययन अनुसन्धान तथा सलादमा सुक्ष्म जीवाणुको अध्ययन भएको छ।

(प्रयोगशालामा Laboratory Information Management System -LIMS Software पूर्ण रूपमा संचालन गरी सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता एवं सहजीकरण भएको छ।

ख-प्रयोगशाला विश्लेषण सेवा

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा विभागको राष्ट्रिय खाद्य तथा दाना रिफरेन्स प्रयोगशाला तथा खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयका खाद्य प्रयोगशालाहरूबाट ऐन नियम कार्यान्वयनका क्रममा संकलित नमूना, खाद्य स्वच्छता सर्भिलेन्सका लागि संकलित नमूना, खाद्य उद्योग अनुमतिपत्रका लागि संकलित नमूना लगायत सेवाग्राहीबाट अनुरोध भई आएका नमूना समेत गरी २७,४९७ वटा नमूनाहरूको प्रयोगशाला जाँच परीक्षण गरिएको थियो।

ग-तरकारी तथा फलफूलमा जीवनाशक विषादीको जिसिएमएस (नन्ट्र:क:क), एलसिएमएस एमएस (नन्ट्र:क:क) तथा द्रुत परीक्षण (RBPR)

(खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग तथा विभाग मातहतका ८ वटा खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयहरूद्वारा आन्तरिक तरकारी तथा फलफूल बजारहरूबाट, र नेपालमा आयात हुने प्रवेश विन्दुमा १२ वटा खाद्य आयात निर्यात गुणस्तर प्रमाणीकरण कार्यालयहरूबाट यस आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा ७४,०९४ वटा ताजा तरकारी तथा फलफूलको नमूनाको च्याएच विधिबाट जीवनाशक विषादी अवशेष परीक्षण गर्दा २९ वटा नमूना प्रतिकूल पाइएको छ। प्रतिकूल पाइएका तरकारी तथा फलफूलमा आलु, आँप, स्याउ, सुन्तला, सिमी, हरियो केराउ, अम्बा, बयर, बन्दा, भेंडे खुर्सानी, कागती, फर्सि, गाजर, हरियो खुर्सानी र ताजा नरीबलका नमूना रहेका थिए। साथै, विभागमा रहेको जिसिएमएस एमएस उपकरणबाट जम्मा ७५ वटा विभिन्न प्रकारका तरकारी तथा फलफूलहरूमा

जीवनाशक विषादी परीक्षण गरिएकोमा ९ वटा नमूनामा र ५० वटा चामलका नमूना परीक्षण गरिएकोमा १ वटा नमूनामा Chlorpyrifos र Malathion नामक विषादी देखिए पनि उक्त विषादीको मात्रा तोकिएको मापदण्ड अनुकूल नै पाइएको थियो ।

(प्रयोगशाला परीक्षणको क्रममा एलसि एमएस एमएस उपकरणबाट १४ वटा विभिन्न प्रकारका तरकारी तथा फलफूलहरूमा जीवनाशक विषादी परीक्षण गरिएकोमा सबै नमूनामा विषादीको मात्रा तोकिएको मापदण्ड अनुकूल पाइएको थियो ।

६. खाद्य पदार्थ आयात नियमन

(खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर ऐन, २०८१ को प्रावधान अनुसार खाद्य पदार्थ पैठारी गर्नु अघि अनिवार्य रूपमा स्वीकृति लिनुपर्ने व्यवस्था गरिए बमोजिम आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा जम्मा १८,९४० वटा खाद्य पदार्थको कन्साईन्मेन्टलाई पैठारीको लागि स्वीकृति पत्र दिएको थियो। यस अवधिमा आवश्यक कागजात पूरा नभएका जम्मा ४२६ वटा कन्साईन्मेन्टको अनुमति अस्वीकृत गरिएको थियो। खाद्य पदार्थको पैठारी गर्नु अघि स्वीकृति पत्र दिने कार्य नेपाल राष्ट्रिय एकद्वार प्रणाली (Nepal National Single Window) बाट अनलाइन प्रविधि मार्फत भइरहेको छ ।

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा १२ वटा विभिन्न नाकामा रहेका खाद्य आयात निर्यात गुणस्तर प्रमाणीकरण कार्यालयहरूमा ६३,१८५ वटा नमूना प्राप्त भई सोको जाँच विश्लेषण गरिएकोमा फूड सप्लिमेन्ट, खाद्यान्न/दलहन, रसबरी, मटर, यिष्ट, आइसक्रिम कोन, महको चाका, Neosweet, caranauba, yellow caranauba, लगायतका गरी २९ वटा नमूना प्रतिकूल पाइएकोले आयात गर्न नमिल्ने भनी सम्बन्धित भन्सार कार्यालयलाई पत्राचार गरिएको थियो ।

७. खाद्य पदार्थ निर्यात सहजीकरण

(भारतको FSSAI बाट ४ अप्रिल, २०२५ मा विभिन्न ८ किसिमका निर्यातजन्य खाद्य पदार्थको हकमा विभागको राष्ट्रिय खाद्य तथा दाना रिफरेन्स प्रयोगशालाको परीक्षण प्रतिवेदन (COA) लाई भारतको Food Safety and Standards Authority of India - FSSAI को Order

बमोजिम मान्यता प्राप्त भएको छ । विभागमा निर्यात प्रयोजनका लागि प्राप्त नमूनालाई शिक्षक प्रणालीको माध्यमबाट छिटो विश्लेषण नतिजा प्राप्त हुने गरी प्रयोगशालामा व्यवस्था मिलाइएको र विभागबाट निर्यात प्रवर्द्धनका लागि Food safety and quality export certificate÷ Health certificate जम्मा १२६ वटा जारी गरिएको थियो । जसमध्ये ११८ वटा Fit for Human Consumption Certificate र ८ वटा Food Quality Certificate जारी भएको थियो ।

(त्यसैगरी, निर्यात सहजीकरणका लागि २८८ वटा विभिन्न प्रकारका जुसहरूको नमूनामा जीवनाशक विषादी परीक्षण गरिएकोमा सबै नमूनामा विषादीको मात्रा तोकिएको मापदण्ड अनुकूल पाइएको थियो ।

८. निर्यातका लागि Certificate of Analysis सम्बन्धी विवरण

(खाद्य पदार्थ निर्यात प्रयोजनका लागि प्राप्त नमूना संख्या: ५०६ थान ।

(नमूना: छुर्पी, फलफूलको पेय, दालचिनी, मासुको सुकुटी, चिज बल्स, चिज स्टिक, डायटरी सप्लिमेन्ट, चिउरा, चम्बलअज चम्बक, ताजा/सुकाइएको अदुवा, चिया/कफी, सोयाबरी, सुकाइएको माछा, मुसली, अचार, तयारी चाउचाउ, multigrain लगननभत, फर्सीको बियाँ, कन्फेक्सनरी, फुरनदाना, दाल, घ्यू, मासु तथा माछाजन्य उत्पादनहरू, अलैची, आदि । (निर्यात भएको देश: America, Japan India, Bangladesh, Estonia, China, Germany, Netherland, Malaysia, UAE, UK, Hungary, HK, Austria, Australia, Indonesia, Denmark, Turkey, Taiwan, Thailand, Egypt, Korea, Italy, Singapore, Spain, Cyprus, आदि ।

९. विभाग तथा मातहत कार्यालयबाट भएको जफत तथा नष्ट सम्बन्धी विवरण

आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा विभाग लगायत मातहतका कार्यालयबाट निरीक्षणका क्रममा उपभोग्य मिति समाप्त भएका, पूर्ण लेबल विवरण नभएका र खाद्य अनुमतिपत्र नलिएका रु. ८६,३१,६०१/-(मूल्य बराबरको खाद्य पदार्थ जफत तथा नष्ट गरिएको थियो ।

१०. खाद्य स्तर निर्धारण सम्बन्धी

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा खाद्य स्वच्छता

तथा गुणस्तर सिफारिस समितिको बैठक जम्मा ३ पटक बसेको थियो। त्यस्तै, खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर मापदण्डको मस्यौदा तयारी प्राविधिक उपसमिति बैठक १७ पटक र दाना स्तर निर्धारण समितिको बैठक ४ पटक बसेको थियो।

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ रोल्ड ओट्स, मस्यौरा, छुर्पी, गुन्दुक तथा सोयाबरीको अनिवार्य गुणस्तर मापदण्डलाई नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन भई लागू भएको छ। (त्यसैगरी, आइसक्रिम र फ्रोजेन डेजर्टको अनिवार्य गुणस्तर मापदण्ड नेपाल राजपत्रमा प्रकाशनको क्रममा रहेको छ तथा माछाको दानाको मापदण्ड ध्द्व ल्यतषअवतष्यल भएको छ ।

११. काठमाडौं महानगरपालिका लगायत स्थानीय तहसँगको सहकार्य

मिति २०८१/१२/०४ गते विभाग र काठमाडौं महानगरपालिका बीच का.म.न.पा. भित्र खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर नियमनका लागि निरीक्षण अनुगमन सम्बन्धमा सहकार्यको लागि सहमति भएको र सो सहमति पश्चात: संयुक्त रूपमा मोबाइल ल्याब भ्यान परिचालन गरी अनुगमन निरीक्षण कार्य थप प्रभावकारी भएको छ । यसै गरी विभागले अन्य स्थानीय तहहरूसँग समेत समन्वय गरी खाद्य बजार, होटल, रेष्टुरेन्टको अनुगमन निरीक्षण कार्यहरू गरिएको छ ।

१२. होटल लोगो स्तरीकरण

यस आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक अवधिमा ४२९ वटा होटल, रेस्टुरेन्टको स्तरीकरण गरी लोगो वितरण गरिएको थियो। स्तरीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत ८५ वटा अति उत्तम, १०२ वटा उत्तम, १४१ वटा सतोषजनक, ७४ वटा सामान्य समूहमा होटल/रेस्टुरेन्ट स्तरीकरण भएका र २७ वटा स्तरीकरणमा नपरेका थिए ।

१३. खाद्य प्रविधि विकास, खाद्य प्रशोधन तालिम, खाद्य स्वच्छता तथा पोषण सचेतना कार्यक्रम

(विभाग तथा मातहतका १८ कार्यालयका २९ जना कर्मचारीहरूलाई १ पटक खाद्य अनुगमन निरीक्षण सम्बन्धी आधारभूत तालिम पहिलो पटक दिइएको थियो। खाद्य स्वच्छता, गुणस्तर तथा पोषण सम्बन्धी विद्यालय सचेतना कार्यक्रम १०६ पटक, बाँकी २४ पृष्ठ ...

किसानहरुमा मेवा खेतिप्रति बढ्दो आकर्षण

दिने प्रतिफलका बारेमा अलिक बढी प्रचार प्रसार गर्न सकेमा किसानहरुले यसको व्यवसायिक खेती लाभ लिन सक्दछन् ।

वानस्पतिक पृष्ठभूमी

Caricaceae समूहमा पर्ने मेवाका ४ जीनस (genera) र ३१ प्रजाति (species) छन् Carica नभलगक को २ वटा प्रजाति छन् जसमध्ये Carica papaya भन्ने प्रजाति खानका लागि उपयुक्त र उत्पादन राम्रो हुने हुनाले आर्थिक हिसावले उत्कृष्ट मानिन्छ । यो प्रजाति सदावाहार हरियो हुने, सानो, खोक्रो तथा मुलायम बोट हुन्छ । सामान्यतया भाले फूल र पोथी फूल फरक फरक बोटमा फुल्ने गर्दछ । यस्तो बोटलाई मध्यमअध्यगक उबिलत भनिन्छ । पोथी फूल डाँठको

नजिक सानो समूहमा बस्छ भने भाले फूल धेरै सानो हुन्छ । चोट लागेको खण्डमा समय र उमेर अनुसार फूलको वर्ग परिवर्तन हुन पनि सक्छ । बोट ६ महिनाको नभएसम्म यसको वर्ग छुट्टाउन मुस्किलै पर्छ । वनस्पती विज्ञानका अनुसार यसको फललाई बेरी (berry) भनिन्छ जसमा हजारौं संख्यामा बीयाँहरु हुन्छन् ।

जातहरु:

पुसा नाहिस् वौना जातको यो जात १ मिटर उचाईको हुन्छ र फल जमीनको सतहमा फल्छ, र अरु जात भन्दा १ महिना पहिले फल्ल सुरु गर्छ ।

(ऋइ१: यो जातको पहिलो फल ६० से.मी बाट फल्ल थाल्छ ।

(CO: लाइन चयन गरेर स्थानिय जातबाट उत्पत्ति भएको यो जातले उच्च प्यापिन (papain) उत्पादन गर्छ ।

(CO: अग्लो जात

(CO: CO! वासिडटन) मध्यम उचाई भएको जात हो ।

(CO:: यो जात मुख्य प्यापिन उत्पादनका लागि लगाइन्छ । १५०० देखि १६०० के.जी सुख्खा प्यापिन प्रति हेक्टर उत्पादन हुन्छ ।

(CO: यो जात पुसा म्याजेस्टि भन्ने जातबाट छनोट गरि निकालिएको हो ।

(हनि डिउ: यो मध्यम उचाईको भएपनि फल तल फल्ने गर्छ र लामो हुन्छ । यो

जातमा बीयाँ कम मात्रमा हुन्छ । यो जातलाई 'मधु विन्दु' पनि भनिन्छ ।

(सोलो : यो जात अमेरिकाको हवाईको हो । यसको फल सानो नास्पाति आकारको, पहेँलो सुन्तला रगको हुन्छ । फलको तौल १ के. जी जति हुन्छ । यस जातमा भाले फूल हुदैन र नपुसक र पोथी फल २:१ अनुपातमा फुल्ने गर्छ ।

(वासिडटन भन्ने जात चाँहि विश्वकै सबैभन्दा पुरानो जातको रूपमा मानिन्छ । यसको बोटपनि सानो उचाईको हुन्छ र नास्पाति आकारको फल हुन्छ ।

हावापानी:

नेपालको तराई र मध्य पहाडी जिल्लाहरुमा मेवाको सफलताका साथ खेती गर्न सकिन्छ । राम्रो गुणस्तरको मेवा उत्पादन गर्नका लागि न्यानो तथा चिसो र ओसिलो रहने क्षेत्र उपयुक्त हुन्छ । तापक्रम २२ देखि २६ डीग्री सेन्टीग्रेड सम्म यसको उत्पादन गर्न सकिन्छ । सुख्खा तथा न्यानो हावापानीले फलको मिठास बढाउन मद्दत गर्दछ । केही मात्रामा धेरै सुख्खा, तातो गर्मी र तुसारो सहन सक्ने यो फलको लागि वार्षिक वर्षा १०० देखि १५० से.मी हुने ठाउँ उपयुक्त हुन्छ । खेतीका लागि समुद्र सतहबाट १००० मिटर उचाई सम्मको ठाउँ उपयुक्त हुन्छ ।

माटो:

मेवाको उत्पादन प्राय सबै खालको माटोमा भएतापनि बलौटे दोमट किसिमको माटोमा राम्रो उत्पादन हुन्छ । अम्लिय देखि केहि छरियपन भएको माटोमा पनि सजिलैसँग उत्पादन गर्न सकिन्छ । यसका लागि माटोको उपयुक्त पि.एच ६ देखि ७ हो ।

प्रसारण:

साधारणतया मेवाको प्रसारण बीउबाट गरेको पाईन्छ । कटिड र कलमीद्वारा पनि प्रसारण गर्न नमिल्ने भन्ने होइन । उपयुक्त हावापानी भएमा उम्रिने प्रकृया बीउ लगाएको २ देखि ४ हप्तामा शुरु हुन्छ । आशिक परसेचन हुन सक्ने हुँदा राम्रो जातको बीउ छान्नुपर्छ । बीउ छनोट गर्दा राम्रो उत्पादन दिने, स्वास्थ्य, निरोगी, फलको गुणस्तर राम्रो भएको र आकर्षक रङ र आकारको फल भएको माउ बोट छनोट गर्नुपर्दछ । मेवाको बीयाँ निकालेपछि बीयाँलाई राम्रोसँग पखाल्नुपर्छ । त्यसपछि बीयाँ खरानी अथवा गाईको गोबरमा दलेर छायाँमा सुकाईन्छ । बीउले स्वसमरथता (Viability) ४५ दिनपछि

शिला देवकोटा

परिचय:

मेवाको उत्पत्ति मेक्सिकोबाट भएको हो । नेपालको हावापानी विविध खालको छ । त्यसैले यहाँ विभिन्न फलफुलको उत्पादनको सम्भावना रहेको छ । स्वास्थ्यका लागि अत्यन्त उपयुक्त मेवा शक्तिवर्धक तथा धेरै आम्दानी दिने फल हो । साथसाथै आर्थिक उर्पाजनमा पनि रुपमा किसानलाई टेवा पुऱ्याएको छ । यो फल काँचो हुँदा तरकारीको रुपमा सेवन गरिन्छ र पाकेको फल सिधै खाईन्छ । छाला नरम र मुलायम बनाउन मेवामा पाइने प्यापिन (उबउवप्ल) भन्ने पदार्थको प्रयोग गरिन्छ । भिटामिन ए को राम्रो स्रोत मेवा आयुर्वेदिक औषधि र कस्मेटिक सामग्री बनाउन पनि प्रयोग गरिन्छ । क्यारिकाजान्थिन 'caricaxanthin' भन्ने पिरमेन्टले गर्दा मेवा पहेँलो भएको हो ।

मेवाको मुख्य उत्पादन गर्ने जिल्लाहरु काभ्रेपान्चोक, पर्सा, कैलाली, उदयपुर, दाङ, महोत्तरी, सर्लाही, धनुषा लगाएत हुन । मेवा खेती गर्दा किरा एवम् रोगहरु देखा पर्दछन् तर प्राविधिकहरुको सल्लाह बमोजिम खेती गर्ने हो भने रोग किराहरुलाई सजिलैसँग नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । सरकारी एवम् गैर सरकारी निकायहरुले मेवा खेती र यसले

गुमाउने हुँदा, विरुवा उत्पादन गर्ने वीर्याहरु ताजा हुनु आवश्यक छ। बीउलाई नर्सरी व्याडमा लगभग १ से.मी को गहिराहीमा लगाइन्छ। नर्सरी व्याड १५ देखि २० से.मी सतहमाथि हुनुपर्छ। बीउ २ देखि ३ से.मी को दुरिमा रोपिन्छ र ८ देखि १० सेमी लाईन देखि लाईनको दुरि राख्न सकिन्छ। विरुवा उम्रिएपछि कुहिनबाट बचाउन फाल्गुन अथवा असार साउन ताका नर्सरी व्याडलाई १०.२५ क्यापटानले (२०० ग्राम, १०० लिटर पानीमा) छर्किनुपर्छ र आवश्यक परेको खण्डमा यो प्रक्रिया ४ दिनपछि फेरि दोहोर्‍याइन्छ। विरुवा ४० देखि ५० दिनको भएपछि लगाउनको लागि तयार हुन्छ र उचाई १५ देखि २० से.मी को हुन्छ।

प्लास्टिक भोलामा बीउ जमाउने: मेवाका विरुवा कलिला हुने हुँदा यसलाई खनेर निकाल्दा र रोप्दा विशेष ध्यान दिनुपर्छ। व्याडमा जमाएको बीउ भन्दा प्लास्टिक भोलामा जमाएको बीउबाट राम्रो विरुवा हुर्किन्छन्। २०१५ से.मी को हुन्छ र यसको मोटाई लगभग १५० गजको प्लास्टिक भोला उपयुक्त हुन्छ। माटो, कम्पोस्ट मल र बालुवाको मिश्रणलाई भोलामा हालिन्छ र ४ देखि ५ वटा बीउ प्रत्येक भोलामा रोपिन्छ। विरुवा उम्रिएपछि एउटा विरुवामात्र प्रयोगमा आउँछ। विरुवा ६ महिनाको नहुँदासम्म यसको वर्ग विभाजित गर्न सकिदैन। भाले फूल र पोथी फूल फरक फरक बोटमा फुलोस भनेर एउटा स्थानमा १ भाले विरुवा र ८ देखि १० पोथी विरुवा रोपिन्छ। यसरी लगाउँदा धेरै आन्दानी हुन्छ। एउटा उभयलिङ्गी विरुवा (दष्कभहगर्वी) विरुवा (फलमा भाले भाग र पोथी भाग दुवै भएको) प्रत्येक लगाएको स्थानमा छोडिन्छ।

रोपण (Planting):

मेवा रोप्दा ५० से.मी को खाडल ३ मि को दुरिमा खन्नुपर्छ। त्यसपछि खाडललाई माटो र मलको मिश्रणले पुर्नुपर्छ। कम्पोस्ट मल १५(२० के.जी + १.५ बोन मिल + १ के.जी निम केक मिसाएको मल उपयुक्त हुन्छ। २ महिनाको १५(२० से.मी अग्लो विरुवा खाडलमा रोपिन्छ। रोप्नका लागि उपयुक्त समय चैत(वैशाख, साउन(भदौ अथवा तुसारो नलाने ठाँउमा माघ(फागुन महिनामा हो। प्रायजसो एउटा खाडलमा त्रिभुज आकारमा ३ वटा विरुवा रोपिन्छ र पछि भाले जातका विरुवा हटाईन्छ। कीर्ग हनि डिउ, सोलो, सी ओ ४, पुसा डेलिसिवस,

पुसा म्याजेस्टि जस्ता जातहरु प्रत्येक खाडलमा एउटा विरुवा रोपिन्छ। यी जातहरुको भाले विरुवा पाईने सम्भावना कम नै हुन्छ। विरुवा वेलुकाको समय वा बादल लागेको समयमा रोप्नुपर्छ। विरुवा रोपेपछि दिनहुँ दुई पटक सिँचाई गर्नुपर्छ।

मेवालाई गर्मी महिनाहरुमा हप्ताको एक पटक सिँचाई गरिन्छ भने जाडोका महिनामा भने २ हप्ताको एक पटक गर्दा हुन्छ। विरुवा कुहिनबाट बचाउनको लागि सकेसम्म पानी विरुवा भन्दा अलिक टाढा हुनेगरि सिँचाई गर्नुपर्छ।

छाप्रो लगाएर, ओजेल दिएर हुन्छ कि अरु प्रक्रियाबाट होस् घातक घामको किरण र तातोबाट भने विरुवालाई जोगाउनु पर्छ।

सिँचाई

नियमित सिँचाई गर्नाले फलको गुणस्तरमा सुधार आउनुको साथै उत्पादनमा वृद्धि हुन्छ। मेवाको उत्पादन सुख्खा ठाँउमा भएता पनि सुख्खा दिनहरुमा भने यसलाई सिँचाईको जरुरत पर्छ। मेवालाई गर्मी महिनाहरुमा हप्ताको एक पटक सिँचाई गरिन्छ भने जाडोका महिनामा भने २ हप्ताको एक पटक गर्दा हुन्छ। विरुवा कुहिनबाट बचाउनको लागि सकेसम्म पानी विरुवा भन्दा अलिक टाढा हुनेगरि सिँचाई गर्नुपर्छ। यसको लागि औठी आकार बनाएर सिँचाई गर्दा राम्रो हुन्छ।

मलखाद तथा गोडमेल:

मलखाद तथा खाद्यतत्व दिने कुरा माटोको मलिलोपन, प्रकार तथा गुणस्तरमा निर्भर गर्ने भएतापनि विरुवा रोपेको ४(५ महिनापछि १०-१५ के.जी कम्पोस्ट मल प्रति विरुवा दिने गर्नुपर्छ। १ वर्षको विरुवालाई २०-२५ के.जी कम्पोस्ट मल प्रति विरुवा र ५०० ग्राम सुपर फोस्फेट, २०० ग्राम एम.ओ.पी का दरले प्रयोग गर्न सकिन्छ। मेवालाई नाइट्रोजन र फस्फोरसका साथै क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र सल्फर पनि धेरै मात्रामा चाहिन्छ। १ वर्षको विरुवालाई २०० ग्राम नाइट्रोजन, १०० ग्राम फोस्फोरस र २५० ग्राम पोटासियम चाहिन्छ। पोटासियमको पहिलो मात्रा फागुन चैतमा दिइन्छ भने दोस्रो मात्रा असोज कार्तिकमा दिइन्छ। मेवालाई प्रशस्त मात्रामा सिँचाई गरेर रासायनिक मल दिनुपर्छ। अर्गानिक

मल अथवा कम्पोस्ट मल र फोस्फाटिक मल खाडलमा विरुवा लगाउनु भन्दा पहिले नै प्रयोग गरिन्छ र आधा मात्राको नाइट्रोजन र पोटासियम चाँहि विरुवा छ महिनाको हुँदा फूल फुल्ने समयमा दिइन्छ। मेवालाई नियमित रुपमा गोडमेल गर्नुपर्छ। भारहरु बाट बचाउनका लागि प्याराक्वान्ट १.२-२.५ के.जी/हेक्टर अथवा डिउरन ३.७०-६.१७ के.जी/हेक्टर छर्न सकिन्छ। मेवा आफैमा अन्तरवाली हो। छोटो अवधिको अन्तरवालीको रुपमा मेवा सँगसँगै प्याज, बन्दा, मुला लगाउन सकिन्छ।

फलको विकास:

मेवा फूल फुलेको (४५(६५) दिनमा खानको लागि उपयुक्त हुन्छ। स्वसेचन र आंशिक तथा परसेचन बाट र अन्य माध्यम जस्तै पानी, जीवजनावर, किराहरु बाट पनि फल फल्न मदत पुग्छ। मौरी, पुतली, थ्रिप्स जस्ता किराहरु परागसेचनका मुख्य माध्यम हुन् भन्ने विज्ञहरुको अनुसन्धानबाट पत्ता लागेको छ। विज्ञहरुका अनुसार कीराहरुपछि हावा पनि परागसेचनको लागि मुख्य माध्यम हुन।

फल टिप्ने तथा प्याकेजिङ गर्ने साधारणतया फूल फुलेको ५ देखि ६ महिनामा फल टिप्न योग्य हुन्छ तर यो अवधि ठाउँ अनुसार फरक पर्न पनि सक्छ। फलको रङ हरियोबाट हल्का पहेँलो हुन थालेपछि र चोप सेतो दुध जस्तो हुन छोडेपछि फल पाको भनेर थाहा पाउन सकिन्छ। तराई र भित्री मधेशमा मेवा बसन्त ऋतुका साथै गर्मी महिनाहरुमा पाउन सकिन्छ। फल टिप्दा ध्यान पुर्‍याउनु पर्छ। फल फुट्ने र बिग्रन सक्ने हुँदा, फल सारो हुँदैन राम्रोसँग टिप्नुपर्छ। फललाई प्याक गर्दा बाँसको टोकरी, डोको अथवा काठको कार्टुनमा मिलाएर राख्नुपर्छ र ठोकिन र फुट्नबाट बचाउनका लागि सुख्खा घाँस, पराल अथवा कागजले बेरेर राख्नुपर्छ।

प्यापिन निकाल्ने

मेवा ३०-१०० दिनको हुँदा विहानको १० बजे अगाडि टिप्नु उपयुक्त हुन्छ। फेदबाट टुप्पोसम्म चारवटा चिरा बनाइन्छ। त्यसपछि मेवाबाट निस्केको चोप सिसाको भाँडो अथवा अल्मिनम ट्रेमा जम्मा गरिन्छ। अन्य भाँडाहरु प्रयोग नगरेको नै राम्रो मानिन्छ किनकी प्यापिन सँग रासायनिक प्रतिक्रिया हुन सक्ने धेरै सम्भावना हुन्छ। प्यापिन प्रयोगका लागि उत्तम हुँदैन। ४ वटा चिरा बनाउने प्रक्रिया ३(४ दिनको अन्तरमा ३(

४ चोटिको दरले गरिन्छ ।

चोप घाममा अथवा झ्यरमा ५०-५५ डिग्री सन्टीग्रेडको तापक्रममा सुकाइन्छ । त्यसपछि तरल latex मा पोटासियम मेटावैसलफाइट (०.०५%) सुक्न भन्दा पहिले मिसाइन्छ । सुकेको प्यापिन धुलो बनाएर छानिन्छ र प्लास्टिकमा भण्डार गरिन्छ । प्यापिन निकालेपछि फललाई खानको लागि प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

किराहरु:

जराको जुका (Nematodes)

:भयिष्मयनथलभ प्लअयनलष्टव / एचवतथभिलअजगगिक चभलषयकक प्रजातिका जुकाले मेवामा आक्रमण गर्दछन् । जरामा गाँठाहरु देखा पर्नु र बोट वृद्धिमा रोकावट आउनु भनेको जुका लागेको मानिन्छ । पात पहेँलदै जान्छ र मर्दछ । जरामा लाग्ने जुका नियन्त्रण गर्न निमको पिना ५० ग्राम प्रति बोटका दरले फेदको माटोमा प्रयोग गर्नुपर्दछ ।

फल कुहाउने भिँगा (Fruit flies, *Toxotrypana curvicauda*)

यो विशेष गरि सुख्खा याममा लाग्छ । यी भिँगाले कोषको रस चुस्ने गर्छन् । त्यसपछि पात पहेँलो हुन्छ, चाउरी पर्छ र भर्न थाल्छ । नियन्त्रणका लागि ०.०३५ डाइमिथोयट वा ०.०३५ मिथाइल डिमिटनले उपचार गर्नुपर्छ ।

रोगहरु:

१) फेद कुहने रोग (Collar rot)

यो रोग पिथियम (एथतजफ्फ) प्रजातिको दुसीका कारण लाग्छ । यो रोग लागेको बोटमा जमिनको सतह र माथिको बोटामा सुनिँएको जस्तो हुन्छ । त्यसैगरि माथिका पातहरु पहेँलो हुँदै जान्छन् र अन्त्यमा बोटबाट तल झर्छ । फलपनि भर्ने सम्भावना हुन्छ । बोटका जराहरु पनि कुहिनै जान्छ । यो रोग लाग्न नदिन पानी जम्न नदिने, रोग लागेका बोटलाई उखेलेर फाल्ने गर्नुपर्छ । रोग लाग्न नदिन निम्न उपाय अपनाउनु पर्छ ।

(बोर्डिङ्ग ५:६:५० अथवा क्याप्टान ०.३५ बोटको जरा वरिपरिको माटोमा छर्किने (वियाँलाई एग्रेसान, सिरिसान ३ ग्रामर के.जी का दरले उपचार गर्नुपर्छ ।

२) फल कुहने रोग:

यो रोग ऋर्याभितयतचषजगफ उवधउवध नामक दुसीको कारणले लाग्ने गर्छ । सुरुमा फलमा गोलो आकारको साना धब्बा देखापर्छ र बिस्तारै आकार बढ्दै जान्छ । यस्तो धब्बा पातमा पनि देखिन्छन् । फल र पातहरु भर्न थाल्छन् ।

व्यवस्थापन:

(भरेको पातपतिङ्गर र फलहरु बटुलेर डिस्पोज गर्नुपर्छ ।

(ब्रासिकोल (०.२%) वा विलिटोक्स (५० (०.२%) नियमित रुपमा फूल फुल्ने र फल लाग्ने समयमा छर्नुपर्छ ।

३) बेर्ना कुहने (Damping off)

यो रोग पिथियम (*Pythium sp.*), फाइटोफ्थोरा (*Phytophthora sp.*) र राइजोक्टोनिया (*Rhizoctonia sp.*) नामक दुसीबाट हुने गर्दछ । यो रोग नर्सरीका बिरुवामा वर्षाको समयमा देखा पर्छ । नर्सरीमा पानी जमेमा, माटोमा चिस्यान अत्यधिक भएमा र तापक्रम २५ डि.से. भन्दा बढी भएमा रोग फैलिन्छ । यो रोग व्यवस्थापनका लागि निम्न उपाय अपनाउनु पर्छ ।

(२% फर्मालिन छर्ने

(बीउलाई ब्लाइटक्सले उपचार गर्ने (२ ग्राम प्रति के.जी बीउका दरले)

(नर्सरी ब्याडलाई १५ बोर्डोमिक्चरले उपचार गर्ने ।

(सिँचाई कम गर्ने गर्नुपर्छ ।

४) खराने रोग (Powdery mildew)

यो रोग ओइडियम क्यरिकाइ (इष्मफ्फ अवचषवभ) प्रजातिको दुसीका कारण लाग्छ । दुसीका जीवाणु हावाले उडाएर एक बोटबाट अर्को बोटमा पुर्‍याउँछ । यो रोग लागेमा सुरुमा पातको तल्लो सतहमा साना साना पहेँला रङका थोप्ला देखा पर्छन् । रोग बढेपछि थोप्लाका वरिपरि सेतो दुसी देखा पर्छ र माथि फैलिदै गएर पातमा खरानी छरे जस्तो देखिन्छ । यो लक्षण पातमा मात्र नभई डाँठ, फलमा पनि देखिन्छ । व्यवस्थापनका लागि सल्फेक्स वा इन्सफ जस्ता सल्फरयुक्त विषादि छर्नुपर्छ । विषादि २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर छर्नुपर्दछ ।

५) गोलो थोप्ले रोग (एबउवथव चप्लन कउयत)

यो रोग भाइरसले लाग्छ । रोगी बोटका डाँठ, पात र फलमा गोलागोला औँठी जस्ता धब्बा देखिन्छन् । रोगी बोट राम्रोसँग बढ्न पाउँदैनन् । लाही किराले यो रोग एक बोटबाट अर्को बोटमा सार्दछ । रोग व्यवस्थापन गर्न लक्षण देखा पर्नासाथ त्यस्ता बोट उखेलेर नष्ट गर्नुपर्छ र लाही किरा नियन्त्रण गर्न मालथियान २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रयोग गर्नुपर्छ ।

बी.एस्सी एजी, पृथु टेक्निकल कलेज, लमही दाङ ।

मानव-वन्यजन्तु द्वन्द्व कम गर्न निर्देशन

काठमाडौँ, साउन ६, कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्री गिता चौधरीलाई मानव(वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन सम्बन्धी गठित समिति (टास्क फोर्स)ले अन्तरिम प्रतिवेदन पेश गरेको छ ।

बैठकमा मन्त्रीले विशेषगरी देशका विभिन्न जिल्लामा बाँदरका कारण किसानले भोगिरहेका समस्या अत्यन्त गम्भीर बन्दै गएको उल्लेख गर्दै यसको दीर्घकालीन र व्यावहारिक समाधान खोज्न सरकार प्रतिबद्ध रहेको बताउनुभयो । उहाँले बाँदरका कारण बाली नष्ट हुने, किसान विस्थापित हुने तथा कृषि उत्पादनमै प्रत्यक्ष असर परेको विषयलाई प्राथमिकताका साथ उठाउँदै यस समस्यालाई केवल वन्यजन्तु संरक्षणको दृष्टिले मात्र नभई किसानको जीविकोपार्जन र खाद्य सुरक्षसँग जोडिएको राष्ट्रिय मुद्दाका रूपमा हेर्नुपर्ने धारणा राख्नुभयो ।

मन्त्री चौधरीले टास्क फोर्सलाई बाँदर व्यवस्थापनका लागि वैज्ञानिक, कानुनी तथा व्यावहारिक उपायहरू समेटिएको स्पष्ट कार्ययोजना तयार गर्न निर्देशन दिनुभयो । साथै प्रभावित क्षेत्रको वास्तविक अवस्था अध्ययन गरी स्थानीय तह, सरोकारवाला निकाय, विज्ञ तथा समुदायसँग समन्वय गरेर कार्यान्वयनयोग्य समाधान अघि बढाउनुपर्नेमा जोड दिनुभयो ।

बैठकमा टास्क फोर्सले मानव(वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणका लागि तयार पारिएको अन्तरिम प्रतिवेदन पेश गर्दै बाँदरसहित अन्य वन्यजन्तुबाट हुने क्षति न्यूनीकरण, क्षतिपूर्ति प्रणाली सुधार, जनचेतना अभिवृद्धि तथा दीर्घकालीन व्यवस्थापनका विभिन्न सुझाव प्रस्तुत गरेको थियो ।

मन्त्रीज्यूले प्राप्त सुझावहरूको अध्ययन गरी आवश्यक नीतिगत निर्णय, कानुनी सुधार तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनमाफत मानव(वन्यजन्तु द्वन्द्व न्यूनीकरणमा मन्त्रालय दृढताका साथ अघि बढ्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभयो ।

बराह एगो फुड्सद्वारा शतप्रतिशत प्राकृतिक बराह मोरिङ्गा सार्वजनिक

काठमाडौं, सुनसरी, असार २६, स्वास्थ्यप्रति नागरिकको बहुदो सचेतनासँगै शरीरको प्रतिरोधात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्न तथा

विभिन्न रोगको जोखिम न्यूनीकरणमा उपयोगी मानिएको मोरिङ्गा (सजिवन/शितलचिनी)लाई शतप्रतिशत प्राकृतिक रूपमा उत्पादन गरी बराह एगो फुड्सले 'बराह मोरिङ्गा' बजारमा ल्याएको छ।

राजधानीमा शनिबार आयोजित एक कार्यक्रममा महिला आर्थिक सशक्तीकरणकी अगुवा नेतृ तथा पूर्वमन्त्री भगवती चौधरीले उत्पादनको औपचारिक सार्वजनिक गर्दै प्राकृतिक र शुद्ध खाद्य उत्पादनले स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने बताइन्।

उनले सुनसरीको बराहक्षेत्र (१ मा उत्पादन गरिएको बराह मोरिङ्गा भिटामिन, खनिज तथा प्रोटीनको उत्कृष्ट स्रोत भएको उल्लेख गर्दै यसले शरीरको प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउनुका साथै स्वस्थ जीवनयापनमा सहयोग पुग्ने विश्वास व्यक्त गरिन्। स्थानीय उत्पादनलाई व्यावसायीकरण गर्दै महिला उद्यमशीलता र युवा स्वरोजगारलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले यो अभियान अघि बढाइएको उनको भनाइ थियो।

पूर्वमन्त्री चौधरीका अनुसार मोरिङ्गाले शरीरलाई आवश्यक पोषक तत्व उपलब्ध गराउनुका साथै शरीरमा रहेका विषाक्त पदार्थ बाहिर निकाल्न सहयोग पुऱ्याउँछ। मधुमेह, उच्च रक्तचाप लगायत जीवनशैलीसँग सम्बन्धित समस्यामा समेत यसको उपयोगिता रहेको उनले उल्लेख गरिन्। मोरिङ्गाको फल स्वादिष्ट र पोषणयुक्त भएकाले यसको उत्पादन र उपभोग विस्तार गर्न आवश्यक रहेको उनले जोड दिइन्। ग्रामीण महिला उत्सुकता विकास मञ्चको प्राविधिक व्यवस्थापनमा स्थानीय आदिवासी तथा जनजाति महिलाहरूको सक्रिय

सहभागितामा उत्पादन गरिएको बराह मोरिङ्गालाई देशव्यापी रूपमा विस्तार गर्दै ग्रामीण क्षेत्रमा महिला उद्यमशीलता र युवाको स्वरोजगार प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिइएको आयोजकले जनाएको छ।

कार्यक्रममा युएनडिपी, डी जेड आइ फाउन्डेसन र एलडब्ल्यूआरको वित्तीय तथा प्राविधिक सहयोगमा सञ्चालन गरिएको यस परियोजनाले स्थानीय उत्पादनलाई व्यावसायीकरण गर्दै ग्रामीण अर्थतन्त्र सुदृढ बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा व्यक्त गरिएको थियो।

सो अवसरमा समाज कल्याण परिषद्का पूर्व सदस्य सचिव डिल्ली भट्ट, राजश्री विश्वविद्यालयका परीक्षा नियन्त्रक डा. श्यामकिशोर महतो, फरवार्ड माइक्रोफाइनान्सका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत कृष्णप्रसाद भट्टराई, किसान नेटका अध्यक्ष सूर्य भुसाल लगायतका वक्ताहरूले मोरिङ्गाको पोषण तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी महत्वबारे चर्चा गर्दै यसको उत्पादन विस्तारले महिला सशक्तीकरण र ग्रामीण अर्थतन्त्रलाई थप गतिशील बनाउने धारणा राखे।

कार्यक्रममा बराह मोरिङ्गा नियमित सेवन गरिरहेका व्यक्तिहरूले आफ्ना स्वास्थ्य अनुभवसमेत साझा गरेका थिए। उनीहरूले मोरिङ्गा पोषक तत्वको उत्कृष्ट स्रोत भएको उल्लेख गर्दै उत्पादनलाई अझ गुणस्तरीय, आधुनिक प्याकेजिङसहित अन्तर्राष्ट्रिय बजारसम्म विस्तार गर्न सुझाव दिएका थिए।

फरवार्ड नेपालका प्रमुख कार्यकारी निर्देशक द्रव्यराज चौधरीले बराह मोरिङ्गाको उत्पादनमा शुद्धता र गुणस्तरलाई प्राथमिकता दिइएको बताउँदै आगामी दिनमा यसको उत्पादन, ब्रान्डिङ र बजार विस्तारलाई थप व्यवस्थित गर्दै लैजाने प्रतिवद्धता व्यक्त गरे।

ग्रामीण महिला उत्सुकता विकास मञ्चको प्राविधिक व्यवस्थापनमा स्थानीय आदिवासी तथा जनजाति महिलाहरूको सक्रिय सहभागितामा उत्पादन गरिएको बराह मोरिङ्गालाई देशव्यापी रूपमा विस्तार गर्दै ग्रामीण क्षेत्रमा महिला उद्यमशीलता र युवाको स्वरोजगार प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिइएको आयोजकले जनाएको छ।

खाद्य प्रविधि

खाद्य प्रशोधन प्रविधि तालिम ४८ पटक, खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया सहित ४९ पटक, खाद्य/दाना सम्बन्धी ऐन नियम मापदण्ड कार्यन्वयनका लागि स्थानीय तहसँगको समन्वयमा खाद्य व्यवसायीहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम ९ पटक, स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा स्ट्रिटफुडको स्वच्छता, रंगको प्रयोग, खाद्य पदार्थको सिधा सम्पर्क (म्पचभअत अयलतबअत) मा आउने कागजको प्रयोग सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम ८४ पटक, Anti-microbial resistance (AMR) सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम ८ पटक, खाद्य स्वच्छता प्रणाली व्यवस्थापन सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गोष्ठी १३ पटक, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा बजार अनुगमन निरीक्षणमा संलग्न पदाधिकारी एवं कर्मचारीहरूलाई खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर सम्बन्धी अभिमुखीकरण ६ पटक, खाद्य पदार्थमा औद्योगिक ट्रान्स फ्याट नियमन सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गोष्ठी ४ पटक, होमस्टे/होटल/रेस्टुरेन्ट/क्यान्टिन सञ्चालकहरूलाई खाद्य स्वच्छता सम्बन्धी तालिम ५२ पटक सम्पन्न गरिएको थियो। (यस आ. व. मा ३२ पटक नसर्ने रोगहरू (Non-communicable Diseases) न्यूनीकरणका लागि खाने बानीमा सुधार सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम, १ पटक Nutritional Labelling सम्बन्धी / Food Fortification सम्बन्धी सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको थियो। त्यसैगरी, परम्परागत खाद्य पदार्थको रेसिपी, प्रविधि र प्रोफाइल तयार गरिनुका साथै ४ पटक खाद्य पदार्थको पोषक तत्व/गुणस्तर बारे सर्भिलेन्स र १ पटक थारु परिकारहरूको अध्ययन, अनुसन्धान, परिकार विकास, पौष्टिक तत्व विश्लेषण तथा Product Stability को अध्ययन गरिएको थियो।

अन्त्यमा, खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर सम्बन्धी विभिन्न समाचार सामाग्री महत्वका साथ प्रकाशन तथा प्रसारण गरी आम उपभोक्ताहरूलाई सुसूचित गर्न पत्रकार मित्रहरूले पुऱ्याउनु भएको योगदानको उच्च कदर गर्दै आगामी दिनमा पनि आम उपभोक्ता वर्गमा जनचेतना जगाउने कार्यमा सहयोग प्राप्त हुने विभागले आशा एवं विश्वास लिएको छ।

मन्त्री चौधरीको कृषि वस्तु बजारीकरणमा जोड जोड

काठमाडौं साउन १२, सन् २०१४ देखि केन्द्रमा रहेको नरेन्द्र मोदी सरकारले किसानहरूको आय दोब्बर बनाउने लक्ष्यसहित कृषि क्षेत्र सुधारका लागि निरन्तर विभिन्न योजनाहरू कार्यान्वयन गर्दै आएको छ। यसै सन्दर्भमा भारतीय संसदले कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित तीनवटा कानून पारित गरेको थियो। यी कानूनहरूलाई कृषि क्षेत्रका लागि एउटा महत्वपूर्ण परिवर्तनकारी कदमका रूपमा हेरिएको छ, जसले निजी क्षेत्रलाई कृषिमा उल्लेखनीय रूपमा लगानी गर्ने वातावरण सिर्जना गरेको छ।

धेरै अर्थशास्त्रीहरू नयाँ लागू गरिएका यी कानूनहरू किसानका लागि वरदान सावित हुनेमा सहमत छन्। उनीहरूका अनुसार यसले कृषि उत्पादनको लागत घटाउनुका साथै किसानको आमदानी पनि बढाउनेछ। 'एक राष्ट्र, एक बजार'को अवधारणाले किसानहरूलाई बिचौलियाको शोषणबाट मुक्त गर्ने विश्वास गरिएको छ। नयाँ कानूनहरूले राष्ट्र, उत्पादक र उपभोक्ता सबैलाई लाभ पुर्याउने अपेक्षा गरिएको छ। यसबाट बिचौलियाको प्रभाव घट्ने, पैरवीको संस्कृति अन्त्य हुने र कृषि क्षेत्र थप विकेन्द्रीकृत हुने विश्वास गरिएको छ।

सन् १९९१ मा भारतमा आर्थिक तथा बैकिङ सुधारको घोषणा गरिएको थियो, जसअन्तर्गत देशलाई लाइसेन्स राजबाट मुक्त गर्ने तथा औद्योगिक र बैकिङ क्षेत्रमा व्यावसायिक नियमहरूलाई उल्लेखनीय रूपमा सरल बनाउने काम गरिएको थियो।

तर त्यसबेला कृषि क्षेत्रमा यस्ता सुधार लागू भएका थिएनन्। अहिले केन्द्रको मोदी सरकारले कृषि क्षेत्रमा विशेष सुधार कार्यक्रम लागू गर्ने निर्णय गरेको छ, जसलाई अत्यन्तै साहसिक कदमका रूपमा लिन सकिन्छ। यो सुधार कार्यक्रम सन् १९९१ मा लागू गरिएका आर्थिक सुधारभन्दा पनि महत्वपूर्ण सावित हुने अपेक्षा गरिएको छ। आज कृषिको मुख्य समस्या उत्पादन होइन, बजारीकरण हो। भारतको विद्यमान व्यवस्थाअनुसार किसानहरूले कृषि उपज बजार समिति (एपीएमसी) मार्फत मात्र आफ्नो उत्पादन बिक्री गर्न सक्थे।

कृषि उत्पादन सायद यस्तो एकमात्र वस्तु थियो, जसको बिक्री मूल्य उत्पादक किसानले

होइन, बजार समितिका सदस्यहरूले निर्धारण गर्थे। फलस्वरूप किसानहरूले कतिपय अवस्थामा उत्पादन लागतसमेत उठाउन नसक्ने अवस्था सिर्जना हुन्थ्यो।

अब भने कानून संशोधन गरी किसानहरूलाई आफ्नो उत्पादन सिधै प्रशोधन उद्योग, निर्यातकर्ता तथा कृषि उत्पादन खरिद गर्ने संस्थाहरूलाई बिक्री गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ। मूल्य किसान र खरिदकर्ता संस्थाबीच आपसी सहमतिमा निर्धारण हुनेछ।

यस परिवर्तनसँगै कृषि उपज बजार

समितिको प्रतिस्पर्धाको सामना गर्नुपर्नेछ र बजारको वास्तविक मूल्यअनुसार कारोबार गर्न बाध्य हुनेछन्। यसरी समितिहरूको एकाधिकार अन्त्य भई किसानहरू प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित हुने अपेक्षा गरिएको छ। साना तथा सीमान्त किसानहरूले अब एकजुट भएर किसान उत्पादक संगठन (एफपीओ) गठन गर्न सक्नेछन् र त्यसैमार्फत आफ्नो कृषि उत्पादन सिधै सम्बन्धित संस्थाहरूलाई बिक्री गर्न सक्नेछन्। यसबाट कृषि उपज बजार समितिमाथिको उनीहरूको निर्भरता कम हुनेछ।

कृषि बजारमा आएको यस परिवर्तनका कारण किसानहरूले आफ्नो उत्पादनको उचित मूल्य पाउने र शोषणबाट मुक्त हुने अपेक्षा गरिएको छ।

त्यसैगरी, आवश्यक वस्तु ऐनअन्तर्गत सरकारले कुनै पनि कृषि उत्पादनको भण्डारण सीमा निर्धारण गर्न सक्ने व्यवस्था थियो। कुनै पनि व्यापारीले तोकिएको सीमाभन्दा बढी कृषि उत्पादन भण्डारण गर्न पाउँदैनथ्यो।

यस व्यवस्थाले निजी क्षेत्रलाई शीतभण्डार तथा गोदाम निर्माणमा लगानी गर्न निरुत्साहित गरिरहेको थियो, किनकि भण्डारण सीमा कहिले लागू हुन्छ भन्ने निश्चित हुँदैनथ्यो। वास्तवमा आवश्यक वस्तु ऐनको सुरुवात सन् १९४३ को अनिकालका बेला भएको थियो, जब कृषि उत्पादन सीमित थियो र कृत्रिम अभाव रोकन भण्डारणमा सीमा लगाइएको थियो।

तर अहिले भारतमा पर्याप्त खाद्यान्न मौज्जात रहेकाले यस्तो व्यवस्था आवश्यक नरहेको निष्कर्ष निकाल्दै केन्द्र सरकारले आवश्यक वस्तु ऐनमा व्यापक संशोधन गरेको छ। अहिलेसम्म किसानहरूले प्रायः चालु वर्षको बजार मूल्य हेरेर अर्को वर्ष कुन बाली लगाउने भन्ने निर्णय गर्दै आएका थिए।

उदाहरणका लागि, कुनै वर्ष प्याजको मूल्य उच्च भए धेरै किसानले अर्को वर्ष प्याज खेती गर्थे। फलस्वरूप उत्पादन अत्यधिक बढेर मूल्य घट्ने र किसानले ठूलो घाटा व्यहोर्नुपर्ने अवस्था आउँथ्यो।

यही समस्याको समाधानका लागि करार खेती (कन्ट्र्याक्ट फार्मिङ) को व्यवस्था लागू गरिएको छ। यस प्रणालीअन्तर्गत किसानहरूले आफ्नो संगठनमार्फत उत्पादनको भविष्यको मूल्य पहिले नै तय गरी खरिदकर्ता संस्थासँग सम्झौता गर्न सक्नेछन्। त्यसपछि सोही मूल्यका आधारमा उत्पादन गर्ने भएकाले बजार मूल्यको अनिश्चितताबाट जोगिन सकिनेछ। यसका लागि भने किसानहरूले उत्पादनको गुणस्तर सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ। यस्तो व्यवस्थाले किसानहरूले आफ्नो उत्पादनको उचित मूल्य प्राप्त गर्ने विश्वास गरिएको छ।

सन् २०१४ मा मोदी सरकार सत्तामा आएपछि कृषि सुधार कार्यक्रम तथा कृषि पूर्वाधार विकासलाई निरन्तर प्राथमिकता दिइएको छ। केन्द्र सरकारले किसानको

आय बढाउन विभिन्न कार्यक्रममार्फत निरन्तर लगानी गर्दै आएको छ ।

साना तथा सीमान्त किसानका लागि कृषिसँगै पशुपालन पनि महत्त्वपूर्ण आयआर्जनको स्रोत भएकाले केन्द्र सरकारले देशको दुग्ध उत्पादन दोब्बर बनाउने लक्ष्य लिएको छ । त्यसैगरी नील अर्थतन्त्र (मत्स्यपालन) र बागवानीलाई पनि विशेष प्राथमिकता दिइएको छ ।

नीति आयोगका अनुसार किसानको आय दोब्बर बनाउन कुल आम्दानीको करिब ७० प्रतिशत कृषि र ३० प्रतिशत पशुपालनबाट आउनुपर्नेछ । साथै किसानहरू उच्च मूल्यका वाली, जस्तै फूल, तरकारी, फलफूल र बागवानीतर्फ आकर्षित हुनुपर्ने आवश्यकता औल्याइएको छ । पर्याप्त पानी भएका क्षेत्रमा जलस्रोतको बहुउद्देश्यीय उपयोगमा पनि जोड दिइएको छ ।

केन्द्र सरकारले मत्स्यपालन प्रवर्द्धनका लागि रु.२०,००० करोड, दुग्ध उत्पादन विस्तारका लागि रु.१५,००० करोड, मौरीपालनका लागि रु.५०० करोड तथा बागवानी विकासका लागि पनि उल्लेखनीय बजेट विनियोजन गरेको छ ।

पहिलो पटक केन्द्र सरकारले किसानको हितलाई केन्द्रमा राखेर यति ठूलो स्तरमा कृषि क्षेत्रमा लगानीको घोषणा गरेको हो । देशमा १० लाख हेक्टर जमिनमा जडीबुटी खेती विस्तार गर्ने तथा ५० जिल्लामा ५० वटा बागवानी क्लस्टर स्थापना गर्न रु.१०,००० करोड छुट्याइएको छ ।

भारतमा विभिन्न कृषि उत्पादनको ५ देखि १८ प्रतिशतसम्म वाली कटानीपछि नष्ट हुने गरेको छ । यो क्षति न्यूनीकरण गर्न सके कृषि उत्पादकत्व १० देखि १५ प्रतिशतसम्म बढाउन सकिनेछ र किसानको अतिरिक्त आम्दानी पनि वृद्धि हुनेछ । यसका लागि एकीकृत भण्डारण प्रणाली आवश्यक मानिएको छ । यस्तो प्रणालीमा वाली कटानीपछि चिस्यान व्यवस्थापन, सुकाउने, धुने, ग्रेडिङ गर्ने तथा छिटो शीतभण्डारसम्म पुर्‍याउने व्यवस्था समावेश हुन्छ ।

हाल भारतको भण्डारण क्षमता ३ करोड ६६ लाख टन रहेको छ । यस क्षमतालाई थप विस्तार गर्नुका साथै उपलब्ध संरचनाको प्रभावकारी उपयोग गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याइएको छ ।

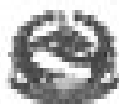
अहिले अधिकांश भण्डारण सुविधा सीमित कृषि उत्पादनका लागि मात्र प्रयोग भइरहेकाले सबै नाश हुने कृषि उत्पादनलाई समेट्ने गरी संरचना विस्तार गर्नुपर्ने

देखिएको छ । ठूला शीतभण्डारमा छुट्टाछुट्टै च्यानल निर्माण गरी एकै समयमा विभिन्न उत्पादन सुरक्षित रूपमा भण्डारण गर्न सकिने व्यवस्था गर्न सकिन्छ ।

यसबाट कटानीपछिको क्षति कम भई किसानको आम्दानी बढ्नेछ । कृषि क्षेत्रमा प्रायः 'उत्पादन संरक्षण गर्नु भनेको उत्पादन बढाउनु बराबर हो' भन्ने मान्यता छ । यही अवधारणाअनुसार केन्द्र सरकारले कृषि पूर्वाधार विकासका लागि रु.२,००,००० करोड लगानी गर्ने तथा नयाँ शीतभण्डार र गोदाम निर्माण गर्ने निर्णय गरेको छ ।

कृषि क्षेत्रलाई खाद्य प्रशोधन उद्योगसँग नजोडेसम्म किसानहरूले आफ्नो उत्पादनको उचित मूल्य पाउन नसक्ने भएकाले केन्द्र सरकारले रु.१०,००० करोड विनियोजन गरी साना तथा घरेलु स्तरमा दुई लाख खाद्य प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने लक्ष्य राखेको छ । भारतका करिब सात लाख

गाउँमध्ये दुई लाख गाउँमा यस्ता उद्योग स्थापना भएपछि यसको प्रत्यक्ष लाभ किसानहरूले पाउने अपेक्षा गरिएको छ । देशका विभिन्न क्षेत्रका कृषि उत्पादनहरूको आफ्नै विशेषता रहेकाले तिनलाई ब्रान्डिङ गरेर अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रवर्द्धन गर्ने योजना पनि बनाइएको छ । उदाहरणका लागि बिहारको मखाना, उत्तर प्रदेशको आँप र लिची तथा आन् प्रदेशको खुर्सानीजस्ता उत्पादन निर्यातका लागि विशेष निर्यात(उन्मुख प्रशोधन तथा बजार प्रणाली विकास गरिनेछ । त्यसैगरी देशभर रहेका ५३ करोड दुग्धजन्य पशुमा व्यापक रूपमा खोप अभियान सञ्चालन गरिनेछ, जसबाट रोगको जोखिम घट्ने र किसान प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित हुने अपेक्षा गरिएको छ । ऋण माफी योजनाभन्दा कृषि तथा ग्रामीण क्षेत्रमा लगानी बढाउनु दीर्घकालीन रूपमा बढी प्रभावकारी हुने निष्कर्ष छ ।

बगनासकाली गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

चिर्तुङ्गधारा, पाल्पा, सुम्बिनी प्रवेश

सूचना । सूचना II सूचना III

व्यक्तिगत घटना बर्ता (जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाई सराई र सम्बन्धविच्छेद) जस्ता घटना समाचारी छर्ता गरिने ।

- ❖ बालविवाहलाई निषेधित गरिने र विवाह गर्ने उमेर १८ वर्षपछि मात्र गरिने/गराउन पत्रल गरिने ।
- ❖ सार्वजनिक जग्गाका घर/दहना निर्माण नगरिने र सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण गरिने ।
- ❖ कर विर्नु सबै नागरिकको कर्तव्य हो । 'कर तिर्ने, सबै नागरिकको परिचय दिने ।'
- ❖ सबै बालबालिकालाई विद्यालय पठाउने । बालबालिकालाई शिक्षाबाट लम्बित नगरिने साथै खानेपानी र शौचालयको अभाव नगर्ने ।
- ❖ लैङ्गिक हिंसाविरुद्धको आवाज बुलन्द गरिने र त्यसको अन्त्य गरिने ।
- ❖ उपभोक्ता आचारसंहिता पालना गरिने ।
- ❖ दुर्लभनीबाट बच्ने र बचाउने ।
- ❖ अपात, जेष्ठनागरिक र एकल महिलाको परिचरपत्र समायोजिने । अधिकारको पूर्ण उपभोग गरिने ।
- ❖ सामाजिक स्वास्थ्य विमा गराउने र अपातको फाइदा उठाउने ।

समृद्ध बगनासकाली गाउँको सारः

समृद्ध विकासको दिगो आधार

इन्जिनियर्स सोसाइटी र नामियाले कृषि यान्त्रिकीकरणको दिगो विकासमा सहकार्य गर्ने

काठमाडौँ साउन १५, नेपालको कृषि यान्त्रिकीकरण क्षेत्रको दिगो विकास तथा प्रवर्द्धनका लागि नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटी र नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघ (नामिया)बीच समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर भएको छ ।

समझदारी अनुसार कृषि इन्जिनियरिङ अध्ययन पूरा गरेका जनशक्तिका लागि प्रयोगात्मक प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिने भएको छ। कृषि यान्त्रिकीकरणसँग सम्बन्धित संयुक्त अनुसन्धान तथा अध्ययन, तालिम, प्राविधिक ज्ञान आदानप्रदान र क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने सहमति भएको छ।

समझदारीपत्रमा नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटीका अध्यक्ष डा. जीत बहादुर चन्द र नामियाका अध्यक्ष कृष्ण शर्माले हस्ताक्षर गरेका हुन्। समझदारीपछि, नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटीका अध्यक्ष चन्दले कृषि यान्त्रिकीकरणको विकासका लागि प्राविधिक ज्ञान र व्यावसायिक क्षेत्रबीचको सहकार्य आवश्यक रहेको बताए। यस सहकार्यबाट कृषि इन्जिनियरिङका नवस्नातकलाई व्यावहारिक ज्ञान तथा अनुभव हासिल गर्ने अवसर मिल्नुका साथै कृषि यान्त्रिकीकरणको क्षेत्रमा आवश्यक दक्ष जनशक्ति उत्पादनमा सहयोग पग्ने विश्वास व्यक्त गरे।

नामियाको अध्यक्ष शर्माले कृषि यान्त्रिकीकरणलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन प्राविधिक तथा व्यवसायी क्षेत्रबीच सहकार्य अपरिहार्य रहेको बताए । उनले अनुसन्धान, तालिम र प्राविधिक ज्ञानको आदानप्रदानमार्फत कृषि क्षेत्रमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग बढाउन तथा किसानको उत्पादन लागत घटाउँदै उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सहयोग पुग्ने धारणा व्यक्त गरे ।

दुवै संस्थाबीचको यस सहकार्यले नेपालको कृषि यान्त्रिकीकरण क्षेत्रको आधुनिकीकरणसँगै दक्ष जनशक्ति विकास गर्न र कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित व्यवसायी तथा शैक्षिक क्षेत्रबीचको सहकार्यलाई थप सुदृढ बनाउन योगदान पुर्याने अपेक्षा गरिएको छ ।

नेपाल कृषि इन्जिनियर्स सोसाइटी कृषि इन्जिनियरिङ क्षेत्रको व्यावसायिक संस्था हो, जसले कृषि इन्जिनियरहरूको व्यावसायिक क्षमता, प्राविधिक ज्ञान, अनुसन्धान तथा नवप्रवर्तनलाई प्रवर्द्धन गर्दै आएको छ। सन् १९९० मा स्थापना भएको सोसाइटीले कृषि इन्जिनियरिङलाई आधुनिक कृषिको महत्वपूर्ण आधारका रूपमा स्थापित गर्न, इन्जिनियरहरूको पेशागत अधिकार र क्षमता अभिवृद्धि गर्न तथा सरकार, शैक्षिक संस्था र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरी कृषि विकासमा प्राविधिक योगदान पुऱ्याउने उद्देश्य राखेको छ ।

नेपाल कृषि मेशिनरी व्यवसायी संघ (नामिया) कृषि यान्त्रिकीकरण तथा कृषि मेशिनरी व्यवसायसँग सम्बन्धित व्यवसायीहरूको छाता संस्था हो । वि.सं. २०७१ मा स्थापना भएको संघमा कृषि औजार तथा प्रविधिका उत्पादक, आयातकर्ता, वितरक, खुद्रा व्यवसायी र वर्कसप सञ्चालकसहित ४४० भन्दा बढी सदस्य आवद्ध छन्। संघले कृषि मेशिनरीको प्रयोग र प्रविधि हस्तान्तरणलाई प्रोत्साहन, व्यवसायी तथा प्राविधिकको क्षमता विकास, तालिम सञ्चालन र कृषि यान्त्रिकीकरणसम्बन्धी नीतिगत सुधारका लागि सरकार तथा विकास साझेदारसँग सहकार्य गर्दै आएको छ ।

7152

लिखु गाउँपालिका गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भलाद्वारी डाँडा, नुवाकोट, बागमती प्रदेश

लिखु गाउँपालिकाको अनुरोध !!!

- ❖ कृषि र जलसिंचन बन्नुलाई छुट्टा-छुट्टै सम्वित्तमा राख्ने गर्नु नभएता,
 - ❖ बस्ती जलवायु परिवर्तन प्रति सचेत गरी,
 - ❖ कृषि उत्पादनमा असर पर्ने खानेकाने अतिविधि अपनाऔं,
 - ❖ माटीको अतिउपयोग घटाउने कार्यमा सहयोग पुऱ्याऔं ।
 - ❖ जैविक विविधताको संरक्षण गरी,
 - ❖ पानीको मुहान, पानी पछिरोको संरक्षण गरि सम्वत् खानेपानीको व्यवस्था गरी ।

सम्बन्धित विषयको आफ्नै
जम्मा, शिक्षा र स्वास्थ्य

[illegible]

दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवसमा मन्त्री चौधरीको शुभकामना

कृषि, वन तथा पर्यावरण मन्त्रालय माननीय मन्त्री गिता चौधरी 'दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवस, २०८३'को अवसरमा शुभकामना व्यक्त गरेका छन् ।

काठमाडौं साउन १६, “कोदोबाली संरक्षण र प्रवर्धन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा संवर्धन” भन्ने नाराका साथ मनाइँदै गरिएको दोस्रो राष्ट्रिय कोदो दिवसको अवसरमा सबै किसान तथा सरोकारवालामा शुभकामना व्यक्त गर्दछु । कोदो लगायतका विभिन्न कोदोजन्य बालीहरु देशमा खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कायम गर्न एवं जलवायु परिवर्तनका कारण कृषि उत्पादनमा बढ्दै गएको जोखिम र चुनौतिलाई कम गर्न उपयोगी छन् । नेपालमा ऐतिहासिक रुपमा नै कोदोजन्य बालीको खेती र उपभोग हुने गरेकोमा विभिन्न कारणले यी बालीको खेती र उपभोग निरन्तर घट्ने क्रममा रहेको पाइन्छ तथापी, पछिल्ला केहि वर्षहरूमा यसको बहुआयामिक महत्व बारे सचेतना बढेको कारण कोदोजन्य बालीहरुको उत्पादनको माग बढिरहेको देखिन्छ । यस परिप्रेक्ष्यमा आन्तरिक रुपमा खाद्य सुरक्षा र पोषण सुधार तथा आयात प्रतिस्थापन र किसानको आम्दानी वृद्धि गर्नको लागि कोदोजन्य बालीको भूमिका महत्वपूर्ण हुने देखिएको सन्दर्भमा यस दिवसको विशेष महत्व छ ।

नेपाल सरकारले विगत देखिनै कोदोजन्य बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि एवं व्यवसायीकरणमा विभिन्न नीतिगत सहयोग लगायत संरक्षण एवं प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरि आएको छ । यस क्रममा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद अन्तर्गतको राष्ट्रिय जीन बैंकमा कोदोजन्य बालीका १३०० सय भन्दा बढि रैथाने प्रजाति संरक्षित छन् भने वीउ विजन ऐन, २०४५ को संसोधन मार्फत रैथाने तथा स्थानीय जातको राष्ट्रिय वीउ विजन समितिमा दर्ताको सरल व्यवस्था गरिएको छ । यसैगरी प्रदेश सरकार र स्थानीय तहसंगको सहकार्यमा कोदोजन्य बालीको संरक्षण र मूल्य श्रृंखला विकास लक्षित रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम' र कृषि जैविक विविधता संरक्षण कार्यक्रम' विगत सात वर्षदेखि सञ्चालनमा रहेका छन् ।

यसै कार्यक्रमको फलस्वरुप विद्यालय दिवाखाजा र सरकारी कार्यालयमा स्थानीय कोदोजन्य परिकारलाई प्राथमिकता दिने चलन बढ्दै गएको छ भने निजी क्षेत्रले रैथाने हाटबजार र कोशेलीघर सञ्चालन गरी बजार प्रवर्धनमा सहयोग गरिरहेको छ । साथै, देशका विभिन्न भागमा कृषक समूह, सहकारी र सामुदायिक वीउ बैंकहरूले कोदोजन्य बालीको उत्पादन, संरक्षण र वजारीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान दिइरहेका छन् । यी प्रयासहरूलाई निरन्तरता दिनुको साथै आगामी दिनमा कोदोजन्य बालीको संरक्षण र प्रवर्द्धनको लागि सम्वद्ध सबै पक्षसंग मिलेर कार्य गर्ने सन्दर्भमा वर्तमान सरकारको प्रतिवद्धता पनि व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अन्त्यमा, यस कोदो दिवसले सम्पूर्ण सरोकारवालालाई कोदोजन्य बालीको महत्वबारे जागरुक बनाई उत्पादन र उपभोग वृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा र दिगो कृषि प्रणाली निर्माणमा प्रेरित गरोस् भन्ने विश्वासका साथ स्वस्थ, समृद्ध र आत्मनिर्भर नेपाल निर्माणमा कोदोजन्य बालीले सशक्त भूमिका खेल्न सफल होस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

भीमदत्त पन्तको बलिदानलाई खेर जान दिनेछैनौं: राजेन्द्र पाण्डे

भीमदत्त पन्त किसान र उत्पीडित वर्गका प्रेरक: वक्ताहरु काठमाडौं साउन १७, नेपाली कम्युनिस्ट पार्टीका नेता राजेन्द्र पाण्डेले भीमदत्त पन्तको बलिदानलाई खेर जान नदिन निरन्तर क्रान्तिमा लागि रहने जनाएका छन् । आईतबार राजधानीको संवाद डबलीमा अखिल नेपाल किसान महासंघद्वारा आयोजित कार्यक्रममा वक्ताहरुले वर्तमान सरकार किसानप्रति अनुदार रहेको समेत आरोप लगाएका छन् ।

३५औं किसान सहिद दिवस तथा ७३औं भीमदत्त पन्त स्मृति दिवसको सन्दर्भमा नेकपाका केन्द्रीय संयोजन समितिका सदस्य राजेन्द्र पाण्डेले सहिद भीमदत्त पन्त नेपाली किसान आन्दोलनको एक योद्धा भएको बताए । किसान र गरिब मजदुरका पक्षमा संघर्ष गर्दागर्दै सहादत प्राप्त गरेको र आफ्नो पार्टीले पन्तको बलिदानको रक्षा गर्ने पाण्डेले जनाए ।

बागमति प्रदेश पूर्व मुख्यमन्त्रीसमेत रहेका पाण्डेले 'देश र जनताको सेवा गर्नेहरुको मृत्यु पहाडभन्दा गह्रौं हुन्छ' भन्ने माओत्सेतुङको भनाईलाई उद्धृत गर्दै पन्त नेपाली आम किसानहरुको महान प्रेरक व्यक्तित्व रहेको धारणा राखे । पाण्डेले सहिद भीमदत्त पन्तको जीवनीमा आधारित चलचित्र 'भीमदत्त पन्त' चलचित्रले नयाँ पीँडामात्र पन्तलाई जीवन्त बनाउन सघाउने जिकिर गरे । निर्माता नवल खड्कालाई सो चलचित्र बनाएकोमा धन्यवादसमेत दिए ।

कार्यक्रममा 'भीमदत्त पन्त' चलचित्रका नायक तथा निर्माता नवल खड्काले नेपाल किसान तथा सर्वहारा जनताको वास्तविक नायक भीमदत्त पन्त रहेको धारणा राखे । पन्त जस्तै महान सहिदहरुको योगदानलाई वर्तमान सरकारले अबमूल्यन गर्न खोजिरहेको आरोपसमेत लगाए । वर्तमान सरकारका प्रधानमन्त्री बालेन्द्र साहले 'नेपालले पनि भारतको सीमा मिचेको छ' भन्ने अभिव्यक्तिले हरेक देशभक्तलाई विद्रोही भाव पैदा गरेको भन्दै आक्रोश व्यक्त गरे । "हामी एक टुक्रा पनि भूमि विदेशीलाई दिने छैनौं, म बालेनलाई च्यालेन्ज दिन्छु तपाईंको राष्ट्रघाति कदम र सोचलाई खारानी बनाउन नपरोस्" खड्काले भने ।

अखिल नेपाल किसान महासंघका संयोजक चित्र बहादुर श्रेष्ठले भीमदत्त पन्तको जीवनी बारे प्रस्ट पाउँ, नेपाली किसान आन्दोलनका अग्रणी योद्धा रहेको धारणा राखे । महासंघका सहसंयोजक रामकुमार झवालीले पन्त नेपाली किसान आन्दोलनका प्रेरणाको स्रोत भएको बताए । महासंघका नेता नहेन्द्र खड्काले भीमदत्त पन्तको योगदान र बलिदानलाई हरेक किसान तथा उत्पीडित वर्गले विर्षन नहुने धारणा राखे । आफूहरुले पन्तको बाटो अवलम्बन गर्ने प्रयास गरिरहेको र त्यसलाई निरन्तरता दिदै जाने पनि बताए ।

सो कार्यक्रममा नायक तथा निर्माता नवल खड्कालाई 'कलाकार सम्मान'ले सम्मानित गरिएको थियो । त्यसैगरी किसान संघसंगठनसँग जोडिएका सहिद तथा वेपत्ता योद्धा परिवारका सदस्यहरु मीना तामाङ, शान्ता न्यौपाने, खिलमाया सापकोटा, विष्णुमाया नेपाल, विमला विश्वकर्मा र नवराज लुईटेललाई सम्मान गरिएको थियो । कार्यक्रममा नेपाली कम्युनिस्ट पार्टीका नेताहरु भानुभक्त जैसी, बलराम बाँस्कोटा, बलदेव चौधरी, देवराज रेग्मी, अगस्त अधिकारी, डा.केशव खड्का र पासाङ मोक्तान लगायतको उपस्थिति रहेको थियो ।

IFAD reaffirms commitment to rural development in Argentina

Kathmandu 21 August 2026, The International Fund for Agricultural Development (IFAD) today concluded a five-day high-level mission to Argentina, reaffirming a strategic partnership with the country after nearly four decades of joint efforts in support of family farming. The visit also served to deepen engagement with provincial governments, with the goal of channeling more resources to rural areas across the country.

The delegation, led by Donal Brown, Associate Vice-President of IFAD's Department for Country Operations, held meetings in Buenos Aires with representatives from the Ministry of Economy, the Ministry of Foreign Affairs, International Trade and Worship, and the Secretariat of Agriculture, Livestock and Fisheries. The delegation also visited Catamarca Province, where it met with provincial authorities and saw IFAD co-financed projects.

"The partnership between Argentina and IFAD is founded on a shared objective: building prosperity in rural areas, especially where opportunities are most limited," Brown said. "Investing in the rural communities most in need can unlock their potential to become sources of employment and engines of economic growth."

reduction in poverty at the national level in recent years, significant challenges remain in rural areas, particularly in the northern regions of the country.

In response, IFAD is prioritizing investments in the most vulnerable rural territories of northern Argentina. Catamarca has emerged as one of the provinces most actively engaged in implementing these projects.

The delegation visited the Ruta del Telar (Weaving Route) in northern Catamarca, where three IFAD-financed projects over the past 15 years have directly supported nearly 4,000 rural families and benefited more than 15,000 people indirectly, through investments totalling approximately US\$13.5 million.

"The Ruta del Telar demonstrates how a tradition can become a development opportunity. Rural development projects generate lasting results when they are sustained over time, coordinate efforts among national, provincial and community-level actors, and are backed by international financing. This long-term vision helps consolidate development processes that extend beyond projects and create sustainable opportunities for rural families," said Rocío Medina Bolívar, IFAD Regional Director

for Latin America and the Caribbean, during the visit. The delegation also included Laura Mattioli, Head of the Multi-Country Office for the Andean Region and the Southern Cone, and Juan Diego Ruiz, outgoing Head of the Multi-Country Office for the Andean Region and the Southern Cone. Financing for provincial governments

To address local priorities, IFAD is developing new financing schemes that increase the participation of provincial governments.

In Entre Ríos Province, an additional US\$15 million financing package for the Promotion of Resilient and Sustainable Agrifood Systems for Family Farming Programme (PROSAF) represents IFAD's first operation in Argentina under a financing modality directed to a provincial government backed by a sovereign guarantee. The project supports beekeeping and the improvement of rural roads.

Subnational financing mechanisms will also be considered for future operations aimed at strengthening sheep and goat value chains and small-scale dairy production in Entre Ríos. In addition, the delegation discussed new approaches to supporting rural development in the province with Catamarca provincial authorities.

Over nearly four decades, IFAD has mobilized more than US\$450 million to promote rural development in Argentina, including resources from IFAD, government institutions and other financing partners. These investments have reached nearly 300,000 people through ten investment projects and many cooperation initiatives, research and learning activities and efforts to strengthen public policy.

FAO at UNCCD COP17: Advancing solutions for land degradation, drought and food security

Kathmandu August 8, FAO at UNCCD COP17: Advancing solutions for land degradation, drought and food security

Key decisions strengthen action on soil health, food security and pastoralist livelihoods

FAO Deputy Director-General Beth Bechdol, center, and colleagues at the 17th Conference of the Parties to the United Nations Convention to Combat Desertification in Ulaanbaatar, Mongolia.

Ulaanbaatar - The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) advanced key priorities for land restoration, rangeland management, drought resilience and food security at the 17th Conference of the Parties to the United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD COP17), held under the theme "Restoring Land. Restoring Hope". As governments and partners gathered to address the interconnected challenges of desertification, land degradation and drought, FAO experts promoted practical solutions to restore productive landscapes and strengthen food security through proactive drought management.

This COP17 took place during the UN International Year of Rangelands and Pastoralists 2026, with a strong focus on rangelands as critical ecosystems that support biodiversity, agrifood systems and livelihoods, and on pastoralist communities as essential land stewards.

"Restoration cannot simply mean making degraded land green again. What grows matters. The diversity and quality of grasses, forage and other vegetation matter - for livestock, biodiversity and the long-term productivity and health of

these ecosystems," said Deputy Director-General Beth Bechdol.

Through the launch of the Rangelands Flagship Initiative, FAO contributed to the mobilization of \$1.2 billion in pledges across 45 projects, five of them designed and led by the Organization.

Bechdol emphasized that "how" is as important as "how much" in capital deployment. "We must use available resources more effec-

Action, the Global Declaration of Young Pastoralists, and a Pastoralist Women Declaration. Binding the land and food agendas

FAO estimates that 1.66 billion hectares of land are affected by human-induced degradation, with more than 60 percent, or over 1 billion hectares, occurring on agricultural land. Without restoring agricultural land, achieving global goals on land degradation neutral-

tively, combining public and concessional finance, mobilizing private capital where it makes sense, and using each investment to leverage more," she said. FAO also emphasized its role in providing the data, standards, technical knowledge and enabling conditions needed to translate growing private-sector interest into responsible investment and action at scale.

FAO's support for an inclusive global consultation process resulted in three declarations that helped ensure the voices of pastoralist communities were reflected in the high-level forum: the Global Pastoralist and Indigenous Pastoralists' Call for

ity, biodiversity, climate change and Zero Hunger will be impossible. FAO stressed that preventing further degradation is every bit as important as restoring land once it is lost.

FAO's efforts at COP17 helped Parties recognize that land restoration is not only an environmental imperative, but also an economic and social imperative with measurable consequences for land productivity, livelihoods and, above all, food security.

FAO and UNCCD jointly launched Living Soils, Productive Lands, Resilient Landscapes - Guidance on Avoiding, Reducing and Reversing Agricultural Land

and Soil Degradation, which will help countries improve agricultural land and soil management. In addition, FAO's Soilfer work and the release of the Status of the World's Soil Resources 2026 report prompted Parties to call for greater attention to soils and action to restore them. Together, this work underscored the importance of building soil intelligence: the capacity to generate reliable soil data, interpret it and translate it into practical guidance for farmers, pastoralists and policymakers.

A critical result was the deeper integration of food security into the Vision and the implementation elements of UNCCD's Future Strategic Framework discussed at COP17.

Parties also decided that drought will remain a stand-alone agenda item at COP18 and at each ordinary session thereafter. Moreover, the Riyadh Global Drought Resilience Partnership advanced a proposed pooled fund of up to \$400 million to support around 70 vulnerable countries, while FAO serves as a registered partner, focusing on helping countries access the fund and on knowledge management under the Partnership.

FAO further positioned itself as a potential co-lead for the GEF-9 Integrated Program on Dryland and Drought Management, with a proposed allocation of \$126 million.

Strengthening partnership with Mongolia

COP17 also strengthened FAO's partnership with Mongolia, where around 80 percent of the land is rangeland and nearly 77 percent is affected by degradation. During the conference, FAO held high-level discussions with the Government on the country's food and agriculture priorities and reaffirmed its commitment to supporting sustainable rangeland management, pastoral livelihoods and the development of emerging agricultural sec-

tors.

Other activities at COP17

A high-level roundtable for Landlocked Developing Countries (LLDCs) addressed critical land, soil and water management challenges and launched the Asian LLDCs ministerial network, as FAO Director-General QU Dongyu had promised in April. The network was established to address agrifood challenges specific to Afghanistan, Bhutan, Lao People's Democratic Republic, Mongolia and Nepal.

Deputy Director-General Bechdol highlighted various ways in which FAO is enhancing the effectiveness of the Great Green Wall initiative. Lifeng Li, Director of FAO's Land and Water Division, emphasized that agriculture can be part of the solution to sand and dust storms, which affect over 150 countries and cost billions annually by damaging crops, trees and livestock and reducing land productivity, thereby threatening food security and disproportionately affecting the most vulnerable populations.

Other interventions explored making national drought plans investable, strengthening land tenure indicators, combatting desertification in the Near East and North Africa, designing and deploying blended finance solutions, supporting Indigenous Peoples' biocentric restoration efforts across high-value dryland biomes, and leveraging FAO's portfolio of digital for data collection and decision-making. FAO also organized an event with the Government of Italy on accelerating finance for resilient dryland forests and agrifood systems, another with the Government of Egypt to highlight the successful use of collective solar-powered modern irrigation, and one with the Government of the Dominican Republic on what can be learned, beyond compliance, from the project reporting process.

FAO, together with UNEP, also

awarded three new World Restoration Flagships to initiatives in Brazil, the Sahel and Saudi Arabia.

FAO convened a side event showcasing practical tools for monitoring ecosystem restoration in drylands. Elias Chnias, a climate specialist in the Regional Office for the Near East and North Africa, presented an integrated approach to ecosystem restoration monitoring, demonstrating how climate risk hotspot mapping, land degradation assessments, Collect Earth interpretation, remote sensing, field validation and SHARP+ household resilience assessments can be combined within a single monitoring framework tailored to Yemen's ecological and institutional context.

International Year of Rangelands and Pastoralists

COP17's host country, Mongolia, also organized a series of events and conferences under the aegis of the International Year of Rangelands and Pastoralists 2026, helping to connect practical experience with global policy discussions.

Thanawat Tiensin, FAO Assistant Director-General and Director of the Animal Production and Health Division, participated in the Global Pastoralist Gathering, opened by President Khurelsukh Ukhnaa of Mongolia, which highlighted rangelands as productive landscapes supporting food production, biodiversity, culture and livelihoods.

NSL Deputy Director Nora Berrahmouni participated in the launch of the Dry Forests, Rangelands and Agrosilvopastoral Systems (DReAMS) Dialogues. Throughout COP17, FAO's primary messages focused on healthy soils, land restoration, food security, investment, and strengthening partnerships with key stakeholders, including pastoralist communities.

Somalia and IFAD Award Innovative Businesses for expanding Agriculture

Kathmandu August 29,
Press release | 29 August 2026
Mogadishu, 29 August 2026 - The Government of Somalia and the International Fund for Agricultural Development (IFAD) today named Baadi Goob AgroLink and RAAS Agribusiness Solution as the two winners of the first edition of the Somalia Women's Market Access Innovation Challenge, which supports local solutions to improve women's access to agricultural markets, finance and business opportunities. The winners were recognized during a ceremony attended by Mohamed Abdi Hayir, Minister of Agriculture and Irrigation of Somalia, and Naoufel Telahigue, IFAD Regional Director for the Near East, North Africa, Europe and Central Asia.

Selected from ten companies evaluated through the Challenge, Baadi Goob AgroLink help rural women farmers sell fresh produce by connecting them directly with buyers, coordinating orders and deliveries, and providing support through field officers, a call centre and digital tools such as WhatsApp. RAAS Agribusiness Solution addresses fodder shortages and high feed costs with climate-smart fodder production, training, and market linkages and a buy-back model by which advance purchase at set conditions are agreed to secure women's in-

come and participation in the scheme.

"Somalia's agricultural transformation will depend on our ability to turn local ideas into businesses that overcome market constraints," said Minister Mohamed Abdi Hayir. "This Challenge gives Somali women entrepreneurs the opportunity to test, grow and scale solutions that create value, strengthen food chains and generate employment in rural areas."

"Our role is not simply to support individual innovations, but to invest in the conditions that allow rural entrepreneurs to succeed and grow," said Telahigue. "By working with the Government of Somalia to strengthen institutions, connect businesses to opportunities and support scalable solutions, we can turn innovation into sustained economic impact for rural communities."

Launched by Somalia's Ministry of Agriculture and Irrigation through its Center for Innovation and Agropreneurship Development (CIAD) and Agro-Enterprise and Investment Department in 2025, the Challenge is implemented in collaboration with IFAD's Rural

Livelihoods Resilience Programme (RLRP) and the World Bank-supported Somalia Food Systems Resilience Project (S-FSRP). Selected businesses receive coaching, mentorship, seed financing and market-access support to help test and scale their solutions.

The Challenge reflects IFAD's broader engagement with Somalia under its 2025-2030 country strategy, which focuses on strengthening resilience to climate and other shocks, expanding agricultural value chains, markets and employment opportunities, and building the capacity of national institutions. Telahigue also attended the grand opening of the RLRP National Programme Coordination Unit (NPCU) office at the headquarters of Somalia's Ministry of Agriculture and Irrigation.

RLRP is implemented by the Ministry of Agriculture and Irrigation with IFAD support and aims to strengthen the livelihoods, productivity, and resilience of small-scale farmers and rural communities. It has a total financing of about US\$33.2 million, including US\$27.5 million in IFAD financing.

SAARC Workshop on Women-led Agri-livestock Entrepreneurship

Kathmandu August 24, Sri Lanka, A three-day SAARC regional workshop aimed at advancing women's economic empowerment through agri-livestock entrepreneurship and stronger market linkages began in Colombo, Sri Lanka, today (Monday), bringing together around 45 participants, including policymakers, professionals, government officials, technical experts and representatives

organizations, including CABI, Climate Action Network South Asia (CANSAs).

Representatives from SAARC Member States like Bangladesh, Bhutan, Maldives, Nepal and Sri Lanka and leading development organizations, including CABI, Climate Action Network South Asia (CANSAs), Welthungerhilfe (WHH), Voluntary Service Overseas (VSO), WAVE Foundation

nology, skills, organized markets and business development services. The workshop seeks to identify promising agri-livestock enterprises, promote women-led entrepreneurship, strengthen market access and develop practical pathways for improving the livelihoods and economic empowerment of smallholder women farmers.

Technical discussions during the workshop focus on entrepreneurship and market linkage, climate-resilient production, safe food and nutrition, family farming, resilient livelihoods, capacity development, and research and policy gaps affecting women and youth in agriculture. Country experiences and successful models are also being shared to identify opportunities for wider regional application.

A major expected outcome is the development of regional strategies and an action-oriented framework for strengthening women-led agri-livestock enterprises and market connectivity across South Asia. The workshop will conclude on 26 August with a field visit showcasing good practices in women's empowerment, agri-livestock entrepreneurship and market linkage in Sri Lanka.

Press Release:

Matchmaking and Business Pitching Event brought together government representatives, producer organizations, private-sector companies, financial institutions and development partners to strengthen partnerships, market access and financing opportunities for forest and agriculture enterprises in Nepal.

of regional and international development organizations.

The inaugural program of the Regional Workshop on "Women Empowerment through Agri-Livestock Entrepreneurship Development and Market Linkage in South Asia", being held on today (24th August 2026) jointly organized by the SAARC Agriculture Centre (SAC), the Department of Animal Production and Health (DAPH), Sri Lanka, the Global Alliance for Improved Nutrition (GAIN), Bangladesh and Sustainable Agriculture Foundation (SAF), Bangladesh.

Representatives from SAARC Member States like Bangladesh, Bhutan, Maldives, Nepal and Sri Lanka and leading development

and Heifer International, are participating in the programme, creating a regional platform for sharing experiences, good practices and policy perspectives on women-led agri-livestock enterprises.

DP Wickramasinghe, Secretary, Ministry of Agriculture, Livestock, Land and Irrigation, Sri Lanka, graced the inaugural session as chief guest, while Dr S Piyasiri, Additional Secretary, Ministry of Agriculture, chaired the session. Dr BSS Perera, Director General, DAPH, delivered the welcome address.

Women play a vital role in South Asia's agriculture and livestock sectors, yet many continue to face barriers in accessing finance, tech-

Hon'ble Minister for Agriculture, Forests and Environment Gita Chaudhary highlighted the Government's commitment to agroforestry development and emphasized stronger collaboration among producer organizations, the private sector and financial institutions to support sustainable enterprise growth and rural livelihoods.

Mr. Arun GC, Assistant FAO Representative (Programme) and Officer-in-Charge of FAO Nepal stressed the need to transform producers into competitive, value-added enterprises with stronger access to finance and markets, noting that FFF has supported more than 50 producer organizations in Nepal through over USD 2.3 million in grants.

The event also featured two knowledge-sharing sessions focused on business development support, investment readiness and financing models for forest and agro-enterprises,

The event also featured two knowledge-sharing sessions focused on business development support, investment readiness and financing models for forest and agro-enterprises, providing a platform for learning, exchange and partnership-building.

Mr Manoj Paudel, Ms Deepa Oli, Dr. Pukar Malla and Ms Sushama Sharma shared their remarks, while Ms Sophie Grouwels, FFF Country Coach, concluded the programme with reflections on key outcomes and the way forward.

The event brought investment pitching of 4 forest and farm commodities (silage, biofertilizer, essential oil, coffee) representing different production landscape.

Today an estimated 900,000 people are food insecure in the West Bank

Kathmandu September 1, Funding shortfall forces the World Food Programme to cut food assistance by half in the West Bank JERUSALEM - The United Nations World Food Programme

(WFP) today announced that due to critical funding constraints, it is cutting in half the number of people it can support with food assistance in the West Bank. The reduction comes at a time when food needs have more than doubled since 2023.

Today an estimated 900,000 people are food insecure in the West Bank - with increased settler violence and displacement disrupting livelihoods, deepening hunger and pushing families further into crisis. WFP's assistance to-date has been reaching 400,000 of the most vulnerable people, but this will be scaled back to 200,000 starting this month.

WFP's latest quarterly food security analysis found that 76 percent of households in the West Bank have experienced a significant decline in income. Food and fuel prices remain among the highest in the Middle East, forcing many families to sell assets and reduce the number and quality of their meals to survive.

The analysis also found that 12

percent of people had poor food consumption, and one third of families could not afford a nutritious diet because of the rapidly deteriorating economy. People living in rural areas and in the southern

West Bank governorates were identified as the most affected.

"Families who were once thriving and earning a living from their land are now unable to afford enough food," said Shaun

Hughes, WFP Country Director for Palestine. "At a time when WFP should be scaling up assistance to reach more people, we are being forced to make difficult decisions, prioritizing the most vulnerable while cutting assistance to others despite widespread needs. We urge the international community to act immediately and step up support for Palestinians."

WFP, along with its partners, has been supporting families in the West Bank through cash and vouchers, food items, livelihood programs and nutritional services. A lack of funding has now forced WFP to pull back on this vital support.

Funding shortfalls are also affecting WFP's operations in Gaza, where the agency supports 1.5 million people, including one million who receive monthly food assistance. In July, WFP reduced by 40 percent the cash value of its assistance for 375,000 people. Further cuts will be unavoidable unless additional funding is secured.

UNCCD COP 17 -Local communities must be at the center of action on land degradation and drought

Kathmandu August 25,
ULAANBAATAR, MONGOLIA
- As governments and stakeholders
gather for the 17th session of the

ing action.
Communities are already provid-
ing solutions
Across rural communities, farmers,

Conference of the Parties to the United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD COP17), communities on the frontlines of land degradation, drought and climate change are calling for a stronger voice in decisions that directly affect their lives and livelihoods.

Representing the Local Communities Caucus, Asian Farmers' Association for Sustainable Rural Development (AFA) Secretary General Esther Penunia highlighted the urgent realities faced by peasant and small-scale family farmers, pastoralists, small-scale fishers, forest-dependent communities, Afro-descendant communities and others whose livelihoods depend directly on land, water, forests and other natural resources.

For these communities, the impacts of environmental degradation and climate change are no longer distant threats. They are already experiencing failing crops, water shortages, declining yields and incomes, and growing threats to livelihoods and food security.

Yet local communities are not only among those most affected. They are also among those already tak-

pastoralists, fishers and other local resource users are implementing solutions that restore ecosystems, strengthen resilience and sustain local food systems.

These include agroecological practices, agroforestry, sustainable fisheries, sustainable livestock production and grazing systems, as well as community-led approaches to managing land, water, forests and biodiversity.

Their knowledge and practices, developed through generations of working closely with local ecosystems, offer important lessons for addressing land degradation, drought and climate change.

"We cannot build a COP of action without the people who are already taking action on the ground." The message from the Local Communities Caucus is clear: communities must be recognized not simply as beneficiaries of environmental and climate policies, but as partners and solution providers.

A call for meaningful participation
The Local Communities Caucus is calling for stronger and more institutionalized participation of local communities in the UNCCD process.

Among its key calls are:

"Meaningful participation of local communities in UNCCD decision-making and implementation;

"Recognition of local communities as partners and solution providers; "Institutionalized mechanisms for community participation in UNCCD committees and bodies; "Improved access to finance for community-led action;

"Respect for rights to land, water and forests; and

"Recognition and integration of local and traditional knowledge into policies and programs.

For communities whose livelihoods depend directly on natural resources, decisions made at international forums can have profound consequences on the ground. Ensuring their participation is therefore not simply a matter of representation-it is essential to developing policies and solutions that are effective, inclusive and grounded in local realities.

Leaving no one behind:

The Local Communities Caucus stands together with Indigenous Peoples, youth, gender constituencies and civil society organizations in calling for meaningful participation throughout the UNCCD process.

Those who experience the impacts of land degradation and drought firsthand must have a meaningful role in shaping the solutions.

A COP focused on action must recognize that much of that action is already happening in communities-on farms, in forests, on grazing lands and along fishing grounds. The people restoring land, protecting biodiversity, managing natural resources and sustaining local food systems must be at the center of efforts to build a more resilient future.

UNCCD COP17 - High-Level Ministerial Dialogue on Food Systems and Soil Health

Kathmandu August 27, Action Dome, Mongolia Food systems sit at the center of the interconnected challenges of land degradation, climate change, biodiversity loss and food insecurity. At the same time, they represent a critical entry point for delivering integrated solutions across the

and sequester carbon, restore ecosystems and contribute to land degradation neutrality. Realizing this potential at scale will require mobilizing public and private capital, including through blended finance mechanisms and stronger integration of soil health into investment and financial decision-making.

Transforming agrifood systems at scale will require building on existing efforts to further strengthen policy coherence and institutional coordination across agriculture, environment, climate and fi-

nance ministries. Continued progress in improving alignment between sectoral policies, governance frameworks and implementation mechanisms will be key to enhancing the effectiveness of action on the ground. At the same time, farmers, pastoralists, Indigenous Peoples, women and youth remain

central actors in delivering sustainable transformation and restoring degraded agricultural lands.

Ensuring that financial and policy frameworks are inclusive and accessible to these stakeholders will be critical to achieving impact on the ground.

The Food Systems and Soil Health High Level Dialogue will build on COP16 outcomes and contribute to strengthening synergies across the Rio Conventions. The event will highlight country leadership, practical implementation experiences and innovative partnerships capable of scaling regenerative food

systems and supporting the UNCCD 2030 objectives.

The High-Level Interactive Dialogue aims to accelerate action to scale sustainable, resilient and inclusive agrifood systems based on healthy soils and sustainable land management. Specifically, the dialogue will:

"Build shared political momentum around soil health as a non-negotiable pillar of food systems transformation" "Shift the investment paradigm - from soil health as an environmental cost to soil health as a productive and strategic economic asset

"Highlight the role of farmers, pastoralists, women, youth and Indigenous Peoples as key actors in restoring and managing healthy soils

"Strengthen coordination between governments, financial institutions, private sector, farmers' organizations and local communities to support implementation on the ground;

"Identify ways to mobilize greater public and private investment in regenerative agriculture, soil restoration and sustainable value chains;

AFA Secretary General Esther Penunia was one of the panelists at Panel 2: Strengthening Policy Coherence and Institutional Coordination during the United Nations Convention to Combat Desertification COP17 Mongolia High-Level Ministerial Dialogue on Food Systems and Soil Health, held on 27 August 2026.

The session brought together leaders and stakeholders to discuss the governance frameworks, coordination mechanisms, and implementation systems needed to better align policies, institutions, and stakeholders toward resilient and regenerative food systems.

Rio Conventions and advancing sustainable development, resilience and global stability.

Recognizing the urgency of these challenges, UNCCD COP16 marked an important milestone through the adoption of Decision 19/COP.16, which calls for strengthened efforts to avoid, reduce and reverse land and soil degradation in agricultural lands and promote sustainable and resilient agrifood systems grounded in healthy soils, biodiversity-friendly practices and sustainable water management.

Investing in soil health and sustainable land management - including through regenerative agriculture, agroecological practices, crop diversification, sustainable livestock management, and land restoration - is increasingly recognized as a strategic economic opportunity, with the potential to improve agricultural productivity, strengthen resilience to drought and climate change, reduce methane emissions

बाढी र डुवान हुनु पर्वको तयारी

- नदीमा बढेको पानी, ड्याम र तटबन्धको अवस्थाको जानकारी लिऔं,
- घरबाट नजिक रहेका सबैभन्दा अग्लो ठाउँ चौर र सार्वजनिक भवनबारे थाहा राखौं,
- आपतकालीन अवस्थाका लागि खाद्यान्न तथा औषधीजन्य सामग्री घरको अग्लो ठाउँमा राखौं,
- गाउँ, टोल, वडामा रवरका डुङ्गा लाइफ ज्याकेट, डोरी, बाँस र प्राथमिक उपचारका सामग्री तयार अवस्थामा राखौं,
- वर्षायाममा सँधै मोवाइलमा प्रयाप्त व्यालेन्स र व्याट्री राखौं,
- वर्षा र बाढीको अवस्थाबारे टोल फ्रि नम्बर ११५५ वा सञ्चारमाध्यमबाट जानकारी लिने गरौं,
- प्रहरी, सुरक्षा निकाय र एम्बुलेन्सको नम्बर राखौं, तत्काली सहायता चाहिएमा सम्पर्क गरौं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड